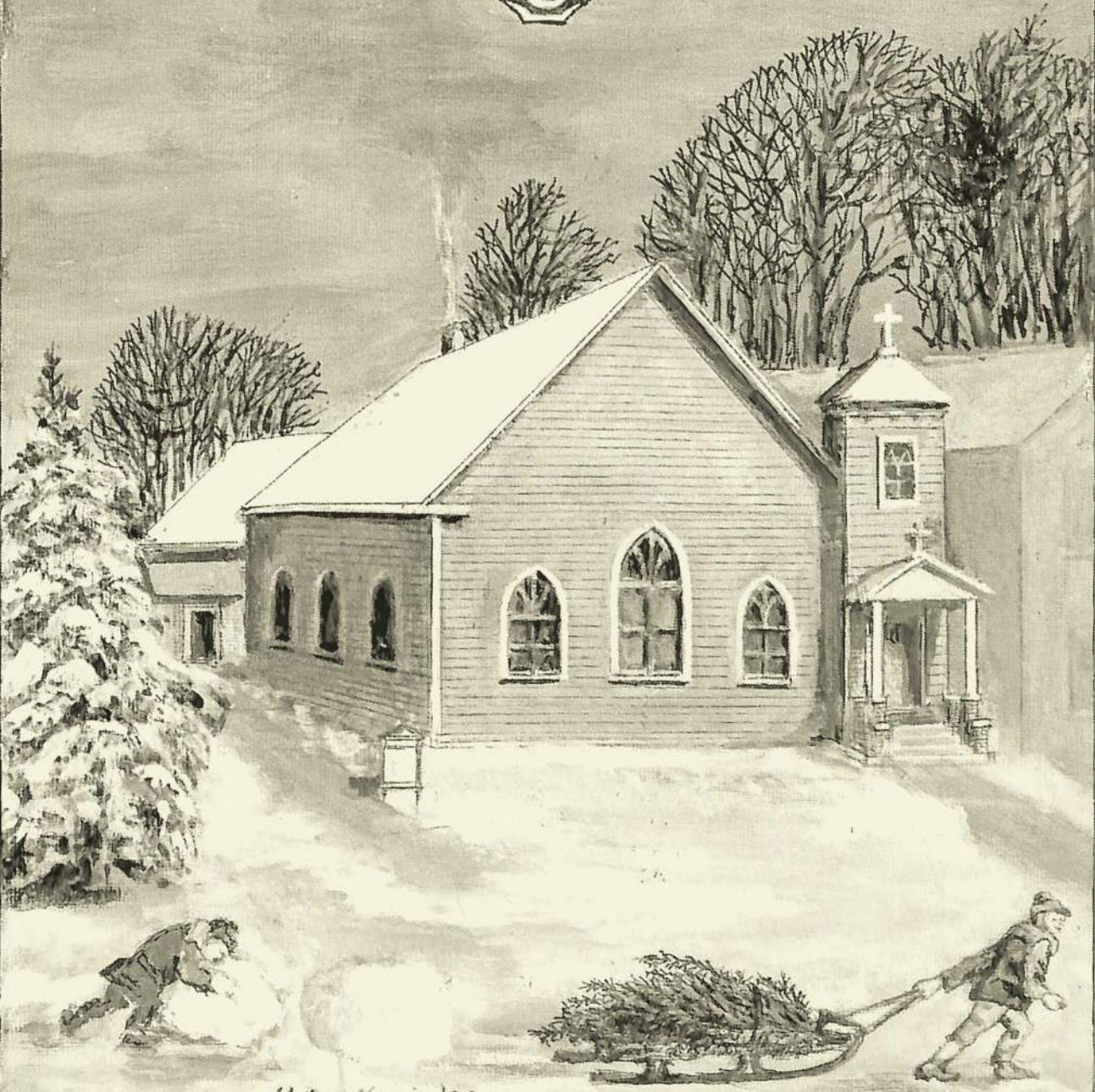

MŪSU SPARNAI

H. Pavilonis '85

OUR WINGS
PUBLISHER
ADDRESS

Lithuanian Protestant Journal, est. 1951
Lithuanian Ev. Reformed Church, est. 1555
5230 So. Artesian Ave., Chicago, IL, 60632, U. S. A.

TURINYS

		Psl.
Dail. inž. H. Pavilionis	KALĖDŲ NUOTAIKA (viršelis ir vinjetės)	
Kun. dr. E. Gerulis	MOTERŲ KUNIGYSTĖ	2
Jonas Variakojis	38-sis SINODAS IŠEIVIJOJE	7
Kun. Vyt. Bagdanavičius, MCI	RADVILA JUODASIS-TEOLOGAS	12
Jackus Sonda	PROF. VACLOVAS BIRŽIŠKA	21
Jurgis Jašinskas	ČIČINSKAS	27
Halina Mošinskienė	ONA KONSTANCIJA YČIENĖ	40
Kun. Fr. Skėrys	SUVAŽIAVIMAS BAVARIJOJE	44
Arvydas Ramonis	PRIE NILO	46
Algirdas Gustaitis	PRANAS DOMŠAITIS	55
Jonas Kutra	KANAUNINKAS MIKALOJUS DAUKŠA	60
St. Paberžis	SUNIOKOTA TĖVIŠKĖ	62
Vilius Nastopka	KARTUVIŲ KALNAS	63
M. Z-kas	TOKIA GRAŽI. . .	73
j. b.	KURATORIUS JONAS DAGYS	74
j. b.	KURATORIUS LEONAS KNOPFMILERIS	75
Kun. Fr. Skėrys	KUNIGAS MIKAS KLUMBYS	76
Kun. Fr. Skėrys	KUNIGAS PAULIS URDZĖ	76
Redakcija	KOSTAS PLEPYS	77
A. S.	ŽMONOS, MOTINOS NETEKUS	77
D.	MINDAUGAS, ALEKSANDRAS PUODŽIUNAS	78
p. b.	ELZĖ JANKUTĖ	79
J. K-tra	ELMYRA VEISAITĖ-BLYNIENĖ	80
J. L.	ATS. MJR. PETRAS GUDELIS	81
Kun. Fr. Skėrys	EVALDAS PRANCAS	84
* * *	K R O N I K A	86
p. b.	SUPERINT. KUN. POVILAS DILYS	86
Aleksandra Vaisiūniė	GYVENIMO REIKALAVIMAI	91
H. Pavilionis	BUJOJANTI PRAMONĖ	93
Arėjas Vitkauskas	TA BEDIKVYBĖ. . .	94
M. Z-kas	GRUDŽIO MELANCHOLIJA	96

LEIDĖJAS
REDAKCINĖ KOMISIJA

Lietuvos Evangelikų Reformatų Bažnyčios Kolegija
Petras BRUŽAS, kun. Eugenius GERULIS, generalinis
superintendentas kun. Stasys NEIMANAS, Jonas
PALŠIS, Arvydas RAMONIS, Jonas VARIAKOJIS

REDAGUOJA

Petras BRUŽAS, 4429 S. Talman Ave., Chicago, IL,
60632, U. S. A.

ADMINISTRUOJA

Jonas PALŠIS, 5718 S. Richmond St., Chicago, IL,
60629, U. S. A.

KAINA

A U K A

REDAKCIJA rankraščius taisy, trumpina savo nuožiūra. Autorių pageidavimai gerbiami. Straipsniai su autoriaus pavarde, slapyvardžiu ar inicialais nebūtinai reiškia reakcijos ar leidėjo nuomonę.

 MŪSU SPARNAI
LIETUVIŲ EVANGELIKŲ REFORMATŲ ŽURNALAS

ĮSTEIGTAS 1951 1985 GRUODIS

Nr. 59

Kun. dr. Eugenijus Gerulis su žmona Vale Gerulienė

KUN. DR. EUGENIUS GERULIS

MOTERŲ KUNIGYSTĖ

Mūsų generacijos laikais globaline apimtimi iškilo žmogaus teisių klausimas. Šiame plačiame sąjūdyje, kaip atskira srovė, yra MOTERS TEISIŲ klausimas, arba taip vadinamas FEMINIZMO sąjūdis, siekiąs lygių teisių su vyrais. Čia kaip savita šaka yra įvairių tikybų moterys, siekiančios lygių teisių Bažnyčioje. Moterys, Dievo pašauktos, nori kvalifikuotis ir kartu su vyrais kunigais nešti žmonijai evangelijos šviesą.

Reikalams taip besiklostant, iškyla moterų kunigystės legalumo klausimas. Iš ko išplaukė ir kaip susiformavo esamas moters bažnytinių teisių statusas, išskiriąs moterį iš dvasininkų luomo. Ar tai išplaukė iš DIEVIŠKO apreiškimo, tada nevalia mums jo keisti; ar iš ŽMOGIŠKŲ laiko papročių, šalių kultūrų, bažnytinių tradicijų?

Įvairūs mąstytojai - šių reikalų žinovai yra priėję vieningos nuomonės, kad moters teisių statusas yra ŽMOGIŠKOJI išdava, ir kaipo tokia gali būti žmonių tobulinama, reformuojama, ieškant teisingesnių sprendimų.

Be to, jei bažnytinis feminizmas yra tik žmogaus madų išmislis, jei jis statomas be Dievo palaimos, tai aišku, jis turės sunykti, ir mums, vyrams, nėra ko tokio sąjūdžio bijoti. Bet, jei šis moterų veikimas yra Dievo valios apraiška, su tuo privalome rimtai skaičiuotis.

Iki šiol žmonijos istorijos religinių lemtingų įvykių priekyje matome vien tik vyrus. Pavyzdžiui, tvano metu Dievas žmoniją išgelbėjo per vyrą - Nojų; monoteizmą Dievas mums davė per vyrą -

Abraomą; įstatymą Dievas davė per vyrą - Mozę; išganymą Dievas davė žmonijai per vyrą - Jėzų Kristų. Čia Dievas juk galėjo įsikūnyti moters formoje, arba belytinėje - angeliškoje formoje, tačiau Jis pasirinko vyro formą; ir šis vyras nesileido būti moters vadovaujamas (Jn. 2:4); apaštalais būti Jėzus parinko vien tik vyrus; Dievą Jėzus vadino Tėvu, o ne motina. Paviršutiniškai žvelgiant, atrodo, kad užmirštoms moterims čia niekur nėra jokios vietos.

Bet istorija rodo, kad yra buvę laikotarpių, kada visuomeniniame ir religiniame gyvenime dominavo arba vyriškoji persvara, arba moteriškoji. Kiekvienoje persvaroje matome savotišką nedemokratiškumą. Bet čia reikėtų nepamiršti, kad dieviškoji santvarka nėra demokratinė, o patriarchaliniai monarchinė.

Istorikai, kritiškai vertindami minėtą vyrų ir moterų nedemokratiškumą, vis dėlto randa, kad vyriškoji persvara, nors ir nėra ideali, žmonijos religijai geriau patarnaudavo, negu moteriškoji persvara. Todėl nenuostabu, kad, kylant feminizmui, yra perspėjimų saugotis Bažnyčios sumoterinimo (Prov. 5:3-8; Kun. V. Bagdaničius, Moterų Kunigystės Klausimu, Draugas, 1982. VII. 30).

Susidaro paradoksas: kai Vatikanas mūsų dienomis, apkarpydamas besiplečiantį Marijos kultą, pavojingą Bažnyčios moteriškėjimą pristabdė, tai protestantai, vis daugiau pripažindami moterų kunigystę, tą Bažnyčios moteriškėjimą plečia...

Per kokias kliūtis tenka moterims žengti, siekiant jų kunigystės pripažinimo?

P i r m o j i k l i ū t i s a r b a p r i e k a i š t a s. Nuodėmė atėjo žmonijon per moterį. Per moterį - pasmerkimas, mirtis (1 Tim. 2:14). Bet jei pasmerkimas ir mirtis atėjo per moterį (Ievą), tai neužmirškime, kad ir atpirkimas bei mūsų gyvybė - KRISTUS - atėjo taip pat per moterį (Mariją), todėl mūsų pirmasis priekaištas anuliuotinas.

A n t r o j i k l i ū t i s a r b a p r i e k a i š t a s. Moteris buvo sutverta būti vyro pagalbininke. Kai kas tuojau pagalvoja, kad žodis "pagalbininkė" moterį degraduoja. Bet kai patį Viešpatį Dievą psalmėse vadiname žmogaus PAGELBININKU, juk Joms nedegraduojame (Ps. 33:30; 40:1; 124:8). Dievas nesutvėrė moters iš vyro kojos kaulo, kad moteris nebūtų vyro vergė; Dievas nesutvėrė moters iš vyro galvos kaulo, kad ji nebūtų vyro valdovė; bet Dievas sutvėrė moterį iš vyro šonkaulio, kad ji būtų arti vyro širdies, kaip jo bendrininkė. Kodėl tad moterys, kaip bendrininkės, negalėtų kartu su vyrais dirbti Dievo tarnyboje?

T r e č i a k l i ū t i s a r b a p r i e k a i š t a s. Kai kas sako, kad moteris buvo sutverta tarnauti vyrui. Jei tikrai moterys buvo sutvertos tarnauti vyrams, tai tebūna joms leista tą tarnavi-

mą praplėsti kunigo pareigomis.

K e t v i r t o j i k l i ū t i s a r b a p r i e k a i š t a s. Esą, Šventraštis nurodo, kad moteris privalo būti klusni vyrui. Bet, jei atsiversime Bibliją, matysime, kad čia kalbama ne apie moters, o apie ŽMONOS klusnumą savo vyrui (Gen. 3:16; 1 Kor. 11:3; Efez. 5:22-24; Kol. 3:18). Moters pareigos šeimoje nebūtinai reflektuoja jos pareigas visuomenėje. Neužmirština, kad šeimoje pasidavimas turįs būti abipusis (Efez. 5:21; 1 Kor. 7:14, 1 Pet. 3:1). Šventraštis nurodo, kad šeimoje tėvas ir motina yra lygiaverčiai, o žmona yra vadinama net vyro karūna (Prov. 12:4; 1:8; 6:20; 19:26; 20:20; 23:22; 23:25; 28:24; 30:11, 17; 31:26; Lev. 19:3). Nepripažindamas moterims lygybės principo, vienas mano bičiulis, katalikų aktyvus karizmatikas, taip atsiliepė: "Jei moterims suteiksime teisę būti kunigais, tai vyrai turės užimti ne žemesnes pozicijas kaip vyskupo, kad išlaikius vyrų viršininkystę".

P e n k t o j i k l i ū t i s a r b a p r i e k a i š t a s. Yra manančių, kad vyras esąs kilnesnis tvarinys už moterį, todėl moterys, kaip prastesnės, netinkančios kunigystei. Į tai atsiliepdamos moterys klausia: "Kaip iš kilnios medžiagos sutvertas kūrinys (moteris) gali būti prastesnis už tą, kuris sutvertas iš paprastų žemės dulkių"...

Tiesa, ap. Povilas yra rašęs, kad vyras yra Dievo atvaizdas, gi moteris - atvaizdas vyro (1 Kor. 11:7, 8, 3), bet neužmirškime, kad tas pats ap. Povilas rašė, jog, kaip moteris yra kilusi iš vyro, taip vyrai yra gimę iš moterų, visi esame iš Dievo, tad nėra jokio pagrindo mums vieniems prieš kitus didžiuotis. Esame visi lygūs Dievo vaikai (1 Kor. 11:11, 12; Gal. 3:27, 28). visi esame viena Kristuje. Tiek vyras, tiek moteris buvo sutverti pagal Dievo paveikslą (Gen. 1:27). Dievas abiem pavedė valdyti visa, kas gyva yra, ir Adomas Ievą traktavo kaip sau lygų asmenį (Gen. 1:28; 2:23).

Š e š t o j i k l i ū t i s a r b a p r i e k a i š t a s. Moteris fiziniai yra silpnesnė už vyrą. Ne jai perimti vyro sunkų fizinių darbą. Kad būti kunigu, moterims nėra būtina turėti vyro raumenis.

S e p t i n t o j i k l i ū t i s a r b a p r i e k a i š t a s. Iš prigimties moters mentalitetas, intelektas ir inteligencija yra žemesnė už vyro, todėl moterys netinkančios kunigo pareigoms.

Mokslininkai, kurie tiria žmogaus nervų apraiškas, žmogaus mentalinių vystymąsi ir elgesį, sako, kad fiziniai ir dvasiniai skirtumai tarp vyro ir moters išplaukia iš ne žmogaus kontroliuojamų veiksmų, o iš cheminių ir fizinių skirtingų smegenų struktūrų, iš genetinių įtakų, iš hormonų veikimo ir panašiai. To poveikyje, vyrai tampa tvirtesni matematikoje, logikoje, išvaliau suvokia tarp

dalykų funkcijinių ryšių, gi moterys pasižymi intuicija, verbalizmu, sensualizmu. Vyriškumas arba moteriškumas yra skirtingos laikysenos elgesiai, skirtingi būdai reaguoti į gyvenimo aplinkybes, savo energiją nukreipiant viena ar kita kryptimi.

Kyla klausimas, kodėl vyras ir moteris, turėdami po lygų energijos kiekį, skirtingai galvoja ir veikia? Kodėl milijonai moterų, turinčios daug energijos ir galinčios išvystyti didelį intelektualinį kūrybingumą, jį sulaiko savyje? Kokia užtvanka stovi moteryje tarp jos vidinės energijos ir jos išorinio išsiliejimo? Mokslininkai randa, kad čia priežastis glūdi hormonuose. Esą, vyriški hormonai veda į pastovumą, aktyvumą, figūratyvinį samprotavimą. Moteriški hormonai veda į nepastovumą, į pasyvumą, sėslumą, neštumą. Esą, moteriškumas yra lyg antena, kuri klausosi, priima žinias, tačiau jas priima nesistemiškai (Pierre Daco). Mokslininkų nuomone, tikrasis moteriškumas nėra silpnybė, nėra bejėgiškumas. Moteriškumas savyje yra didelė jėga. Bet moterys, besistengdamos suvyriškėti, savo brangias moteriškas vertybes sumenkina ir taip moteriškumą silpnina. Neužtenka dėvėti vyriškas kelnes arba stovėti neelegantiškai išsižergus, "negana nusimesti" bra, ar pabėgti iš namų, nuo šeimos ir pareigų. Išsilaisvinimas reikalauja kultūrinio subrendimo" - rašo Alė Sandargienė (Moters Pasaulis, Draugas Nr. 173, 1975. VII. 26).

Feminizmo srovė neša ne vien prošvaisčių, bet ir šešėlių: atsiranda nuobodulys, depresija, beprasmybė, autoriteto smukimas, skyrybos, vaikų auklėjimo apleidimas ir iš to įvairios kitos bėdos. Kai tikras moteriškumas atgaus lygsvarą, motinos taps pasaulio atrama (P. Gaučys, Moteriškumas ir Vyriškumas, .Moteris Nr.3 (105), 1975. V ir VI mėn. ir Ronald Kotulak, Why men, women can't think alike, Chicago Tribune, 1980. VI. 2).

Jei moterys gali patarnauti žmonijai kaip motinos, jos tą patarnavimą gali pratęsti ir kaip kunigės.

A š t u n t a s p r i e k a i š t a s . Moterys siekia net patį Dievą sumoterinti.

Atsiliepdami į šį priekaištą, turime atsiminti, kad pats Dievas save vadina ne vien Tėvu, bet ir Motina (Mal.1:6; 2:10; Isa.49:15). Kristus, Dievui charakterizuoti, pasirenka abiejų lyčių pavyzdžius (Lk. 15:4, 8). Kristus pats sau irgi pasirenka abiejų lyčių simbolius (1 Kor. 5:7; Mt. 23:37; Ex. 12:5, 6, plg. Povilą - 1 Kor. 4:15; 1 Tes. 2:7; Gal. 4:19).

Dievas Šv. Dvasia savo lyties nepabrėžia, nes Dievas yra daugiau negu vyras, daugiau negu moteris. Jis yra virš lyties. Dievas sako: "Aš esu kas esu!" (Ex. 3:14). Lytiškumas tėra laikinas dalykas, nes danguje mes būsime kaip angelai. Kristus visą Bažnyčią, kuri susideda iš vyrų ir moterų, vadina savo sužadėtine arba žmo-

na (Apr. 21:2, 9; Ejez. 5:32). Jei mes, vyrai, esame Bažnyčios nariai, o Bažnyčia yra Kristaus jaunoji - žmona, tai tam tikra prasme mes, vyrai, esame sumoteriškinami. O moterys, jei per krikštą tampa Kristaus vyriško kūno nariais, tai tam tikra prasme moterys tampa suvyriškintos.

Jei sumoteriškinti vyrai tinka kunigystei, tai ir suvyriškintos moterys kunigystės darbui gali būti lygiai tinkamos.

D e v i n t o j i k l i ū t i s a r b a p r i e k a i š t a s. Kaip visi kūno sąnariai yra svarbūs ir reikalingi, taip Dievui yra reikalingi ir vyrai, ir moterys; tačiau, kaip kūno skirtingiems organams yra pavestos skirtingos funkcijos, taip vyrams ir moterims yra lemta turėti skirtingas pareigas (1 Kor. 12:4-31). Juk ir Dieviškosios Trejybės Asmenys yra pilnai lygūs, bet jų pareigos labai skirtingos. Kaip skirtingos pareigos nežemina Trejybės Asmenų garbės, taip ir moterys tegul nemano, kad jos esančios žemesnės, jei neleidžiama joms eiti kunigo pareigų.

Kristaus vynuogynas didelis. Čia darbo yra visiems, o pareigos įvairios, kurias Dievas dalina, kaip Jam patinka (1 Kor. 9). Tai tokia yra Dievo valia ir tvarka. Ne žmogui tai keisti. (The Documents of Vatican II: "Decree on the Apostolate of the daily", 9). Kaip galime atsiliepti į šias mintis?

Dievas patvarkė, kad per krikštą vyrai ir moterys tampa Kristaus kūno nariais, ir kaip tokie jie visi, visa karalystė yra pašaukta kunigystėn (Rev. 1:6). Per Sekmines steigiantis Bažnyčiai, Šv. Dvasia nusileido ant vyrų ir ant moterų (Ap. d. 2:1; 1:13, 14). Tada ap. Petras kartojo Dievo žodžius apie pranašausiančias moteris (Ap. d. 2:17). O pranašas, kaip žinome, yra Dievo pašauktas asmuo, skelbiąs Jo valią ir turįs mokymo autoritetą. Pirmaisiais krikščionijos dešimtmečiais moterys vaidino reikšmingą apaštalinį vaidmenį (Ap. d. 12:12; 21:9; 1 Kor. 11:5; Efez. 2:20; Pil. 4:3; Rom. 16:3). Bažnyčia yra universali kunigystė, kur visi tikintieji, visa tauta yra pašaukta šventai karališkai kunigystei (1 Pet. 2:5, 9).

Taip, visi apaštalai buvo žydai, bet tai nereiškia, kad ir visi kunigai turi būti žydai. Taip, visi apaštalai buvo vyrai, bet tai nereiškia, kad kunigais gali būti tik vyrai. Taip, Dievas sukūrė vyrus būti vyrais ir moteris būti moterimis, bet kunigystės pareigose moterims nebūtina galvoti, kalbėti ir veikti kaip vyrai. Tepraturtina jos Bažnyčią savitu moterišku įnašu.

D e š i m t o j i k l i ū t i s. Paskutinis priekaištas, tai baimė dėl ekonominės ir intelektualinės konkurencijos.

Į tai galime trumpai atsiliepti, primenant, kad kompeticija kelia kokybę ir neša progresą.

Baigiant šį apmąstymą, eikime prie išvados. Šv. Raštas primena: "Viešpatyje nei moteris yra kas be vyro, nei vyras be moters"

(1 Kor. 11:11). Nesugebėjimas eiti į pilnesnę žmogišką draugystę yra žalingas abiemis. (Dr. Aldona Grinienė, Neigiami reiškiniai, kylantys iš vyro tradicinio vaidmens, Ateitis Nr. 7, 1982).

Jei Dievas šaukia kurią moterį savo tarnybon, ir jei toji moteris kvalifikuojasi, ne vyrams pastoti jai kelią kunigystėn. "Nege-sinkime dvasios"(1 Tes. 5:19; Efez. 4:15,16). Tepadeda mums Vieš-pats rasti teisingą kelią moterų atžvilgiu savo amžinai garbei ir mūsų visų palaimai!

P. S.

Paskaita skaityta 1983. VII. 2 d. Liet. Liuteronų Sinode Čikagoje.

XXXVIII-SIS SINODAS IŠEIVIJOJE

Šių metų Liet. Ev. Reformatų 38-sis Sinodas išėivijoje įvyko 1985 birželio 15-16 d. d. Chicagoje, liet. ev. reformatų bažnyčioje, 5230 S. Artesian Ave. Sinode dalyvavo mūsų bažnyčios trys kunigai, 19 kuratorių, nemažai mūsų bažnyčios parapijiečių, trys kitų bažny-čių dvasininkai ir visa eilė svečių.

Sinodą atidarė gener. suprnt. kun. Stasys Neimanas, atlaikydamas trumpas pamaldas. Laike pamaldų suprnt. kun. P. Dilys atkreipė Sinodo dalyvių dėmesį į šių laikų opius politinius ir religinius klausimus. Sinodo direktorium buvo išrinktas krt. Jonas Variakojis, Sinodo cenzorium - suprnt. kun. Povilas Dilys, Sinodo sekretoriatan - kun. P. Dilys ir krt. Rita Neimanaitė. Sinodo rezoliucijų ir mandatų komisiją sudarė krt. Erika Brooks, krt. Petras Bružas ir krt. Halina Dilienė.

Šiomet mūsų Bažnyčios ev. reformatų šeima žymiai praturtėjo. Sinodas išrinko kuratoriais tris asmenis: prof. dr. Violetą Kelertienę, inž. Vilių Nastopką ir stud. Andrių Gerulį.

Susikaupimo minute Sinodo Dalyviai pagerbė pereinamais metais mirusius mūsų Bažnyčios narius ir bendraminčius. Mirė Ella Klafcanas iš Rockford, IL.; Elzbieta Klybienė iš New Yorko; Kazimiera Neimanienė iš Evanston, IL.; dr. Algminas Šabanas iš Austrijos, Ona Yčienė iš North Bay, Kanados; Zenta kairytė iš Kauno; senj. kun. Josps Urdzė iš Vak. Vokietijos ir Irėna Žebenkienė iš Vilniaus. Kun. P. Dilys sukalbėjo atitinkamą maldą.

Sekė sveikinimai žodžiu. Vyskupas A. Trakis sveikino Lietuvių Ev. Liuteronų Bažnyčios ir Tėviškės parapijos vardu, prisimindamas tragiškus 1940 m. Lietuvos okupacijos metus. Kun. K. Burbulys sveikino metodistų vardu, trumpai painformuodamas apie jų veiklą išeivijoje. Kun. J. Juozupaitis sveikino Lietuvių Evangelikų Tarybos ir Ziono parapijos vardu, kviesdamas reformatus dalyvauti bendroje iškyloje š. m. rugsėjo 15 d.

Sinodą taip pat sveikino dr. A. Trakienė, pasidžiaugdama mūsų veikla ir linkėdama sėkmės Sinodo eigoje. John Gillies iš Austin, Texas, sveikino Sinodą ir painformavo apie Biblijos vertimą į dabartinę lietuvių kalbą; jis taip pat paminėjo apie savo kelionę į Lietuvą. Sinodą sveikino inž. Vilius Nastopka iš Baltimorės ir Genr. Suprnt. kun. St. Neimanas krt. E. Railienės iš Baltimorės vardu.

Raštu Sinodą sveikino daugelis asmenų iš Amerikos ir Europos kontinentų ir iš Naujosios Zelandijos. Prie sveikinimų daug kas pridėjo ir savo auką.

Sekė naujos kuratorės prof. dr. V. Kelertienės paskaita apie lietuvių tautosaką. Paskaitoje kalbininkė apibūdino lietuviškų pasakų kilmę, pagrindą, charakterį ir struktūrą. Pabrėžė, kad lietuvių tautinio charakterio bruožai giliai atsispindi pasakų tematikoje. Iš lietuviškų pasakų galima padaryti išvadą, kad lietuviai pasižymi fatalizmu ir sėslumu (nėra nuotykių ieškotojai). Viena iš populiariausių ir būdingiausių lietuvių tautosakos kūrinių yra "Eglė, Žalčių karalienė". Ši pasaka turi net 80 variantų.

Kolegijos prezidentas krt. M. Tamulėnas padarė Kolegijos veik-

los pranešimą ir padėjo kitiems Kolegijos nariams už sklandžiai atliktus darbus. Paminėjo, kad, kun. K. Burbulio pastangomis, Biblijos vertimas į dabartinę lietuvių kalbą yra baigtas; liko tik patikrinti kalbą, kas bus atlikta greitu laiku ok. Lietuvoje.

Kolegijos nariai, krt. J. Dagys ir krt. J. Indriūnas padarė savo pranešimą apie Kolegijos finansinį stovį ir reikalų tvarkymo darbą.

Mūsų trys kunigai padarė pranešimus apie savo veiklą. Sprendžiant iš pranešimų, daug darbo buvo atlikta, aptarnaujant parapijiečius ir dalyvaujant religinėje ir visuomeninėje veikloje.

Sinodo pamaldose, iš k. į d.: gener. superint. kun. St. Neimanas ir kun. E. Gerulis sako pamokslą.

Genr. Suprnt. kun. S. Neimanas pranešė apie lietuvių ev. reformatų parapijų veiklą ir patiekė žinių iš ok. Lietuvos. Sužinota, kad liuteronų diakonas Reinholdas Moras klebonauja Biržuose Ev. Reformatų parapijoje. Papilyje pamaldos laikomos kartą į mėnesį, aptarnaujant kunigui iš Biržų. Kaip žinome, kun. S. Neimanas pergyveno didelį skausmą, kai pernai prieš pat Kalėdas mirė jo mylima žmona. Nežiūrint to, mūsų mielas kunigas nepalūžo ir toliau energingai ir rūpestingai atlieka savo pastoracinį darbą.

Suprnt. kun. P. Dilys padarė išsamų pranešimą apie savo veiklą Toronte, kur jis jau virš dviejų metų atlieka kunigo-klebono pareigas lietuvių ev. liuteronų Išganytojo parapijoje. Šiai parapijai pri-

klauso apie 90 šeimų, iš kurių tik kelios yra ev. reformatų tikybos. Pamaldos vyksta kiekvieną sekmadienį. Parapijos tarybos pirmininkas yra krt. Gytis Šernas. Kun. Dilys yra pabaltiečių Kanadoje komiteto narys. Šis komitetas kiekvienais metais birželio mėn. organizuoja ekumenines pamaldas, išvežtiesiems į Sibirą pabaltiečiams paminėti. Tose pamaldose dalyvauja virš 1000 lietuvių, latvių ir estų. Santykiai su lietuviška katalikų visuomene yra šilti ir artimi. Paskutiniuoju laiku mišrių šeimų laidotuvėse kun. Dilys yra pravedęs apeigas drauge su katalikų kunigais. Įsigalėjo tradicija, kad Kūčių vakarą visi lietuviai kunigai grupiniai dalyvauja priešpiečiuose viename iš kunigų bute.

Kun. E. Gerulis įteikė Sinodui savo veiklos pranešimą raštu. Paminėtini jo veiklos įvykiai: pavadavimas vyskupo A. Trakio pamaldomis jo Tėviškės ev. liuteronų bažnyčioje, aktyvus dalyvavimas lietuvių skautų tarpe ir apdovanojimas ordinu už nuopelnus skautų išskilmėse, dažnas dalyvavimas ekumeninėje veikloje, išrinkimas atstovu nuo lietuvių evangelikų Bažnyčių Lietuvos krikšto minėjimo centriniame komitete, išrinkimas ketvirtam terminui Lietuvių Tautinių kapinių prezidentu ir visa eilė kitos veiklos. Kun. E. Gerulio tolimesnės teologinės studijos 1984 metais buvo apvainikuotos teologijos daktaro laipsniu. Kun. E. Gerulis laikydavo pamaldas lietuvių ev. reformatų bažnyčioje Chicagoje ir aktyviai reiškėsi bažnyntiniame darbe iki savo išėjimo į pensiją ir išsikėlimo pastoviam gyvenimui į Floridą šių metų liepos mėn. gale.

"Mūsų Sparnų" žurnalo vadovybės pranešimą padarė šio žurnalo vyr. redaktorius krt. Petras Bružas. Žurnalas reguliariai išeina du kartus per metus ir yra plačiai skaitomas ne tik ev. reformatų, bet taip pat kitų tikybų lietuvių, įskaitant ir katalikus. "Mūsų Sparnai" būna gausiai iliustruoti, o straipsniai pasižymi ne tik religine tema - randame daug žinių žurnalistikos, istorijos, meno, kultūros ir visuomeninės veiklos srityse. Krt. P. Bružas padėkojo J. Pašui ir A. Ramoniui už redakcinę talką ir paprašė visų, o ypač naujų kuratorių, prisidėti savo straipsniais prie žurnalo pasisekimo.

"Devenių Kultūrinio Fondo" pranešimą padarė fondo kasininkas krt. R. Pipynė ir krt. P. Bružas. Paminėtina, kad skulpt. Jokūbo Daggio iš Toronto sukaktuvinis albumas yra spausdinamas ir bus pristatytas visuomenei š. m. gruodžio 15 d. krt. Daggio 80 metų amžiaus sukakties proga, Toronte, Kanadoje. Vėliau Sinodo dienotvarkėje buvo padarytas nutarimas pavesti Kolegijai toliau studijuoti fondo statuto keitimą.

Krt. H. Dilienė, Chicagos parapijos pirmininkė, trumpai apžvelgė tos parapijos veiklą ir taip pat padarė pranešimą iš Lietuvių Evangelikų Tarybos veiklos. Revizijos Komisijos pranešimą pada-

rė krt. R. Neimanaitė, o Kolegijos išdininkas, krt. J. Dagys pateikė 1985-86 m. sąmatą, kurią Sinodas patvirtino. Sinodo direktorius, krt. J. Variakojis, Sinodo vardu padėjo kunigams, Kolegijai ir jos žinioje veikusiems organams ir asmenims už kruopščiai atliktus darbus ir pasišventimą. Sinodas patvirtino visą bažnytinę veiklą ir pateiktus pranešimus.

Toliau sekė Kolegijos 1985-88 kadencijos rinkimai. Į naująją Kolegiją buvo išrinkti: krt. Motiejus Tamulėnas - prezidentu, kun. Stasys Neimanas - generaliniu superintendentu ir tuo pačiu Kolegijos viceprezidentu, suprint. kun. Povilas Dilys ir kun. Eugenius Gerulis ir kuratoriai Halina Dilienė, Jonas Indriūnas, Rita Neimanaitė - Kolegijos nariais ir krt. Erika Dilytė-Brooks - Kolegijos kandidate į narius.

Į naująją Revizijos Komisiją išrinkti krt. Mykolas Zablockas-Nordėnas, krt. Jonas Dagys ir krt. Jonas Variakojis.

Klausimų, sumanymų, einamųjų reikalų ir rezoliucijų svarsty- mo dalis buvo itin įdomi ir plačiai diskutuojama. Sinodas suteikė kun. E. Geruliui kryžiaus dėvėjimo privilegiją ir paskolino jam Šv. Vakarienės liturginius indus, kuriuos kun. Gerulis naudos, gyven- damas Floridoj. Sinodas nutarė kreiptis į Lietuvos Evangelikų Ta- rybą ir daryti žygį, kad Šventas Raštas naujame vertime kuo greičiausiai būtų išleistas. Nutarta pasiųsti atstovą į Lietuvos krikšto minėjimo centrinių komitetą, gavus šio komiteto pirmininko vysk. P. Baltakio kvietimą dalyvauti. Remti pastangas įvairių tiky- bų lietuviams religiniai suartėti. Kolegija nutarė atskirai, bet ne kaip Lietuvos Evangelikų Tarybos narys, remti Vasario 16 gimna- ziją.

Baigiantis pirmos Sinodo dienos posėdžiams, krt. Vilius Varia- kojis savo vardu įteikė kun. E. Geruliui meniškai pagamintą Huga- notų kryžių. Kaip žinome, krt. V. Variakojis turi savo meno kūry- bos muziejų, kuriame sukaupta šimtai visokių tautinių ir religinių, daugiausiai medžio, išdirbinių. Didelė dalis šių krt. V. Variakovo meno kūrinų atvaizduoja ev. reformatų heraldiką ir architektūrą.

Kun. E. Gerulio malda buvo užbaigti pirmos Sinodo dienos posė- džiai.

Sinodo antroji diena pradėta iškilmingomis pamaldomis su šv. Vakariene. Pamaldas laikė trys kunigai: gen. suprint. S. Neimanas, suprint. P. Dilys ir kun. E. Gerulis. Kun. E. Gerulio kruopščiai pa- ruoštame pamoksle buvo iškeltos šių dienų aktualios problemos ir gvildenama jų įtaka mūsų dabartinės tikrovės religinėje šviesoje.

Po pamaldų Sinodo dalyviai susirinko parapijos salėje iškilmin- giems pietums, kuriuos parūpino Moterų Draugija. Sinodo direkto- rius nuoširdžiai pasveikino susirinkusius pietums ir supažindino su atvykusiais iš toliau Sinodo dalyviais, svečiais bei naujai iš-

rinktais kuratoriais. Sinodo pietų nuotaiką paįvairino sveikintojai.

Sinodui baigiantis, krt. J. Variakojis padėjo Sinodo dalyviams už atvykimą ir aktyvų dalyvavimą Sinode ir už jam patikėtas direktoriaus pareigas. Kolegijos prezidentas krt. M. Tamulėnas pareiškė padėką krt. J. Variakojui už sklandų direktoriavimą.

Sinodas užbaigtas suprint. kun. P. Dilio malda.

Jonas Variakojis

KUN. VYTAUTAS BAGDANA VIČIUS, MIC.

RADVILA JUODASIS-TEOLOGAS

II dalis

P o l i t i n i a i   a s p e k t a i

Kristupas Thretijus, rašydamas 1565 m. Bullingeriui, iškelia šio teologinio ginčo politinius ir net karinius bruožus. Tuo laiku ėjo karas su Maskva. Apie jį Thretijus šitaip rašo: "Tas sunkusis karas tarp mūsų karaliaus ir galingosios Maskvos Lietuvos ribose dar nėra baigtas. Ir, ar mūsų apsileidimo dėka ar Dievo lėmimu, daug pilių ginklų jėga pateko Maskvos valdžion. Dėl šio karo mūsų Lenkija kenčia didelius mokesčius, kuriais mūsų karalius, nors turi gausią ir gerai išmokytą kariuomenę, ligi šiol sėkmingai nepasinaudojo. Visi mano, kad to priežastis yra ta, kad Lietuva nuo mūsų Lenkijos yra atsiskyrusi. Jie galėjo suteikti pagalbą ir paramą, tačiau išvien su Lenkija eiti nenorėjo. Šį atsiskyrimą ir užsikirtimą visi priskiria Vilniaus vaivadai Radvilai, kuris šiuo metu atsiskyrė iš šio pasaulio. Jis, kaip jūs gerai žinote, buvo užsikrėtęs Arijaus erezija. Jis visokiais būdais rėmė arijonus ir visą jų globą vienas išlaikė".

Toliau Thretijus apžvelgia religinę kalvinizmo būklę Lenkijoje. "Dabar apie mūsų bažnyčias. Jų būklė nėra nė kiek pagerėjusi. Žinok, kad arijonų sekta yra tokia veikli, kad į save patraukia daug ministerių (dvasininkų). Dėlto mūsų Bažnyčiai trūksta ministerių. Pas mus (Krokuvoje) yra didelis tikinčiųjų skaičius. Lankosi daug šviesuomenės. Karalijos senate nėra nė vieno arijono. Sakau, visi senatoriai mums yra labai palankūs. Tačiau arijonai taip užsikirtę priešinasi, taip įnirtę prieš mus kovoja, kad reikia labai apgailes-

tauti. Krikščionybės reikalas pateko labai vargingon būklėn tokiais laikais, kurie atrodė laimingi, dėlto nesame tikri, ko mūsų Bažnyčiai galima tikėtis" (248 psl.).

Šis laiškas yra rašytas Liublino unijos diskusijų laikais. Ta aplinkybė mums primena, jog mes čia esame laikuose, kad ne vien religinės, bet ir politinės kovos Lietuvos-Lenkijos valstybėje buvo pasiekusios aukščiausios įtampos. Žinoma, visos politinės situacijos analizavimas išeina anapus šios studijos ribų. Mes čia turime tenkintis tik vienu kitu atkreipimu dėmesio.

Mikalojus Radvila Juodasis

DLK-jos kancleris, Vilniaus vaivada ir reformacijos pradininkas.

Gal būt, pats didysis faktas, kuris iš šio laiško krinta į akis, yra Didž. Liet. kunigaikštijos nedalyvavimas kovose prieš galingąją Maskvą. Maskvą tada valdė Jonas Žiaurusis ir, matyt, Maskvos galybė tuo metu jau buvo tiek išaugusi, kad laiško autorius ją vadina didžiaja. Prieš šimtą metų ji tokia dar nebuvo. Taigi, nors karas vyksta Lietuvos žemėse ir tiesioginiai Lietuvai pirmoje eilėje grasina, bet nei Vilniaus Vaivadija, nei visas tas politinis organizmas, kuris vadinasi D. Liet. kunigaikštija ir susideda iš daugelio nemažesnių už Vilniaus vaivadijų, šiame kare nedalyvauja. Tiesa, Mik. Radvilos brolis, vad. Ruduoju, 1564 m. įsijungė į kovą su savo daliniais (pal. Šapoka, 219 psl.), bet kas žino, ar tai nebuvo pervėlu.

Politinės šio ginčo pasekmės Šveicarijos teologams buvo aiškios jau seniai. Henrikas Bullingeris jau 1560 m., rašydamas Radvilai, rūpinosi Lietuvos-Lenkijos vienybės išlaikymu. "Nieko taip iš tavo pamaldumo nereikalauju, neprašau ir nemaldauju, kaip kad plačiausioje kunigaikštijoje, tavo globai ir ištikimybei pavestose, rūpintumeisi suderinti mokslą ir apeigas su Mažosios Lenkijos ir Rusijos bažnyčiomis, kad rūpintumeis kilniojo karaliaus prašyti, jog vieno karaliaus ir vienos valdžios globoje nebūtų iš vienos atsidalinusių ir daug bažnyčių" (108 psl.).

Iš šios laiško ištraukos galima pastebėti pora dalykų. Visų pirma šveicariečiai suprato, kad šis ginčas gali turėti politinių pasekų, kad Lietuvoje gali būti tikima kitaip, negu Lenkijoje. Tokia būklė kalvinizmo vadams atrodė nepageidaujama. Šalia to, iš šio laiško galima išskaityti ir tą principą, kurio buvo laikomasi sprendžiant religinius ir politinius konfliktus reformacijos šimtmetyje, būtent: kieno valdžia, to ir religija. Dėl to Bullingeris prašo rūpintis, kad "vieno karaliaus ir vienos valdžios globoje nebūtų iš vienos atsidalinusių ir daug bažnyčių".

Palikime nuošaly visus politinius Lietuvos nepriklausomybės išlaikymo tikslus, kurių turėjo Radvila; palikime taip pat ir jo asmeninius dinastinius tikslus, kurių jis galėjo turėti, skirdamasis nuo Lenkijos; pažiūrėkime į šią situaciją religijos istorijos pozicijai.

Iš įvairių laiškų aiškėja, kad Lietuvos ir Lenkijos diduomenė ir šviesuomenė religiškai buvo žiauriai suskilusi. Netenka abejoti, kad vadovaujančių sluoksnių žymi dalis buvo sutapusi su kalvinistiniu sąjūdžiu. Tačiau kalvinizmas Lietuvoje ir Lenkijoje buvo ne tas pat. Jei Lenkijos kalvinistai labiau laikėsi Vakarų kalvinistų mokslo ir buvo ištikimi Kalvinui bei šveicariečiams, tai D. Lietuvos kunigaikštijoje būklė buvo priešinga. Vakarietiški kalvinistai buvo mažumoje, o iškilęs naujas religinis sąjūdis labai veiksmingai reiškėsi. Netenka įtarti šio sąjūdžio vadų - dvasininkų, kad jie būtų turėję kokių politinių tendencijų, būtent skirti Lietuvą nuo Lenkijos. Tačiau kaip yra su Radvila? Jis, būdamas Vilniaus vaivada ir visos Didžiosios kunigaikštijos kancleris (mes sakytume ministeris pirmininkas) ir pagaliau Livonijos vietininkas, (mes sakytume vicekaralius), negalėjo nebūti politikas.

Kyla klausimas, kaip jam jungėsi šios dvi sritys: politinė ir religinė. Ar religija jam buvo priemonė siekti politinių tikslų? Ar religija jam buvo savaiminga vertybė, kurią jis rėmė išeidamas iš savo įsitikinimų? Atsakymo, tur būt, reiktų ieškoti kur nors viduryje. Jis, būdamas ministeriu pirmininku tokios valstybės, kurios daugumą sudarė Rytų krikščionys, nenorėjo tokios religinės reformos, kuri Rytų tikinčiojo mentalitetui būtų buvusi svetima. Ne-

sigilinant į visas istorijos smulkmenas, reikia, berods, sutikti, kad Rytų Bažnyčios tikėjimas yra neįmanomas be stipriai išreikšto tikėjimo į tris Šv. Trejybės asmenis. Dėlto Radvila, nors ir buvo sumanęs priimti kalvinizmą, bet norėjo jį truputį reformuoti Rytų Bažnyčiai priimtina prasme.

Į Radvilą dėlto mums tenka žiūrėti, kaip į didelį krikščionybės sintetiką. Jis greitai pajuto ir pamilo tas vertybes, kurias nešė su savimi kalvinizmas. Šiandien ekonominio gyvenimo teoretikam nėra abejonės, kad kalvinizmas yra sukūręs tai, ką mes šiandien geria ar bloga prasme vadiname kapitalizmu. Jis pradėjo ugdyti naujųjų amžių miestietį, biznierių, kuris iš to supranta, kad jis yra Dievo malonėje, jei jo ūkiški reikalai yra gerai sutvarkyti. Kalvinas buvo ne teologas, bet teisininkas. Pasidaręs pamokslininku, jis labai didelį dėmesį kreipė į tvarkingo piliečio dorybes. Radvila, būdamas milžiniško politinio organizmo priešakyje, išsyk pajuto, kas gali būti naudingas visuomeninis mokytojas jo vadovaujamoje sąrangoje. Dėlto be ilgesnių svyravimų jis susidėjo su kalvinizmu.

Tačiau, iš kitos pusės, kalvinizmo Dievo idėja jam buvo peršalta. Nežinau, kiek patikimas, kaip teologas, yra protestantas ekonomistas Max Weber, kuris Kalvino Dievą apibūdina, kaip neprieinamą garbę ir šlovę. "Naujojo Testamento dangiškasis Tėvas, toks žmogiškas ir suprantantis, kuris džiaugiasi atgailojančiu nusidėjėliu, kaip moteris atrastu skatiku, kuri buvo pametusi, dingo" (The Protestant Ethic and Spirit of Capitalism, 1950 m., 103 psl.). Tur būt, norėdamas sušvelninti šį šaltumą, Radvila taip intensyviai gina Dievo Tėvo idėją ir jai priduoja reikšmės net ten, kur ji jos neturi. Bet jo teologijos vertinimą atidėkime vėliau, kai būsime susipažinę su bendralaikių liudijimais apie jį.

A r i j o n i z m a s   L e n k i j o s k a r i u o m e n ė j e

Toliau Thretijus rašo Bullingeriui apie Lenkijos kariuomenės vado Cikovijaus (Čekavičiaus) šeimą, kuri pasidarė arijoniška. "Cikovijaus vaikai, kurie jūsų gražiai išauklėti ir išmokyti tiesos pažinimo, dabar persikėlė į Pincovo arijonų mokyklą ir Bažnyčią. Iš jų vyriausias Stanislovas, arijonų patrauktas, tvirtai laikosi jų klaidos. Jaunesnysis tebesilaiko teisingo kelio. Laurencijus juos paliko dėl to, kad buvo savųjų viliojamas į arijonizmą ir dabar eina mokytojo pareigas pas Tomicijų, Gesnonso kaštelioną, kažkokiam mieste 30 mylių nuo mūsų miesto.

Čekavičių tėvas dabar pasidarė arijonų galva ir vadas. Ir kai buvo paskirtas vyriausiu Lenkijos kariuomenės vadu prieš Maskvą, labai stipriai arijonus globoja, remia ir kelia. Kariuomenės

stovykloje laiko arijoną pamokslininką.

Tenka labai apgailėti, kad toks vyras užkrėstas mirtiniais nuodais. Nors buvusiame arijonų sinode, į kurį suplaukė daug anabaptistų iš Lietuvos, Moravijos ir kitų šalių, buvo nutarta, ir tai tvirtai, vaikų nekrikštyti ir dar kai ką ir apie perkrikštijimą. Girdėjau, kad pats Čekavičius pradėjo juos persekioti, o kitus didžiuoju prakeiksmu nubaudė. Koki laikai, kokia krikščionybė, koki mes vargšai! Norėjau, kad tai, tėve, žinotum ir, eidamas savo pamaldumu, ir jam parašytum ir atitrauktum jį nuo arijonizmo. Dar yra vilties jį laimėti Kristui" (251 psl.). Tame pačiame laiške aukščiau jis dėkojo Bullingeriui už jo atsakymą Radvilai visos savo Bažnyčios vardu.

Taip rašė Thretijus 1565 m. iš Krokuvos. Mums čia yra įdomūs keletas dalykų, ypač Pincovo arijonų mokykla ir anabaptistų sąjūdis Lietuvoje. Bet prieš tai atkreipkime dėmesį į patį Čekavičių. Įdomu, kodėl Čekavičius pasidarė arijonu kaip tik tuo metu, kai jis Lietuvos žemėse vadovavo Lenkijos kariuomenei prieš Maskvą? Mes nežinome jo asmeninių šio pasikeitimo priežasčių, tačiau galime kalbėti apie visuomeninius. Jo kariuomenė be abejo buvo susamdyta iš artimesnių sričių, ne tik iš Lenkijos. Dėlto čia buvo daug rytų apeigų krikščionių, kuriems grynos formos kalvinizmas galėjo būti svetimas. Trejybės pabrėžimo galėjo reikalauti daugumos kareivių įsitikinimas.

P i n c o v o t e o l o g i n ė m o k y k l a

Trejybininkų centras buvo susidaręs Pincovo mieste šalia Krokuvos. Čia buvo savotiškas Radvilos kultūrinis štabas. Jis turėjo spaustuvę. Vėliau ji buvo perkelta į Lietuvą. Iš Pincovo šis sąjūdis sklido po visus Lietuvos ir Lenkijos kraštus.

Štai kaip šį sąjūdį aptaria 1561 m. St. Sarnickis. "Pincoviečių yra trys sektos, liečiančios Tarpininką (Kristų). Vieni sako, kad Dievo Sūnus yra lygus Tėvui ir priima Nikėjos ir Atanazijaus tikėjimo išpažinimus. Toks yra pvz. Feliksas Crucigeris. Kiti, kaip Sarnicijus, Blandrata, Lismaninas ir Gregorijus Niger, laiko jį žemesniu už Tėvą ir atmeta Nikėjos ir Atanazijaus tikėjimo išpažinimus. Atanazijaus tikėjimo išpažinimą jie vadina šėtono tikėjimo išpažinimu. Minėtasis Gregorijus Niger taip man yra sakęs. Lismaninas man yra sakęs, kad popiežininkai niekada neturėjo ir neturi gero Trejybės mokslo. Dar kiti visumoje pincoviečių apie Tarpininką (Kristų) nepripažįsta, nors tebėra jų Bažnyčioje..." (129 psl.).

Nors Pincoviečių teologinis sąjūdis nebuvo vieningas, tačiau jo įtaka buvo didelė. Jame buvo susitelkusi ir didelė literatūrinė

veikla. Čia buvo verčiami lenkiškai ir leidžiami net kai kurių Bažnyčios tėvų raštai (230 psl. išnaša).

Pincoviečiai yra turėję porą visuotinių savo šalininkų suvažiavimų. Vienas jų buvo kaip tik tais pačiais 1563 m., kada baigėsi Tridento visuotinis Bažnyčios susirinkimas. Kai kurie kalvinistai praneša, kad po šio suvažiavimo pincoviečiai pakriko po Sileziją, Prūsiją ir Lietuvą (219 psl.). Kitas jų suvažiavimas įvyko Lietuvos Brastoje 1565 m., birželio 10 d., prie kurio turėsime sustoti atskirai. Tiesa, didysis šio sąjūdžio vadas gydytojas Blandrata jau 1563 m. buvo išsikėlęs Vengrijon. Tačiau iš Lietuvos veikimo lauko jis neišnyko. Vėlau jis suvaidino pažymėtiną politinį vaidmenį, įpiršdamas Lietuvos-Lenkijos sostan Steponą Batorą (Liet. encykl. 3 tomas 66 psl.).

Atanazijaus tikėjimo išpažinimas, kurį Pincoviečiai vadina vėlnišku, nėra koks atskiras tikėjimo išpažinimas. Tik Nikėjos tikėjimo išpažinimo suformulavimui daug įtakos turėjo Atanazijaus teologijos mokslas.

A n a b a p t i s t ų s a j ū d i s

Iš Thretijaus laiško Bullingeriui matėme, kad Lietuvos Brastos arijonų suvažiavime, kuris įvyko 1565 metais, pasireiškė naujas sąjūdis, kuris nukreipė į šalių trejybinių sąjūdį. Tai buvo stipri anabaptistų srovė, kuri skelbė, kad krikštą reikia nukelti vėliau. Kaip trejybinkai sugriovė vienybę kalvinistų tarpe, taip anabaptistai visiškai naują ir svetimą srovę įnešė į trejybinių sąjūdį.

Anabaptizmas yra vakarietiškos reformacijos sąjūdis. Jis toks yra dėl to, kad rūpinosi ne teoriniais Dievo esmės klausimais, bet išganymo praktika ir krikščionių organizacija. Klausimas, kurį anabaptistai kėlė, buvo: ar kūdikių krikštas yra tikras. Jie norėjo grįžti į pirminės krikščionijos laikus, krikštyti vėliau, panaikinti priesaiką ir mirties bausmę. Šv. Raštas ir jiems buvo vienintelis tikėjimo šaltinis. Tačiau, šalia jo, jie daug reikšmės teikė privatiniam įkvėpimui. Kūdikių krikštą ir Liuterio mokslą apie žmogaus išteisinimą vien tikėjimu be gerų darbų jie atmetė, kaip neturintį pagrindo Šv. Rašte. Dievo karalystė, pasak jų, turi būti steigama visai naujais pagrindais, suderinant civilinę ir bažnytinę valdžią. Jie skelbė krikščionišką komunizmą, kartais einantį labai toli, iki bendrų moterų. Vokietijoje šis sąjūdis buvo susijęs su kaimiečių karu 1524 m. (Cath. encycl., I tomas 445-6 psl.)

Anabaptizmas Lenkijoje reiškėsi jau 1534 m. Pirmiau jis atsirado D. Lietuvos kunigaikštijoje (251 psl. išnaša). Lietuvos Brastos trejybinių suvažiavime jis tiesiog triumfavo. Mikalojus Zytnijus Wendrogowskiui tuo reikalu po suvažiavimo rašė: "Tie vil-

kai grasina. Tomas ir Simanas Budnaeus yra paskirti kelti nerimą Vilniaus sambūryje. Mūsų Lietuva šio maro jau yra apsemta. Tavo pareiga būtų, mano broli Vendrogovi, kartu su visais kitais rūpintis, kad būtų perspėtas Nesvyžiaus prefektas, kad tie nuodai nebūtų spausdinami, nors jau daug jų yra atspausdinta Bažnyčios pražūčiai" (251 psl. išnaša).

Atkreipkime dėmesį į tai, kad anabaptizmasėjo iš Lietuvos. Yra pagrindo manyti, kad čia turima galvoje etnografinė Lietuva. Mat, šio sąjūdžio rėmėjas buvo Vitebsko vaivada ir Žemaičių seniūnas Jonas Kiška. Kišką nuo trejybinių nukreipė 1565 m. jo motina, kuri buvo Mikalojaus Radvilos sesuo (323 psl. išnaša). Bresto suvažiavime ši Radvilos sesuo labai aktyviai reikėsi, kaip anabaptistė. Ji kartu su Ona Radvilaite (ar Radviliene) įteikė suvažiavimui raštą vaikų krikšto reikalu (210 psl. 3 išnaša).

Jonas Kiška nepasiliko ir anabaptistų sąjūdyje. Jis, pasidaręs pirmuoju žmogumi Did. Lietuvos kunigaikštijoje po Radvilos mirties, pradėjo uoliai skelbti unitarizmą. Tai buvo sąjūdis žmonių, kurie norėjo nedogminės religijos. Kristų jie laikė žemesniu už Tėvą, nors dieviškumo titulo jam neneigė. Unitarizmo pradžia enciklopedijose paprastai laikoma Lietuvoje ir Lenkijoje, nors vadų vardų neminima. Sakoma, jis prasidėjęs Zigmanto Augusto laikais, Anglijon jis persikėlė sekančiam šimtmety. Iš ten pasiekė Ameriką. (Cath. encycl. 15 tomas, 155 psl.)

Grižtant prie anabaptizmo, tenka pastebėti, kad jo liekanų lietuviškuose papročiuose yra iki šiai dienai. Mūsų dvarininkijos sluoksniuose yra labai stipri tendencija nukelti kūdikių krikštą kiek galint vėliau, kartais labai vėlai. Šis paprotys yra gana visuotinis ir be abejo ne mūsų laikų. Vienintelis būdas jį suprantamai išaiškinti yra jį privedant iki anabaptistinio sąjūdžio laikų Žemaitijoje ir Lietuvoje. Taigi tų dviejų Radvilaičių religinės pažiūros nėra visai išnykusios, nors, žinoma, jos nėra laikytinos.

Kalbant apie Radvilų šeimos religinį vaidmenį, negalime nepastebėti, kad jis buvo didelis. Mes matome, kad šioje šeimoje susikryžiuoja ir susikerta didžiosios 16 šimtmečio religinės srovės: kalvinizmas, trejybinis sąjūdis, anabaptizmas ir unitarizmas. Kai turime šitokią teologinių idėjų koncentraciją, negalime į šią šeimą žiūrėti, kaip į pigius politikierius, kurie religiją naudojo asmeninems įtakoms padidinti. Greičiau priešingai, į Radvilų šeimą tenka žiūrėti, kaip į tokią vietą, kurioje religija gyvai ir giliai reflektavo Tos įvairios religinės srovės, kurios rado šalininkų ir pagrindinių vadų šioje šeimoje, liudija, kad ji buvo tų laikų idėjinių ir kultūrinių aiškinimųsi centre.

Tiesa, šiuo metu mes joje nematome katalikiškos srovės atstovo, tačiau už keliolikos metų ir ši kryptis čia bus atstovaujama

ypač kardinolo Jurgio Radvilos, Mikalojaus Radvilos sūnaus.

Kardinolo Jurgio Radvilos, gyv. 1556-1600 metais, biografijos bruožai yra įdomūs ne tik radvilinėms ar Lietuvos krikščionybės istorijos studijoms, bet ir ryšium su dabar aktualių pasauliečių vaidmeniu Bažnyčioje. Jis pirmiau buvo paskirtas Vilniaus vyskupo pagelbininku, negu buvo gavęs bet kokius šventimus ir pradėjęs formalias teologines studijas. Jis jas vėliau atliko.

Tačiau, faktiškai perėmęs valdyti Vilniaus vyskupiją, dar neturėjo kunigiškų šventimų. Juos jis gavo ir pirmąsias mišias atlikė Rygoje, būdamas ten karaliaus vietininku, panašiai kaip jo tėvas. Vyskupu konsekruotas Vilniuje tik 1583 m. ir tais pat metais pakeltas kardinolu. Vėliau, 1591 metais, nors lenkams priešinant, paskirtas Krokuvos vyskupu. Plačiau šio įdomaus vilniečio biografinius duomenis paduoda dr. P. Jatulis, Liet. encikl. 24 tomas 382-385 psl. Vėliau po reformacijos ir Tridento susirinkimo laikų tokio pobūdžio pasauliečio ir dvasiškio mišinio jau nebesutinkama Bažnyčios gyvenime.

M i k a l o j a u s R a d v i l o s a s m u o

Kalvinistų susirašinėjime neretai yra minimas Radvilos vardas. Iš tų jų pastabų galima susidaryti vaizdą, kaip jie žiūrėjo į Mikalojaus Radvilos asmenį ir jo veiklą.

Thretijus, rašydamas Bullingeriui, 1563 m. Radvilą laiko aiškiu trejybinių sąjūdžio rėmėju. Jis rašo: "Prašyčiau parašyti laišką kunigaikščiui Radvilai, Vilniaus vaivada apie tą blandratinių reikalą ir apie visą ginčą, kad jis į tokią bedievybę nesimaišytų, o jei yra įsimaišęs, kaip sakoma, kad rūpestingiau dalyką apsvarstytų ir pamatytų, ką daro. Ortodoksai dvasininkai (suprantama kalvinistai), kurie priešinasi Blandratinei bedievybei visoje Lenkijoje yra išduoti Blandratininkams, tarsi skirtingai mokytų nuo Šv. Rašto ir ortodoksinių išpažinimo, prašo tave per Jėzų Kristų, kad savo liudijimu juos sutvirtintum, kad jie nuo mūsų bažnyčių išpažinimo neatsiskirtų. Šiame reikale didžiausia priebėga esate jūs." (204-5 psl.)

Jonas Lasickis turėjo tais reikalais pasikalbėjimą su pačiu Radvila. Apie tai jis rašo tam pačiam Bullingeriui tais pačiais 1563 m. "Apie tai, ką rašau, paklausiau paties valdytojo, ar jis nėra suvedžiotas tridievių. Jis visiškai paneigė, sakydamas, kad apie tai, kas darosi, jis nežino, arba tuos, kurie įveda naują Trejybės mokslą yra daug kartų ir griežtai išbaręs. Jis mėgo Blandratą pirm negu pažino, kas yra žmogiška, dabar yra jo atsisakęs. Jis yra išvykęs į Moldaviją, sakoma, pas Despotą. Thretijus, žinau, jau išvyko amžinon tėvynėn... Ne visi ministeriai (dvsnk.) klauso pamaldžių

Kalvino ir jūsų Simlerio perspėjimų. . . Neseniai man rašė Paulus Gregorijus, tos lentelės apie Trejybę autorius, tvirtindamas vis tą pačią pragaištingą klaidą. Jis visada skiria. Niekada nesutinka, kad trys būtų viena" (211 psl.).

Iš šio Lasickio laiško Radvila atrodo lyg būtų nutraukęs ryšius su trejybininkų sąjūdžiu. Tačiau iš tikrųjų greičiausia taip nebuvo. Tas pat Lasickis tam pačiam Bullingeriui po Radvilos mirties rašė kitaip: "Mylėjau kašteliono pamaldumą, tačiau nemylėjau jo dogmų, kurios greičiausia yra bendros su Ochino dogmomis ir ne kartą diskusijose jam priešinausi. "Šis po mirties padarytas paliudijimas greičiausia bus tikslesnis.

Iš 1564 metų turime Lauryno Zemlino liudijimą apie Radvilą jo laiške Bullingeriui. Jis rašo, kad kalvinistai Lenkijoje yra stiprūs, turi savo tarpe daug diduomenės, vaivadų ir kaštelionų. "Priešingoji pusė nesuvedžiojo nė vieno magnato, išskyrus lietuvių Radvilą. Jų sinagogą neremia niekas. Ji vieną išskyrus". Pažymėtina, kad tais pačiais metais Radvila pasiuntė į Karaliaučių hercogui Albrechtui savo lėšomis išleistą lenkišką Šv. Rašto vertimą (220 psl.)

1565 metais birželio 22 dieną Andrius Prazmowski, rašydamas zuerichiečiams, praneša, kad Radvila jau yra miręs. Jis rašo, kad neverta domėtis Stankaru, "tačiau yra pasilikę naujų arijonų, kurių vadas Vilniaus vaivada savo laiku pasitraukė iš gyvųjų tarpo. Ir Dievo malone išaiškėja jų dienų nepagarba Dievui ir sąmokslas prieš jo bažnyčią"(242 psl.). Mikalojus Radvila mirė 1565 m. kovo 28 d.

(Bus daugiau)

Liet. reformatų kunigų posėdis
1985.III.2 d. Evanstone: iš k. į d.
E. Gerulis, St. Neimanas ir P. Dilys

Foto R. Neimanaitės

PROF. VACLOVAS BIRŽIŠKA

KELI BRUKŠNELIAI VACLOVO BIRŽIŠKOS PORTRETUI

Atsitiktinai į mano rankas pateko "Mūsų Sparnų" 55-57 numeriai su įdomiu Jurgio Jašinsko atsiminimų apie prof. Vaclovą Biržišką žiupsneliu. Jie paskatino ir mane pateikti kelis brūkšnelius tam portretui paryškinti.

Atsisveikinimas su prof. Vaclovu Biržiška Waterbury, CT. Vėliavomis gerbia organizacijų atstovai: Arvydas Vaišnys, Romas Pakalnis ir Aleksas Matonis. Kalbėtojai, iš k. į d.: drr. M. Devenis, stud. Vl. Jackūnas, karininkų Ramovės atst. K. Urbšaitis, VLIK-o vykd. taryb. pirm. A. Devenienė (atsisv. raštu), Mrs. N. Celius, S.D.P. pirm. J. Kaminskas, Kipr. Bielinis, „Keleivio“ red. J. Sonda ir H. Blazas.

Foto montažas J. Gaidžio

Vaclovo Biržiškos vardą žinojau jau gimnaziją lankydamas, o pirmą kartą su juo susitikau Šiauliuose 1929 metais, kada Povilo Višinskio vardo liaudies universitetas surengė lietuvių spaudos atgavimo 25 metų minėjimą, kuriame Vaclovas Biržiška skaitė paskaitą.

Antrą kartą susitikome 1944 metais toli už Lietuvos ribų - Austrijos sostinėje Vienoje, kur karo viesulas jį laikinai buvo nubloškęs, o aš dėl tos pačios priežasties buvau apsistojęs Vienos apylinkėje. Į Vieną važiuodavau su lietuviais susitikti, pasiinformuoti

apie esamą padėti. Sustodavau pas Borisą Melngailį, su kuriuo kartu palikome Šiaulius.

Nežinau, kada profesorius atsirado Vienoje, bet, kai aš 1944 m. rudeniop nuvažiavau pas Melngailį, jis mane nuvedė pas jį. Vėliau patyriau, kad Melngailis globoja profesorių, padėdamas susirasti jam pastogę (Vienoje tada tai buvo sunkus reikalas) ir kitkuo. Nepraktiškam profesoriui tai buvo didžiulė paslauga. Rėmė Melngailis profesorių ir kaip rūkorių. Aistringesnio už profesorių rūkoriaus reikėtų su žiburiu paieškoti. O anuo metu gauti rūkalų buvo neapsakomai sunku.

Prof. Vcl. Biržiškos kambarėlis kur prieš mirtį gyveno.

Melngailis buvo įdomus žmogus. Neseniai Vienoje išsikūręs, jis sugebėjo ne tik pats viskuo apsirūpinti, bet ir kitiems padėti.

Jam nebuvo sunku ir profesoriui papirosų parūpinti, nes įsteigė savo papirosų "fabriką". Gaudamas gal iš Jugoslavijos tabako, Melngailis sutelkė būrelį vyrų (jų tarpe buvo ir buvęs Lietuvos banko Tauragės skyriaus direktorius Volodka), kurie gamino papirosus. Melngailis juodojoj rinkoj už juos galėjo viską gauti, net žmoną, bet jos jam nereikėjo, nes buvo vedęs.

Gal verta dar kelis žodžius tarti apie tą profesoriaus globėją. Netoli Šiaulių paveldėto derlingos žemės dvarelis savininkas taip "pavyzdingai" ūkininkavo, kad antrojo pasaulinio karo išvakarėse už skolas buvo priverstas jį apleisti, pasiimdamas tik tai, ką galėjo panešti. Ir žiūrėkite, tas nevykėliu laikytas žmogus, iš savo krašto nublokštas į tolimą Vieną, ne tik neprašuvo, bet tapo savotišku turtuoliu. Jis supirkinėjo dailės kūrinius, kurių anuomet Vienoje galima buvo gauti už niekus. Jis ir man yra sakęs, kad į Lie-

tuvą grįšias ne tuščiomis rankomis - parsivešias brangių kultūri-
nių vertybių. Tikrai, pats mačiau, kad jis jų turėjo nemažai ir vis
kaupė daugiau. Dėl tų vertybių jis ir Vienoje pasiliko, nes kol leng-
viau buvo iš ten pasitraukti, jis neskubėjo, o vėliau, nenorint su sa-
vo turtu skirtis, jau nebuvo galima. Deja, sugrįžti į Lietuvą jam
jau nebebuvo lemta - jis mirė Vienoje 1965 metais. Jo žmona buvo
Lietuvos lenkė, ji vyrą palaidojo Varšuvoje ir turbūt ten parvežė
ir vyro sukauptas kultūrinės brangenybes.

*Prof. Vcl. Biržiškos paruošti rankraščiai: kairėje — Aleksandrynas ir Rašytojų
kalendorius, vidury — Bibliografija.*

Trečią kartą sutikau profesorių, vėl to paties Melngailio dėka,
1945 metų išvakarėse. Melngailis mažam būreliui, kurį sudarė
Vaclovas Biržiška, Lietuvos nepriklausomybės akto signataras
prel. Kazimieras Šaulys, jau minėtas Volodka, aš ir viena ponia,
kurios pavardės neatsimenu, jaukiame restorane "užfundijo" gerą
vakarienę. Naujųjų metų proga galėjome vienas kitam palinkėti,
pakeldami gero vyno taurę.

Metai bėgo. Abu atsidūrėme JAV-bėse, aš Chicagoje, o profeso-
rius Atlanto pakraštyj, ir tik 1953 metų vasarą, atsikėlęs į Bosto-
ną dirbti Keleivyje, radau profesorių čia neseniai atvykusį reda-
guoti Lietuvių Enciklopedijos. Čia jau dažnai susitikdavome.

Jis mėgo užėti į Keleivį, nes jam patiko Keleivio "atmosfera",
čia jis jautėsi kaip namie. Čia dirbo profesoriaus parapijietis,
viekšniškis Jonas Januškis, su kuriuo profesorius mėgo ne tik pa-

diskutuoti, bet savaitgaliais ir šachmatais palošti. (Kitas profesoriaus partneris buvo inž. Vladas Sirutavičius, senas profesoriaus pažįstamas, kuriam vadovaujant, profesorius dalyvavo 1905 metų revoliucijos sąjūdyje socialdemokratų eilėse).

Viliojo profesorių ir Keleivio biblioteka. Ji nebuvo didelė, bet turėjo ir vertingos medžiagos. Ja yra pasinaudoję savo moksliniams darbams prof. Tomas Remeikis, prof. dr. Antanas Kučas, istorikas kun. Vincentas Valkavičius. Išuostinėjo ją ir Lietuvių Enciklopedijos etnografinio skyriaus redaktorius Antanas Mažiulis. Negalėjo neknietauti ir profesoriui pačiam pažiūrėti, ar nėra joje ko nors jam įdomaus. Todėl, užėjęs į redakciją, pasirausdavo ir knygų spintose. Suradęs jam įdomią knygą, paklausdavo, ar gali pasiimti neštis namo. Žinoma, visada pasakydavau "prašau". Po kurio laiko atnešęs parodydavau, ką gražinaš. Aš tų paimamų ir gražinamų knygų sąrašo nevedžiau.

Prof. V. Biržiškos palikimo tvarkytojai su velionio paskutiniais šeiminkais p.p. Jašinskais, — deš. J. Sonda ir St. Santvaras.

Kartą aš rašiau mašinėle ir kažko prireikus staiga atsisukau į antrą pusę, kur stovėjo knygų spinta, ir pamačiau, kad profesorius, lyg slėpdamasis skubiai kiša į portfelį knygą. Aš apsimečiau to nematęs. Ar pastebėjo profesorius, kad buvau atsisukęs ir mačiau kas dedasi, nežinau, bet išeidamas jis man nesakė, kad paėmė knygą ar knygy.

Kai prof. Mykolo Biržiškos buvau paprašytas dalyvauti komisijoje jo brolio Vaclovo turtui sutvarkyti, radau ne vieną Keleivio knygą. Žinoma, atpažinti tegalėjau tik tas, kurios buvo pažymėtos Keleivio antspauda. Deja, ne visos knygos buvo antspauduotos, jų

negalėjau savintis, nes profesorius turėjo knygų, pasiskolintų iš kitų asmenų ar įstaigų.

Šitą primindamas, nenoriu įtarti, kad profesorius norėjo pasisavinti svetimas knygas. Ne. Jam jos buvo reikalingos, o tuo metu gulėjo Keleivio spintose nenaudojamos. Jomis pasinaudojęs, jis būtų gražinęs. Profesorius Keleiviui buvo labai palankus. Paprašytas parašyti straipsnį niekada neatsisakydavo. Keleivy yra išspausdinta nemažai svarbių profesoriaus straipsnių.

Ir dideli, visų rimtais laikomi žmonės kartais elgiasi kaip maži vaikai, mėgsta pokštus krėsti. Taip darydavo ir mielasis profesorius. Prie Keleivio lauko durų buvo skambaliukas. Kai tik duris atidarai, jis suskamba. Pirmajame kambary dirbo raštinės vedėjas, aš kitame kambary. Kartais raštinės vedėjas būdavo išėjęs. Girdžiu skambalą, einu pasitikti atėjusio, bet nieko nematau, tik priėjęs beveik sulig krūtine aukščio pertvarą, pastebiu iškylančią profesoriaus barzdikę. Vaikiškai šypsosi profesorius ir sveikinasi: "Sveiki, panie". Tokių pokštų dažnai pakartodavo. Aš jau buvau pripratęs prie tokio profesoriaus juokavimo, todėl skambutį išgirdęs nebeskubėdavau eiti pasitikti. "Patupėk, profesoriau, pasislėpęs prie pertvaros", galvodavau. Dėl to kartais tekdavo palaukti ir kitiems klientams.

Jurgis Jašinskas rašo, kad profesorius mėgo kitus žmones "krikštyti", jų pavardes keisti. Kartą paėmęs Lietuvių kalbos vadovo egzempliorių, kuriuo naudojomės redakcijoje, profesorius tuoj perbraukė prof. Skardžiaus pavardę ir parašė "Blecheris", vadinasi, "sulietuvino". Neatsimenu, kaip jis "pakrikštijo" kitus du to vadovo autorius - Barzduką ir Laurinaitį.

Atsimenu, kaip du garbingi žemaičiai, profesoriai vos į krūtinės nesusikibo Bostono tautininkų namų salėje. Tai buvo Ignas Končius ir Vaclovas Biržiška. Abu aštraus liežuvio. Prieš renginio programą pradėdant jie sėdi salės gale ir ginčijasi. Neatsimenu jų ginčo objekto, rodos, kalbaėjo apie Lietuvos bajoriją. Ginčas vis karštėjo. Man juos stebint jau kilo baimė, kad tie garbingi žemaičių valstiečių ir bajorų atstovai gali vienas antram kibti už barzdos. Tuo atveju prof. Biržiška būtų pralaimėjęs, nes Končius barzdos neturėjo, be to, jis buvo jaunesnis. Laimė, kad prasidėjo vakaro programa, ginčas turėjo būti nutrauktas.

Ne tik maži, bet ir dideli žmonės gali būti išmesti iš vagos, gali taip supykti, kad nebepajėgtų savęs kontroliuoti. Skaičiau profesoriaus laišką ir negalėjau patikėti, kad tai jo rašytas, nes taip parašyti tegali tas, kuris visiškai neteko pusiausvyros, nebežino ką daręs. O tai tikrai rašė profesorius Vaclovas Biržiška. Rašė tada, kai buvo atleistas iš Lietuvių Enciklopedijos redaktoriaus pareigų. Neabejotinai tai buvo profesoriaus gyvenimo viena tragiškiau-

sių dienų. Nervai nebeatlaikė įtampos.

Paskutinę profesoriaus viešą paskaitą Bostone girdėjome 1954 m. pavasariį, kada buvo minima lietuvių spaudos atgavimo 50 metų sukaktis.

Paskutinį kartą jį gyvą mačiau prieš 1955 m. Kalėdas, kai jis išvažiavo švenčių praleisti pas Devenius, Waterbury, Ct. Tada, žinoma, negalėjo ateiti į galvą mintis, kad tai paskutinis pasimatymas. Kaip sukrėstas buvau, kai po keliolikos dienų atėjo žinia, kad profesorius mirė!

Prof. Vaclovas Biržiška karste.

Atsisveikinau su tuo lietuviškos knygos tėvu, kaip jį pavadino Lietuvių rašytojų pirmininkas Benys Babrauskas, Waterburio šermaninėje.

1985. V. 22
Bostonas, Mass.

ČIČINSKAS

(Legenda ir tikrovė)

I ž a n g a

Kiekviena tauta apie savo senovę turi gausą legendų, pasakojimų, mitų, sakmių, padavimų ir panašių kūrinių, kuriuose pavaizduota tų tautų kilmė, ryškesni jos gyvenimo ir kūrimosi etapai, o dažniausiai paskirų jų narių: vadų, karžygių, dvasinių vadovų ir panašių kitų asmenybių žygdarbiai bei tų asmenybių kilmė, kasdieninis gyvenimas, santykiavimas su artimaisiais ir kt.

Tose pačiose tos tautos žmonių, tarkime, liaudies sukurtose legendose arba padavimuose jų turinys būna sumaišytas su tikraisiais įvykiais ar istorinių herojų gyvenimo faktais, perpintais išgalvotais, pagražintais ar tuos herojus subiaurinančiais priedais. Šitą teigimą tebūnie leista paryškinti autoritetingu šaltiniu:

" P a d a v i m a s terminas vartojamas tam tikriems tautosakos ar literatūros kūriniams pavadinti. Greičiausiai vertimas iš lenkiško "podania". Jis ypač įsigalėjo mūsų raštų kalboje V. Krėvei 1912 m. išleidus savo veikalą pavadintą Dainavos Šalies Senų Žmonių Padavimai. Dabar šiam žodžiui dažnai suteikiama prasmė, kuri išreiškiama žodžiais "sakmė" ar "legenda". Liaudiškas tam pačiam reikalui terminas yra "p a d a v a".

Iš pasakojimo, pavadinto padavos vardu, skaitytojas ar klausytojas laukia istorinio pobūdžio žinių, kurių paprastai ten esti; bet tos žinios dažniausiai esti tiek iškraipytos, kad jos nustoja vertės, kaip objektyvus istorijos šaltinis". (Žr. L. Enckl. XXI t. 326 psl.).

L e g e n d a - sakmė arba padava apie Č I Č I N S K Ą

Nesuklysimė teigdami, kad tarpe daugybės lietuvių liaudies sukurtų legendų - padavimų - sakmių ar padavų, garsiausia, populiariausia ir plačiausiai mūsų liaudyje bei literatūroje paplitusi legenda-padava yra apie Č I Č I N S K Ą. Tuo garsumu dar galima paminėti legendą apie Vilniaus miesto įkūrimą, didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino sapno pasėkoje.

Legendoje apie Čičinską vyrauja du elementai: p o l i t i n i s ir r e l i g i n i s.

Politinis labiau pabrėžiamas ir išryškintas literatūriniuose kūriniuose, o religinis plačiau išskleistas ir pavyzdžiais pailiustruotas pačios liaudies pasakojimuose.

Žinias apie Čičinską, kaip Lenkijos-Lietuvos sąjunginės valstybės išdaviką, pirmą kartą panaudojusį tos unijinės valstybės seime veto (nesutinku!) ir tuo sugriovusį to seimo posėdžių eigą, Lenkijoje paskelbė jos istorikai. Jų pranešimuose apstu neteisinių teigimų ir melagingų žinių apie patį Čičinską kaip politiką ir kaip katalikų tikėjimo išniekintoją. Tos lenkų istorikų žinios pasisklido Lenkijos liaudyje, kuri ir sukūrė legendą apie Čičinską. Legenda dešimtmečių slinktyje būdavo praplečiama ir "pagražinama" vis naujais priedais, parodančiais lietuvių Čičinską kaskart biauresnėje šviesoje, dangaus ar Dievo keršto reikalaujančioje.

Iš Lenkijos toji legenda atklydo ir plačiai paplito Lietuvoje. Ji susilaukė atgarsio Lenkijos ir Lietuvos poetų kūrinuose, tą legendą dar labiau išgarsinusių pačioje tų kraštų liaudyje ir literatūroje. Lenkijoje pagarsėjo lietuvių-lenkų poeto Adomo Mickevičiaus baladė apie Čičinską. (Nežinia dėl kokių motyvų ji nebuvo išversta į lietuvių kalbą kaip kiti jo kūriniai: Gražina, Živilė, Konradas Valenrodas, Ponas Tadas ir kt., kuriuose jis, A. Mickevičius, lenkiškai rašydamas, visai išgarsino Lietuvą ir jos herojus). Jo baladė apie Čičinską, greičiausiai, buvo pamiršta Lietuvoje dėl to, kad ta pačia tema sukūrė baladę mūsų žymusis atgimimo dainius J. Maironis.

Maironio sukurtos baladės apie Čičinską poveikyje toji legenda iki pat šių laikų tebėra gyva mūsų rašytojų ir muzikų-kompozitorių kūrinuose. 1939 m. nepriklausomoje Lietuvoje kompozitorius Julius Gaidelis (mirė išeivijoje 1983 m. Brocktone, Mass.) parašė baletui muziką apie Čičinską. Kauno valstybinis teatras ruošėsi tą baletinį kūrinį parodyti scenoje. 1940 m. Lietuvą okupavusios Maskvos valdžios pareigūnai uždraudė tą spektaklį ir to kompozitoriaus kūrinys nuskendo okupantų archyve. Išeivijoje plačiai pasireiškęs rašytojas ir dramaturgas Anatolijus Kairys sukūrė libretą operai apie Čičinską. Ji buvo parodyta žiūrovams Chicagoje veikiančios lietuvių operos spektakliuose.

Lietuvoje gyvenantis iškilus rašytojas Justinas Marcinkevičius parašė dramą, pavadintą "Čičinskas". Ja gėrėjosi Vilniaus dramos teatro lankytojai.

Visuose tuose kūrinuose Vyriausiuoju veikėju yra legendarinis Čičinskas. Visi kiti personažai primena Maironio baladėje pavaizduotus ir pavardėmis įvardintus Čičinsko sėbrus-bajorus ir jo rūmų tarnautojus. Ir pagrindiniai fabulos elementai taip pat ryškiai primena Maironio poetinį kūrinį. Dėl to verta peržvelgti visą Čičinsko legendišką gyvenimą, Maironio baladėje pavaizduotą.

*

Kūčių išvakarėse Čičinsko dvare susirinkę lėbautojai, orkestrui grojant, šoka su pusnuogėmis bajoraitėmis. Tik vienas Čičinskas, graužiamas sąžinės dėl panaudoto "veto", sėdi rūstus, paniuręs, gerdamas midų, pasisėmęs iš čia pat esančio boso-kubilo. Niekas jo nenuramina, o salėje besišvaistančios pusnuogės šokėjos jį tiesiog užsiutina. Pykčio priepuolio svilinamas, jis tarnui Kmitai įsako šokėjas nuplakti. Plakamų merginų riksmas primena jam jo mylimosios šauksmą, kai įtaręs ją neištikimybę, paskandino.

Viso advento metu leidęs savo dvare kelti orgijas, Kūčių ankstyvą rytą, kai maldininkai eina į bažnyčią raratų, kad tiems maldininkams nereiktų tamsoje keliauti, įsako padegti miestelį. Ir patysai, kartu su girtais bičiuliais, nuvažiuoja į bažnyčią. Prie bažnyčios jo gaują ir jį pasitinka kunigas, apsirengęs stula. Kunigas, išdėstęs jam jo visus biaurius darbus ir, kaip liaudyje žinoma, pardavusiam velniui savo sielą, uždraudžia įeiti į bažnyčią.

Įsiutęs Čičinskas nušauna kunigą ir žvengiančiais žirgais, girtų prietelių lydinas, grįžta į savo dvarą.

Važiuojant per tiltą, sudunda perkūnija ir Čičinską nutrenkia žaibas. Tai Dievo jam skirta bausmė. Dievoti žmonės jį palaidoja, bet žemė jo nepriima - išmeta iš kapo. Ir taip ilgą laiką tęsiasi...

"... Tik kai joj (Lietuvos žemėje J.) įsigyveno

Rusų cariška valdžia,
Tą Čičinską išgabeno,
Dievas žino kur, slapčia.

"... Tik kai joj (Lietuvos žemėje J.) įsigyveno

Rusų cariška valdžia,
Tą Čičinską išgabeno,
Dievas žino kur, slapčia.

Užsiliko vien bala;

Kyšo vidury sala,

Jos atkrančiais auga krūmai.

Iš po žemių kai kada

Lyg girdėrusi skunda,

Kur Čičinsko grimzdo rūmai."

Užsiliko vien bala;

Kyšo vidury sala,

Jos atkrančiais auga krūmai.

Iš po žemių kai kada

Lyg girdėtusi skunda,

Kur Čičinsko grimzdo rūmai".

Tokia maždaug yra legendos apie Čičinską versija Maironio baladėje. Pačioje liaudyje toji legenda dar labiau gąsdinanti ir daugiau praplėsta. Pvz., Čičinskas savo malonumui liepdavęs kuriam nors jo baudžiauninkui įlipti į medį ir kukuoti. Bekukuojanti varg-

šą jis nušaudavęs ir juokdamasis nueidavęs pasivaikščioti arba griždavęs į savo rūmus; apie įvykį Kūčių rytmetį raratų metu Čičinskas kunigą nušovęs ne prie bažnyčios, bet pačioje bažnyčioje pakylėjimo metu, kai kunigas iškėlęs laikė ostiją, o maldininkai suklaupę meldėsi...

Klausantis tos legendos pasakojimo ar skaitant ją beletristiniuose poetų ar rašytojų veikaluose, visų pirma reikia atsiminti tuometinės unijinės Lenkijos-Lietuvos valstybės vidujinę santvarką ir tarptautinę politinę padėtį, kurios išdavoje toji valstybė buvo panaikinta ir artimųjų jos kaimynų-Rusijos, Austrijos bei Vokietijos tarpusavyje pasidalinta, o religinio pobūdžio Čičinsko nusikaltimus, legendoje sekant, reikia atsiminti, kad tie nusikaltimai Čičinskui buvo priskirti kontrreformacijos laikotarpyje Lietuvoje. Čičinskas buvo ne katalikas, bet ev. - reformatas.

Ano meto Biržų „ponija“ išskylauja. Matome: Mikelėniene, Kauniene, Kaunaite, dr. Mikelėną, kun. Balčiauską, Norvaišą ir kt.

Ižanginis intarpėlis:

Legenda apie niekadėją Čičinską labai plačiai buvo pasklidusi Lietuvoje. Gal tik retas užkampio kaimietis jos nebuvo girdėjęs. Jos klausydami, ar anksčiau ją girdėję, kitiems pasakodami, pagrįstai piktindavosi to nedorėlio darbais, elgesiu, žiaurumu, ypatingai jo puošniame dvare dažnai ruošiamomis girtuokliavimo ir ištvirkavimo orgijomis. Šitokią Čičinską pažįsta ir šiandieninės kartos lietuviai išeivijoje bei gimtajame mūsų

krašte. Su ta legenda gerai yra susipažinę ir lietuviai elitai- rašytojai bei poetai. Todėl ir dabar susilaukiame naujų įvairaus žanro kūrinių, visokeriopomis spalvomis, daugiausia šiurpiai juodomis, atvaizduojančių Čičinsko gyvenimą ir jo asmenybę.

Kiek plačiau ir išsamiau nemokyti ir mokyti lietuviai yra susipažinę su apie Čičinską sukurta legenda, tiek pat mažai visi tie susipažinęliai nežino apie tikrąjį Čičinską, jo gyvenimą ir politinę veiklą. Šitame reikale vienintelę išimtį sudaro lietuviai istorikai. Jie, susipažinę ir išstudijavę anų laikų archyvinius dokumentus, yra pateikę tikrąjį Čičinsko atvaizdą.

I s t o r i k a s   A d o l f a s   Š a p o k a   i r   j o
a t k u r t a s   i s t o r i n i s   Č i č i n s k a s

Be abejonės, iš visų lietuvių istorikų, rašiusių apie Čičinską ir jo legendą, lietuvis mokslininkas-istorikas Adolfas Šapoka yra plačiausiai, išsamiausiai ir objektyviausiai atkūręs Čičinsko asmenybę, jo politinę bei visuomeninę veiklą ir kartu išnagrinėjęs legendos apie jį atsiradimo motyvus ir jos paplitimo Lietuvos liaudyje priežastis.

Su istoriku Adolfu Šapoka (gimęs 1906. II. 13. Grybelių km., Utenos vls. ir apskr., mirė 1961. III. 9., Toronte, Kanadoje) turėjau laimės susipažinti asmeniškai 1929-1930 metais būdami kariūnais - aspirantais karo mokykloje Kaune-Aukštojoje Panemunėje. Jis jau tada buvo baigęs Kauno universitetą ir pradėjęs reikštis kaip istorikas spaudoje, kai 1930 m., pavadintais Vytauto Didžiojo metais, buvo spausdinamas jaunųjų Lietuvos istorikų paruoštas kolektyvinis veikalas "Vytautas Didysis". Tame leidinyje buvo atspausdinti A. Šapokos parašyti du straipsniai. Jų korektūrą tikrindamas, 1930 m. pavasariį, autorius paduodavo man vieną kitą spaudos lanką: "Paskaityk, gal kokią gramatikos klaidą pastebėsi". Tatai būdavo laisvalaikio metu prie karo mokyklos puikiai įruoštame sporto stadijone. Tų metų žiemą žavėjau si A. Šapoka teoretinių pamokų metu. Jis buvo augalotas, stambaus sudėjimo, raudonu apskritu veidu, kurių puošė vešlūs antakiai ir iškili kakta. Pašauktas kurio nors mokslo dalyko lektoriaus prie stalo atsakinėti, prieidavo prie tos tribūnos kariška eiseną ir į lektoriaus pateikiamus klausimus atsakinėdavo lėtai, aiškiai ir trumpai. Nė vieno nereikalingo intarpo ar pašalinio žodžio. Atsakinėdamas retkarčiais atsikosėdavo trumpais atdūsiomis. Dėl to rodydavosi, kad jis ne sloga serga, bet kažki kokie kliuviniai nosyje jam trukdo iškalbos ryškumą. Vienok šitie retkartiniai atsidūsėjimai nė kiek nepakenkdavo jo logiškiems atsakymams į lektoriaus pateiktus klausimus.

Jis, Adolfas Šapoka, visuose mokslo dalykuose penktoje kariūny-

aspirantų I-mos kuopos laidoje buvo pirmasis ir gabiausias. Nė vienas nepajėgdavo jį pralenkti.

Negalėčiau paaiškinti, kokiomis aplinkybėmis ir kokia proga mudu susidraugavome. Greičiausiai, jo kilni laikysena ir mokslinis magnetizmas sužavėjo jauną ir dar naivų moksliniuose dalykuose gimnazijos auklėtinį. Laisvalaikio pasivaikščiojimais sporto stadione ar jo nuošalioje vietoje atsisėdus poilsio, tęsdavosi ne tiek tarpusavio pokalbiu, kiek klausantis jo pasakojimų apie Radvilus ir jų šeimyninio gyvenimo smulkmeniškiausius bei kasdieninio gyvenimo įvykius. Jų tarpe neeilinę vietą užimdavo pasakojimas apie Čičinską ir apie jį sukurtą legendą. Istorikas A. Šapoka, atrodo, ta istorine asmenybe ypatingai buvo susidomėjęs ir todėl mudviejų pokalbiuose nevengdavo plačiausiai apie tą istorinį žmogų pašneketi. Jis žinojo pasakojęs apie Čičinską lietuviui reformatui, kurio religijos praktikuoju buvo ir nedorėlis Čičinskas. Šiame reikale A. Šapoka buvo labai objektyvus, nešališkas pasakotojas, nevengiantis kritiškai įvertinti istorinius įvykius, kurie būdavo nepalančius jo religijai ar jo pasaulėžiūrai: jis buvo religingas katalikas ir aktyvus "Ateitininkų S-gos" narys.

Baigę karinę tarnybą karo mokykloje kariūnais-aspirantais 1930 metų rudenį, vėl abu susitikome 1933 m. Kaune, Parodos g-vėje. Jis, tada jau docentas Kauno universitete, neseniai buvo grįžęs iš kelionės į Vilnių. Lenkų okupacinė valdžia jam buvo davusi leidimą nuvykti į Vilnių ir jo archyvuose prisirinkti istorinės medžiagos.

Ta kelione jis buvo labai patenkintas. Pasidžiaugė suradęs ir nusirašęs daug naujos ir aktualios medžiagos apie tą Lietuvos-Lenkijos laikotarpį, kurį jis buvo pasirinkęs pagrindine dalimi savo mokslinėms studijoms. O apie Čičinskus esą prisirinkęs tiek daug dokumentinės medžiagos, kuria pasiremdamas galėsiąs parašyti ir atskiru veikalu išleisti istorinę apybraižą apie visą Čičinskių (Sicinskių) giminę ir apie legendarinį tos giminės narį-Vladislovą Viktoriną Čičinską.

Tas A. Šapokos užsimotas parašyti ir atskiru veikalu išleisti darbas nebuvo įvykdytas. Be abejonės, jis tą veikalą parašė, bet jis, kaip ir daugybė jo raštų, gal būt buvo atspausdintas kuriame nors periodiniame leidinyje nepriklausomoje Lietuvoje. Ten tie jo raštai archyvuose ir tebepeilyja. Išėivijoje niekas, net ir Lietuvių Istorijos D-ja, nepasirūpino surinkti ir išleisti to žymiojo Lietuvos istoriko raštų rinkinį. Ateinančiais, 1986 metais, sueina 25 metai nuo jo mirties. Gal, taigi, išėivijoje esantieji jo bendralaikiai istorikai atkreips dėmesį ir, iš Lietuvių Fondo gavę pakankamą finansinę paramą, pasistengs išleisti knygų formoje visus jo raštus. Jie visi yra įvardinti Lietuvių Enciklopedijos XXIX tome, 346-347 psl.

Pats autorius tos enciklopedijos IV-tame tome, 179-182 psl., yra pateikęs savo veikalo apie Čičinskus išsamią santrauką. Ja pasinaudodamas ir kaikur įpindamas A. Šapokos asmeniškų pasakojimų apie Čičinskus atsiminimus, šio rašinio autorius tęsia liudijimą apie legendoje išgarbintą lietuvių Čičinską.

Biržų kooperatininkai vaišinasi Jansono rūmų salėje (tada gimnazijos). Jų tarpe matome, pradedant iš dešinės: Mažuiką, P. Nastopką, plk. Kauną, K. Vagnerį, A. Puodžiūną, J. Brogą, A. Binkį, K. Kregždę, P. Klybą, M. Plepį, Ap. Norvaišą, P. Variakojį, M. Tamulėną, dr. Mikelėną ir kt.

1. A p i e Č i č i n s k u s a p l a m a i

Lietuvos liaudyje ir mūsų rašytojų veikaluose (Maironio, Justino Marcinkevičiaus, Anatolijaus Kairio ir kt.) Čičinskas visur vadinamas tokia pavarde. Ji mūsųose yra išpilietinusi pastoviai. Tačiau senuose raštuose toji pavardė nevienodai rašoma: Čičinskis, Sicinskis, Sicinskas ir pan. Tas nevienodumas istorikų raštuose greičiausiai atsirado dėl to, kad Čičinskai nebuvo gilios senovės Lietuvos gyventojai. Tik XVI amžiaus pabaigoje jie pradėti minėti Lietuvą liečiančiuose raštuose.

Lenkų istorikas Kasper'as Niesieckis (1682-1744), Lenkijos ir Lietuvos bajorų genealogijos ir heraldikos tyrinėtojas, Čičinskus-Sicinskus Kildina iš Lenkijos, kur jie gavę savo pavardę nuo Sitnos dvaro. Esą, vienas tos šeimos narys atsikėlęs į Lietuvą ir jo šeimos prieauglis laiko bėgyje paplitęs po įvairias Lietuvos vietas. Iš tos šeimos kamieno istoriniuose dokumentuose išryškintos tik dvi kartos.

P i r m o s i o s   k a r t o s   ž y m i a u s i a s   b u v o
J o n a s   S i c i n s k a s - Č i č i n s k a s

Jo gimimo bei mirties datos nežinomos. Apie jo asmenį, šeimyninį gyvenimą, visuomeninę veiklą, karinę tarnybą ir dalyvavimą kovose su švedais bei Lietuvoje turėtas valdines pareigas jį liečiančiuose dokumentuose nieko nesakoma, o minimi tik tų įvykių metai, pvz., jis "...Lietuvoje minimas 1587, įpainiotas į Upytės bajoro Mikalojaus Vekavičiaus nužudymo bylą. 1589 jis veda Vekavičiaus našlę, kuri jam užrašo pirmojo vyro paliktus Lygumų, Pakruojo ir Upytės dvarus... Vėliau jo turtai padidėjo kitų dviejų žmonių įnašais". Jis turėjo kelis dvarus Upytės apylinkėje, vieną prie Vilniaus, Žemaitijoje ir Pakuršėje.

Nuo pat jaunystės jis laikėsi prie Radvilų ir kurią laiką buvo Biržų dvaro administratoriumi. 1599-1600 m. dalyvavo Kristupo Radvilos kariuomenėje kovose su švedais Livonijoje ir pasižymėjo ties Kuoknėse. Už tai iš Lietuvos išdo jam buvo paskirta piniginė dovana... Jis buvo reformatas ir savolėšomis išleido net du leidimus religinio pobūdžio knygos Vilniuje 1594 m.

Tas leidinys iššaukė katalikų nepasitenkinimą. Jie išleido atsakymą, kritikuojančią leidėją Čičinską ir autorių S. Turnowski. Čičinskas į tą kaltinimą atsakė nauju ir dar praplėstu S. Turnowskio giesmių knygos leidiniu 1604 metais... XVIII amžiuje iš kažin kur buvo atkastas padavimas, kad Jonas Čičinskas buvęs nutrenktas perkūno. Šis padavimas ir religinis reformato nusikaltimas katalikybei yra įtraukti į Jono Čičinsko sūnaus Vladislovo Viktorino legendą. Iš to matyti, kad legendoje suplakti du asmenys: tėvas ir sūnus.

Jonas Čičinskas, spėjama, buvo gimęs 1562 ir miręs 1621 metais. Jis paeiliui buvo vedęs tris žmonas ir turėjo dvi dukteris - Kristiną ir Oną Eleną bei tris sūnus - Dovydą Hektorą, Kazimierą ir legendoje įamžintą Vladislovą Viktoriną.

2.   L e g e n d a r i n i s   V l a d i s l o v a s
V i k t o r i n a s   Č i č i n s k a s

Jo gimimo ir mirties datos, panašiai kaip ir tėvo, žinomos tik apytikrės: gimė 1614 ar 1621, o mirė po 1673 metų, nes tais metais tebebuvo gyvas. Jis pirmą kartą minimas 1649 m. kaip Upytės pavieto mokesčių rinkėjas. Toliau žinios apie jį labai pagausėjo ryšium su 1652 m. seimo išardymu. Būdamas Upytės atstovu seime, neleido ilgiau pratęsti seimo darbų. Vėliau dėl to pradėtas kaltinti kaip pirmasis praktikoje pavartojęs liberum veto teisę. Nors iš

t i k r o n e i j i s p i r m a s i s v e t o v a r t o j o, n e i j i s v i e n a s i š a r d ě t ą s e i m ą.

Lenkijos karalystėje, į kurią nuo Liublino unijos sudarymo buvo įsijungusi ir Lietuvos kunigaikštystė, seimų išardymas buvo dažnas. Pirmasis Lenkijos seimas iširo dar 1536 metais; ligi 1569 m. Liublino seimo iširo dar 7 Lenkijos seimai. 1569-1652 m. iš 60 seimų iširo net 13. 1639 m. seimas iširo taip pat protestuojant tik vienam atstovui-Liubomirskiui ir lygiai tokiomis pat sąlygomis, kaip ir 1652 metais Čičinsko išardytasis. Ir ne jis vienas, kaip anksčiau paminėta, kaltas dėl to išardymo. Tas 1652. I. 26. seimas susirinko labai sunkiu Lenkijai ir Lietuvai laiku. Dėl tų sunkumų ir politinės netvarkos buvo kaltinamas karalius, prieš kurį buvo susidariusi stipri ir didelė opozicija iš lenkų bajorijos, politinių veikėjų bei seimo atstovų pusės. Į tą opoziciją buvo įsijungęs ir didysis Lietuvos hetmonas Jonušas Radvila. Toji opozicija ir pavieniai jos atstovai vykstančiame 1652 metų seime kėlė ištisą audrą. Posėdžiai jau iš pat pradžių pasirodė labai triukšmingi. Iš pat pradžių kliudė Prūsų atstovai ir Pšemislio seniūnas Magdalenski's. Dar daugiau seimą jaudino nevykęs kai kurių vakansų paskirstymas ir reikalas išspręsti konfliktą, kilusį tarp maršalkos teismo bei karaliaus (jis seimui pirmininkavo) ir Lenkijos tribunolo, kuris buvo panaikinęs sprendimą maršalkos Radziejoskio byloje. Be šių kliūčių prisidėjo ir kitokios. Todėl visi laukė, kas pasiims kaltę už seimo iširimą. Daugiausia buvo tikimasi, kad tai atliks Magdalenski's, kuris, reikalaudamas sau seniūnijos, jau daug kartų buvo grasęs tai padaryti. Tačiau staiga jį pralenkė Upytės atstovas Vladislovas Sicinskis, pareiškęs veto ir iš seimo pasišalinęs, tuo prisiimdamas visos opozicijos kaltę dėl to seimo išardymo.

Dėl to įvykio nei seimo atstovai, nei apie jį rašę apžvalgininkai ypatingo susirūpinimo neparodė, kadangi ir ankstesniuose seimuose tas dažnai atsitikdavo. Tatai įrodo patys lenkų istorikai: oficialus karaliaus kronikininkas Kochowski's (1633-1700), kunigas ir istorikas Rudawski's Wawrzynie Jan (1617-1690), net ir XVIII amžiaus lenkų istorikas Niesieckis visai nepamini aname seime veto ištarusio atstovo pavardės.

Tiktai XVIII a. ir XIX šimtmečio pradžioje, kai Lenkijos-Lietuvos valstybės seimai pradėjo išsiskirstyti dėl visoje valstybėje esančio pakrikimo, iš užmaršties, beveik 80 metų praėjus, buvo atkastas 1652 metų seimo išardytojas Sicinskas-Čičinskas, suverčiant jam visas kaltes už buvusias ir esamas Lenkijos-Lietuvos nelaimes. Tokių "atkasėjų" Lenkijos istorikų stovykloje buvo ne vienas. Bene pats pirmasis buvo Braun David (1664-1737), istorikas, numizmatikas ir bibliografas, dalyvavęs sudarant Lietuvos-

Lenkijos taiką su turkais; antrasis ir pats išradingiausias ne tik Vladislovo Viktorino Sicinsko, bet ir jo tėvo bei jo šeimos gyvenimo byloje, buvo **K o n a r s k i ' s S t a n i s l o v a s** (1700-1761), vienuolis-prioras, publicistas, politikas, liberum veto priešininkas ir ne katalikų religijos išpažinėjų bei jiems lygių teisių pripažinimo smerkėjas. Jo raštuose pavaizduoti visi fantastiniai išsigalvojimai apie Sicinskus: Jonas Sicinskas, Vladislovo tėvas, kartu su žmona ir jų dukterimis buvę nutrenkti perkūno, jo sūnus už katalikų bažnyčios išniekinimą ir 1652 seime veto pavartojimą seime buvęs prakeiktas, o už kunigo nužudymą ir daugybę kitokių nevalyvų nusikaltimų kartu su savo meiluže irgi buvę nutrenkti perkūno. Už Dievo įžeidimą ir paniekinimą jo mirusio nė žemė nepriimanti. Taigi, šis dvasiškis pateikė visus pagrindinius elementus, davusius pagrindą sukurti Lenkijoje šį padavimą, kuris vėliau atėjo į Lietuvą ir čia plačiai paplito. Šis padavimas apie Romai nepalankų kito tikėjimo pasekėją Vladislovą Sicinską, žinomą Čičinsko vardu. Šis padavimas ypatingai išgarsėjo Lietuvos liaudyje, pavyrinant jį visokiais niekada gyvenime nebuvusiais išmisiais.

Antrasis legendoje esantis religinis motyvas yra pats svarbiausias. Jame liečiami ir savotiškoje šviesoje pavaizduojami ne tik tiesioginiai ir asmeniškai lietuvių reformato prasikaltimai katalikų Bažnyčiai, bet kartu paliečiami visi elementai kontrareformacijos, vestos jėzuitų ordino prieš reformaciją.

Kiek tiesos esama toje legendoje įvardintuose pasisakynuose apie Sicinską, jo gyvenimą ir padarytus nusižengimus katalikybei aplamai, o ypatingai Upytės dvasiškijai ir jos priežiūroje buvusioje katalikų bažnyčiai, įrodo ano meto dokumentiniai faktai. Jie čia paeiliui pakartojami.

"Kada Upytėje pastatyta pirmoji katalikų koplyčia (ne bažnyčia! J.) nėra žinių. Kad XVI amžiaus pabaigoje ten buvo ev. reformatų maldnamis, aišku iš to, kad 1595 metais Upytės pamokslininkas Stanislovas Minvydas dalyvavo Torunės sinode". Taigi, reformatams Sicinskams tada ir vėliau nebuvo jokio reikalo brautis pėsčioms ar važiuotiems į katalikų koplyčią ir joje žudyti prie altoriaus ostiją iškėlusį kunigą.

"Nauja Upytės katalikų bažnyčia pastatyta 1742 metais (kai nevidonas Čičinskas jau buvo sudūlėjęs kapinėse J.) Sakų-Bialozorų giminės pašvęsta Šv. Karolio Boromėjaus, kovojusio su reformacija, garbei. 1744 metais vyskupo Zienkevičiaus sinodo metu ji vadinama **k o p l y č i a** ir priklausė Naujamiesčio parapijai, Ukmergės dekanatui. **T a č i a u p a s t o v a u s k u n i g o t e n n e b u v o i k i X I X a m ž i a u s p r a d ž i o s!** (mano pabraukta J.). Yra likęs tos bažnyčios 1767 m. vizitacijos aktas; jame minimas prie altoriaus buvęs rūšys, bet nepažymėta, ar kas

nors ten palaidota. Kapinėse tik buvęs apgriuvęs rūšys ir jame daug sutrūnijusių lavonų. Kun. Smigelskis, prieš 1863 m. rašydamas, pažymi, kad Upytės bažnyčia išrodžiusi skurdžiai. Tik 1878 metais parapijiečių lėšomis ją atnaujino kun. Pytautas... "(Žr. L. Enciklopedija XXXII t. 285-286 psl.).

Čia verta pažymėti, kad Upytėje anais laikais buvo dvaras, bajoro nuosavybė. Jis priklausė minimam Sicinskui, bet jis tame dvare nuolat negyveno ir dėl to nekėlė jame padavime išgarsintų orgijų. Jis nuolat gyveno Vadaktų dvare ir darbavosi Naujamiestyje. Jame jis ir savo priešmirtinį testamentą parašė ir, spėjama, ten buvo palaidotas.

Jaunlietuvių sporto vadovų kursai (?) Biržuose (gimnazijos salėje). Pirmoje eilėje sėdi: iš k. į d.: Šenferis, L. Šukys, aps. virš. Rozmanas, dir. Juška, insp. Alekna, Šlekienė, dr. Mikelėnas, plk. Kaunas. Vagneris. Stovinčių tarpe matome: mokytojus — Vėjelį, Kairį, Janulevičių, J. Šerną, Ad. Krikščiką, K. Puodžiūnaite-Šernienę, P. Krikščikienę ir kt.

Istorikas A. Šapokas dar ryškiau pateikia žinių apie Sicinsko padavimą, jo atsiradimo priežastis bei variantus:

"... Upytės apylinkėje apie Sicinską išliko daugybė visokių padavimų. XIX amžiaus pirmoje pusėje ten buvo visiems rodomas ir po kaimus kaip baidyklė, nešiojamas tariamasis jo lavonas. (1863 metų sukilėliai tuo lavonu-sudžiūvusia mumija-gąsdindavo nenorinčius prie to sukilimo prisidėti. Esą ir jie būsią numirę išmeta mi iš žemės, kuri jų nepriimsianti kaip ir prakeiktojo Čičinsko. To sukilimo metu Upytės apylinkėje su savo "dalgininkais" prieš rusų kariuomenę veikė pagarsėjęs sukilimo vadas kun. Mackevičius).

Pagrindinis visų padavimų motyvas, kad jis netikėjęs Dievu ir nevidoniškai išniekinęs bažnyčią. (Apie bažnyčios išniekinimą ir kunigo nužudymą šiame rašinyje pažymėta anksčiau J.)... Yra padavimų, sakančių, kad Sicinskas buvęs nubaustas už paties Dievo įžeidimą. Netikėdamas Dievu, esą, jis norėjęs įrodyti, kad Jo nebijąs, ir ėmęs šaudyti į dangų ar mėnulį. Tada ir buvęs nutrenktas. Pasakojimas, kad jį palaidotą žemė išmesdavusi, visiems padavimams yra bendras.

Aiškūs dalykas, kad visi tie padavimai yra vėlesnis viešosios opinijos padaras, o ne XVII amžiaus kūrinys. (pabraukimai visur mano J.) Kada jie atsirado, sunku nustatyti, bet greičiausiai XVIII-XIX amžių sąvartoje (tą įrodo ano meto lenkų istorikų raštai J.), kai po sugriautų ketverių metų seimo reformų labai gyvai buvo komentuojamas respublikos nelaimių kaltininkas *liberum veto*. Matyt, tada buvo pasisavintas iš Konarskio (1700-1761 m. žr. anksčiau to istoriko paminėjimą J.) padavimas apie Sicinsko prakeikimą seime, jo tėvo, motinos ir seserų nutrenkimą po to seimo, o visa tai buvo perkelta ant jo paties.

Ką ne ką (o gal labiausiai? J.) bus reiškę ir tai, kad jis buvęs ne katalikas, bet reformatas. Greičiausiai, tuo metu Upytėje buvo aptiktas ir tariamasis Sicinsko nesugedęs lavonas. XVIII amžiaus gale seimų kalbose ir politiniuose pamfletuose (brošiūrose) nei Sicinsko vardas, nei jo lavonas dar neminimi. Bet XIX amžiaus pirmame ketvirtyje lavonas jau buvo žinomas ir visur tąsomas žmonėms gąsdinti...

Jo gyvenamąją vietą visi (legendos varijantai) nurodinėja dvarą, buvusį Vešetos (Upytės intakas) saloje, kurioje jau nuo seniaitebuvo tik dvi karklų priaugusios duobės, - tarsi prasmegusiųjų namų vietos. Bet iš tikro toji sala Sicinskiu niekad os nepriklausė. Ten buvo jau XIII amžiuje žinoma Upytės pilis, kuri vėlesniais laikais priklausė Upytės seniūnams, o Sicinsko laikais vargu ar bebuvę gyvenama. Niekada nebuvęs Upytės seniūnu, Sicinskas jos nevaldė, o viceseniūno ir žemės teismo nario darbą jis dirbo Panevėžyje, į kur Upytės apskrities (tada vadinamo pavietu J.) centras buvo perkeltas dar XVI amžiuje.

Upytės dvaras buvo ne saloje, o Vešetos krante. Bažnyčia taip pat priklausė seniūnijai, o ne Sicinsko dvarui. Dar sunkiau tikėti, kad tas nešiojamas lavonas būtų buvęs Sicinsko. Kada ir kur jis mirė ir kur buvo palaidotas, tikrų žinių nėra. Bet jo laikais Upytės bažnyčia (dokumentuose sakoma koplyčia J.) buvo sunykusi ir, greičiausiai, nė kunigo neturėjo. Jis galėjo būti palaidotas prie Naujamiesčio

reformatų bažnyčios...

Tariamasis Sicinsko lavonas buvo paimtas iš Upytės kapinėse buvusio apirusio rūšio, kuriame buvo daug sutrūnijusių ir sudžiūvusių lavonų. Į bažnyčią jis pateko tik XIX amžiaus viduryje, kai Upytėje vėl atsirado katalikų kunigas, kuris tam sudžiūvusiam lavonui padarė spintą ir pastatė jį prie bažnytyje... " (L. Encikl. IV t., 180-182 psl.)

1931 m. vasario 16 d. Biržų piliakalnio vasaros teatro salėje su jūrų skautis.

S a n t r a u k a. Padavimas apie Čičinską buvo sukurtas Lenkijoje. Jam atsirasti pagrindą davė daug vėlesniu, negu Čičinskas gyveno, laiku lenkų istorikai, nekentę lietuvių ir smerkę reformaciją.

Tais duomenimis pasinaudodami, lenkų liaudyje jį išpopuliarino poetas Adomas Mickevičius, o Lietuvos liaudyje - mūsų žymiausias atgimimo dainius Jonas Mačiulis-Maironis. Abu parašė balades apie nevidoną Čičinską.

Legendoje vyrauja trys elementai: politinis, visuomeninis ir visų ryškiausias - religinis. Šis pasižymi tiek Lenkijoje, tiek ir Lietuvoje neapykanta ir troškuliu galutinai išnaikinti reformaciją.

Visi padavime apie Čičinską esantieji pasakojimai yra išgalvoti ir prieštarauja istoriniams dokumentams ir juose išryškintiems faktams.

Padavimas yra vieno tikėjimo fanatikų išmislas. Užtat, nei praėjusių laikų, nei šiandien tebegyvenantiems Lietuvos ev. reformatams nėra reikalo smerkti ar piktintis kadaise Lietuvoje gyvenu-

sia Čičinskų gimine, o visų labiausiai tos giminės atstovu Viktorinu Vladislovu Čičinsku.

Tarytum dabar tebegirdžiu 1930 metų pavasarį A. Panemunėje karo mokyklos stadijone mūsų istoriko Šapokos man išstartą pasakymą: "Jurgi, legendoje pavaizduotas Čičinskas buvo tikras Lietuvos patriotas ir niekuo nėra prasikaltęs lietuvių tautai". Ačiū Tau, istorike tolerante, Adolfai, ir visiems kitiems katalikams tolerantams!

1985. X. 2.

HALINA MOŠINSKIENĖ

ONA KONSTANCIJA YČIENĖ

1984 m. lapkričio 17 d. lietuvių kapinėse palaidota Ona Konstancija (gim. Neimanaitė) Yčienė, 97 m. amžiaus. (Buvo gimusi 1887. VII. 23 d.) Mirė lapkričio 12 d. North Bay, Ont., kur gyveno pas dukterį Oną Beresnevičienę. Paliko 5 vaikus, 11 vaikaičių, 9 provaikaičius. Jos sūnus yra dr. Jonas Yčas.

Ona, Konstancija Neimanaitė-Yčienė.

ŠVIESIOS PRAEITIES KUKLŪS PRISIMINIMAI
(A. A. Onai Konstancijai Yčienei pagerbti)

PIRMOJI PAŽINTIS. Tai buvo 1920 m. rugsėjo 1 d., kai tėvelis nuvedė mane 9 metų amžiaus į gimnaziją, į Panevėžio Valstybinės Gimnazijos I-ją klasę. Nuvedė tiesiog į mokytojų kambarį ir pristatė direktoriui Jonui Yčiui. Aukštas, stambus, akiniuotas ponas su ūsais ir barzdele, šypsodamasis paglostė mano galvelę klausdamas: "Kaip tavo vardas?" "Halia", atsakiau nedrąsiai. "Eik, Halia, į kiemą žaisti su vaikais. O kai paskambins varpelis, eik su draugėmis į pirmąją klasę". Tėtis išvedė mane į kiemą, o pats sugrįžo pas direktorių.

Likau viena. Atsistojau prie tvoros, lyg išgąsdinta tų visų susirinkusių vaikų ir paauglių lakstymo, riksmo ir stumdynių. Čia pribėgo prie manęs tokia maža, smulkutė, balta suknyte, plonomis kaselėmis, didelėmis mėlynomis akimis mergytė ir klausia: "Kaip tavo vardas?" "Halia...", atsakiau. "O mano Vandutė... eime, Halia, į ratelį...", ištiesė mažą rankutę ir aš nuėjau su ja.

Na, ir pasileidome į ratelį, mergaitės didesnės ir mažesnės, susikabinusios rankutėmis šokome, dūkome, kol į kiemą išėjo toks neaukšto ūgio, žilais ūsais senelis su dideliu variniu varpu rankoje ir suskambo, nuaidėjo visu kiemu to varpo gausmas, šaukiantis į klases. Tai buvo garbingas senelis Kazimieras "gimnazijos sargas", kuris vėliau per visus 8 metus iki mano gimnazijos baigimo vis skambindavo tuo varpu pamokoms ir pertraukoms.

Sugužėjome į koridorius. Koridoriai platūs, prie durų mokytojai nurodą klases. Mažosios mergaitės pasileidome bėgte į antrą aukštą plačiais akmeniniais laiptais. Klasė erdvi, šviesi - pačiame koridoriaus gale.

Susėdome į suolus. Taikiausi vis arčiau Vandutės. Įėjo gimnazijos direktorius Jonas Yčas. Atsistojome. Pamokos buvo pradėtos malda - nemokėjome, bet kai kurios "antrametės" padėjo. Po to direktorius tėviškai šypsodamasis mus pasveikino, pristatė savo dvi dukras Birutę ir Danutę, kurios mokysis su mumis kartu. Visų mergaičių širdys tuojau pasviro pilnu pasitikėjimu jo link. Iš pirmos dienos jų pamilome. Jis dėstė mums istoriją. Tai būdavo pati įdomiausia pamoka. Jei būdavo gimnazijoje ruošiamos šventės ar spektakliai - vaidinimai, mes, pirmokės, susėdavome pirmoje eilėje prie mokytojų kojų ant grindų, kad netriukšmautume ir - "jokio lakstymo programos metu".

Net 1921 m. Dr. Jonui Basanavičiui atvykus į Panevėžį, mūsų direktorius pristatė mus visus gimnazistus ir mūsų mergaičių pirmąją klasę pirmoj eilėj. Garbingas, elegantiškas senelis, balta

barzda, paglostė kiekvienos galvelę ir vėliau kalbėjo: "... Jūs esate Lietuvos ateitis. . . " Nelabai ką mes tada supratome, bet jautėme, kad esame mūsų direktoriui kažkas "svarbaus". Pamenu, kad mes, mergaitės, labai didžiavomės, kai tas garbingas svečias scenoje prieš visą Panevėžio diduomenės publiką taip nuoširdžiai spaudė Jono Yčo ranką.

Namuose tėtis man paaiškino Dr. Jono Basanavičiaus nuopelnus, bet tai tuo metu "pro vieną ausį įėjo, pro kitą išdulkėjo. . . " Tik daug vėliau supratome, kai po kelių metų buvo laidojamas garbingas Lietuvos Atgimimo Patriarchas.

Draugaudamos su Danute ir Birute, lankydavomės jų šeimoje, kur jų mamytė Ona Yčienė visada leisdavo pažaišti. Ten užgimė Jonukas, vėliau Marčiukas. . . Kai Danutė buvo sunkiai susirgusi ir mūsų mylimas direktorius mums tai pranešė, vos pats sulaikydamas ašaras, visa klasė "žliumbė". Danutė pasveiko, bet mums naujas smūgis. 1924 m. įvyko pasikeitimas gimnazijoje. Joną Yčą iškėlė į Klaipėdą. Atsisveikinimas buvo labai graudus. Fotografavomės, lankėme jų namus, su mažaisiais broliukais žaidėme, o ponija Yčienė vis ramino, kad neilgam, kad ir vėl susitikime. Bet ar suprasti vaiko sielai, netekus mylimo žmogaus, nors jį ir pažadai ramina. Jonas Yčas su šeima išvyko. Mums teko naujas direktorius Konstantinas Šakenis. Vėliau - kun. Julijonas Lindė - Dobilas.

DRAUGYSTĖ IŠLIKO. - Kai atvykau į Kauną 1929 m. studijuoti, čia susitikome su Birute ir Danute ir visa biržiečių studentų šutve. Prof. Jonas Yčas tuo metu jau dėstė universiteto Hum. m. fakulteto istorijos katedroje. Susidraugavome iš naujo. 1930 m. man atsitiko maža nelaimė. Skubėdama iš paskaitų į autobusą žiemos metu, paslydau ir krisdama susilaužiau per alkūnę ranką. Kitos dienos popietėje, grįždama iš dr. Vl. Kuzmos kabineto su parišta pasmakrėje ranka, užsukau pas Yčus, Ukmergės plente Nr. 9 "Ragučio" namuose gyvenančius. Profesorius ir ponija Yčienė, pamatę mane, nebeleido man grįžti į nusisamdytą kambarį. Patalpino mane dukterų kambaryje, kur pasilikau iki Kalėdų atostogų.

Grįžusi iš Panevėžio, jau ir vėl grįžau pas juos, nes pasiūlė man, kad pas juos gyvenčiau. Ir čia buvo mano antroji šeima, su Mamute Ona YČIENE. 1931 m. ištekėjo Birutė, tai užėmiau "jos vietą šeimoje". Buvo gera, nieko man netrūko. Atsilygindavau draugišku susitarimu tuo, ką atsiūsdavo man tėvelis išlaikymui ir studijoms.

Prof. Jono Yčo sveikata ėmė šlubuoti. Jis daug dienų praleisdavo gulinėdamas. Labai mėgdavo, kai jaunimas susirenka, kai aplinkui jo berniukai dūksta, o jų buvo jau - Jonukas, Marčiukas, Adolis ir Onytė - spirgutis, vos 3-jų metelių. Mamutė visus apglobdavo, sudraudavo, kad tėvelio nevargintų, kad būtų respektuojamas jo poilsis. Kada ji kėlė, kada jinai ėjo pailsėti, nežinau. Kai sugrįžda-

vau vėliau, visada dar rasdavau ją sėdinčią ir kojines adančią. Kviesdavo karšta arbata atsigaivinti, kokią paruoštą kepsnį paragauti... Rami, kaip gerasis angelas. Nei jinai suriks, nei jinai barsis, tik vis savo ramiu balsu, lyg balzamu paglostys.

Deja, profesoriaus sveikata menkėjo. Išvyko į Paryžių pas specialistus širdies gydyti. Iš ten net man parašė atviruką... Po poros mėn. grįžo į namus, artėjo 1931 m. Kalėdos. Išvykau į Panevėžį atostogų, gruodžio 1 d., o 17 d. man pranešė Danutė, kad tėvelis numirė... Verkiau.

Liko našlė. Kai po atostogų grįžau pas juos, buvo labai graudu. Mamutė juodo gedulo rūbais, mano Danutė nešiojo gedulo skraistę visus metus... Apsiverkiau, o mamutė Yčienė man sako ramiai, tėvelis dabar ilsisi laimingas... "Ji tuos pačius žodžius man pakartojo, kai po kelių savaitių, susirgo visa šeima skarlatina. Tada teko man persikelti iš jų buto pas senutę Barnelienę, Birutės vyro motiną, kuri gyveno su dukterimi Gudrun Vydūno alėjos įkalnėje. Yčų butui buvo uždėtas 6 savaitių karantinas.

Tai buvo pirmas smūgis po vyro mirties našlei, likusiai su 5 vaikais, kurių tik Danutė buvo pilnametė odontologijos fak. studentė. ONA KONSTANCIJA YČIENĖ nepalūžo. Kiek man žinoma (kiek prisimenu...), jos sūnūs gavo nemokamai mokslą, t. y. buvo atleisti nuo mokesčio už mokslą "Aušros" gimnazijoje, nes buvo moksle pirmūnai. Be abejo padėjo giminės ir pensija, gaunama po vyro mirties. Ji vis dar gyveno "Ragutyje", tame pačiame bute, ir aš ten drauge gyvenau. Atleido tarnaitę, o jos kambarėlių išnuomavo studentams; vis šiokios tokios pajamos... Niekada nesiskundė. Pati žiūrėjo tvarkos nuo ryto iki vakaro, tramdydavo savo sūnų išdaigas, kai tie "knepčindavo" mažąją Onytę. Ir dabar nežinojau "Kada ji kėlėsi, kadaėjo poilsio".

ATSIŠVEIKINOME. Išklausiusi 1934 m. visą u-teto kursą, grįžau į Panevėžį. Namuose ruošiausi egzaminams. Grįždavau į Kauną tik prieš egzaminų sesijas. Kartais apsistodavau pas Yčienę, bet jei ten būdavo jau vieta užimta, tai susirasdavau prieglaudą pas savo koleges kelioms savaitėms. Tuo pačiu kiek nutolome, bet ryšys liko tos pačios meilės, pagarbos ir bendravimo. Dar teko matyti Jonuką ir Marčiuką jau paaugusius gimnazistus ir mielą Adolį, Onytę... Užėję sunkūs metai išskyrė mus visus, išmėtė po pasaulio užkampius. Nebesusitikome.

Ona Konstancija Yčienė liko mano atmintyje kaip tobulos moters - motinos, žmonos ir krikščioniškos meilės simbolis. Jos rankos buvo duosnios visiems, jos širdyje nebuvo jokio šešėlio, kuris temdytų gyvenimo grožį, koks jis bebūtų. Ji buvo motina visiems, kurie jos glėbyje ieškojo atramos ir poilsio. Ji buvo motina ir pati mylimiausia močiutė savo anūkams ir proanūkams, ir man, kad

ir iš tolo.

... "Matau Tave, Mamute, skubančią, tokią mažytę ūgiu,
bet tokią didingą dvasia.

Tavo nuostabų veido grožį matau, kaip Madonos veidą...

Likai atminimais gyva, žvaigždute spindinti -

Pavyzdžiu pasaulio motinoms, ieškančioms Kristaus Motinos
veido..."

ONOS YČIENĖS netekome. Ji atgyveno, nešdama kantriai ir ty-
liai savo gyvenimo KRYŽIŲ. Jos palaimoje tebręsta jos anūkai ir
proanūkai, nešdami savo rankose taikos ir meilės sparnuotą ba-
landį į nerimo ir žiaurumų pasaulį, kaip vienintelį obalsį: "Mylėki-
te viens kitą, kaip aš jus mylėjau."

S. Paulo,
1985. III. 7

Kurt. Ona Yčienė ir dr. Jokūbas Kregždė

SUVAŽIAVIMAS BAVARIJOJE

Išėivių ev. liuteronų kunigų ir Bažnyčios darbuotojų suvažiavi-
mas įvyko 1985 m. rugsėjo 9-13 d. d. Selbitz, prie Hof an der Saale,
Kristaus brolijos svečių namuose. Kristaus brolija yra evangelikų
ordinas, kuris įsisteigė po Antrojo Pasaulinio Karo tarp 1945-1949
m. Schwarzenbache iš jaunų krikščionių, visą savo gyvenimą pasi-

šventusių tarnauti Kristui ir padėti žmonijai surasti tikrąjį kelią. Dabar tam ordinui priklauso 150 sesučių ir 20 brolių. Jie aptarnauja senelių prieglaudą ir kitus socialinius įrengimus apylinkės miestuose bei kaimuose. Turi savo nuosavą ūkį.

Suvažiavimui, ketvirtą kartą iš eilės, vadovavo Pasaulio liuteronų sąjungos vokiečių tautinio komiteto įgaliotinis Bažnyčios tarėjas kun. Edmund R a t z. Renginys pradėtas iškilmingomis pamaldomis. Pamaldų metu dekanas ir Bažnyčios tarėjas kun. dr. Ernst Eberhard pagerbė per paskutinį pusmetį mirusius kunigus. 1985 m. sausio 31 d. mirė Lietuvių ev. liuteronų Bažnyčios senj. kun. Jazeps Urdzė, Bonn-Bad Godesberge; Birželio 25 d. - klaipėdiškis kun. Mikas Klumbys, Blomberge; liepos 14 d. - latvių kun. Paulis Urdzė (Jazepo brolis), Oldenburge; rugpjūčio 20 d. - latvių kun. August Kelle, Lübecke; rugpjūčio mėn. mirė latvių arkivyskupas dr. Janis Matulis, Rygoje ir sekretorė Johanna Brutschy, Stuttgarte.

Šiomet, kaip ir pastaraisiais metais, didžiausia grupė buvo latvių ir estų: jų buvo po 12, lietuvių 10, vengrų 4 ir 4 vadovai vokiečiai, iš viso 42 žmonės.

Lietuvių grupę sudarė: garbės senj. kun. A. Gelžinius, Urtė Benedikaitė iš Braunschweigo, kun. Martynas Klumbys, kun. Fr. Skėrys, Elena Baliulienė iš Hamburgo, dr. A. H. König-Kėnigis, Martynas Mileris, M. Dikšaitienė, P. Gaueris ir J. Rupkalvis - visi iš Salzgitter - Lebenstedto.

Kun. Fr. Skėrys perdavė sveikinimus ir geriausius linkėjimus vyskupo Jono Kalvano iš Tauragės ir kunigo Jono Juozupaičio iš Čikagos ir Vasario 16 gimnazijos direktoriaus A. Šmito. Raštu sveikino senjoras-vyskupas Ansas Trakis iš Čikagos.

Kasdien vyko Biblijos studijos ir paskaitos. Vienų lietuvių pasitarime dalyvavo Vokietijos Ev. Bažnyčios (EKD) atstovas p. L i e d t k e iš Hannoverio. Nutarėme visus iškilusius nesusipratimus užkasti ir vieningai bei broliškai dirbti kartu. Tegu velėna dabar želia ir ant tos velėnos pasodinsime dar gražių gėlių, pagal Pirmojo Petro Laiško 3, 8 ir 9 skirsnelių: "O, galiausiai, visi būkite vienos minties, užjaučią, myli brolius ir seses, gailestingi, nuolankios dvasios. Neatsilyginkite blogu už blogą ar plūdimu už plūdimą, bet, priešingai, laiminkite, nes tam jūs esate pašaukti, kad paveldėtute palaiminimą".

A. Gelžinius painformavo apie savo parapiją Salzgitter - Lebenstedte. Kun. Fr. Skėrys padarė trumpą pranešimą apie dabartinę Vasario 16 gimnazijos būklę, jos laimėjimus ir rūpesčius bei mokinių skaičių po vasaros atostogų. Gimnazija sulaukė naujo "pavasario". Šiuo metu gimnazijoje yra 94 mokiniai: 27 evangelikai, vienas izraelitas ir 66 katalikų. Turime mokinių iš keturių konti-

nenty: Amerikos, Afrikos, Australijos ir Europos. Jie yra atvykę iš 8 valstybių. Iš užsienio yra atvykę: 30 iš JAV (USA), 4 iš Australijos, 2 iš Argentinos, 1 iš Mali (Afrikos), 1 iš Urugvajaus, 1 Dominikonų respublikos ir 1 iš Kanados. Iš Vokietijos yra 54 mokiniai ir iš užsienio 40. Pranešė ir apie savo pastoracinį darbą Pietų Vokietijoje, kur aptarnauja devynias vietas.

Vieną popietį, gražiam orui esant, keliavome autobusu po Oberfranken kaimus ir miestelius. Privažiavome Saalės upę ir apie tris kilometrus stebėjome gėdos sieną, kuri skiria Demokratinę Vokietijos respubliką (DDR) nuo Federalinės Vokietijos respublikos (BRD). Baisu, kad dar dvidešimto amžiaus pabaigoje yra tokia nelemta siena, kuri skiria Rytus nuo Vakarų. Prie pat upės yra trijų metrų aukščio mūras su spygliuota viela viršuje. Už maždaug 200 ar 300 metrų yra kita geležinė tvora, kurios viršus irgi "papuoštas" įelektrinta spygliuota viela. Iš DDR kaceto jau niekas nebeįstengia per tas dvi užtvaras į Vakarus prasiveržti. Baisu žiūrėti. Gaila tų DDR gyventojų, kurie tokiomis nežmoniškomis sąlygomis turi ten gyventi. Ir tai nesigėdina vadinti darbininkų ir ūkininkų rojumi.

Penktadienio rytą atsisveikinimo pamaldas su Šv. Vakariene laikė kunigai - vyr. Bažnyčios tarėjas dr. Klapper ir propstas Pold.

Kitais metais toks suvažiavimas numatytas Bielefelde, Ev. Misijos įstaigoje Bethel, svečių name.

Kun. Fr. Skėrys

ARVYDAS RAMONIS

PRIE NILO

Jau aštuoniolika metų praėjo nuo mano kelionės į Egiptą, bet aš dar labai dažnai mintyse aplankau šį nuostabų kraštą prie Nilo. Jo gilios senovės didingi paminklai dar ir šiandien liudija apie šio krašto kadaise buvusią labai aukštą kultūrą, kuri dar ir dabar stebina pasaulį. Deja, daug žinių apie egiptiečių senovės kultūrą žuvo karų ir tūkstančių metų eigoje. Liko tik jų didingi paminklai iš akmens.

Egipto gyventojų egzistencija visados priklausė nuo Nilo. Jei Nilo ten nebūtų, visa dabartinė jo teritorija būtų tęsinys dykumos, kur būtų neįmanoma gyventi. Nilas su savo metiniais potvyniais atneša iš aukštupio daug derlingo dumblo nuosėdų, kurios padaro Nilo sienį derlingu ruožu dykumoje. Jau senais laikais buvo kasami kanalai ir statomos užtvankos, kad visais metų laikais būtų galima drėkinti toliau nuo upės esančius laukus. Tiesa, pietiniame Egipte nėra

daug dirbamos žemės, nes Nilas teka tarp stačių uolėtų krantų, bet į žemupį klonis vis plėtėja, kol pagaliau išsiplečia į plačią, labai derlingą delta.

Prie šios upės ir kūrėsi senoji civilizacija. Pradžioje buvo dvi karalijos, kurios apie 3000 metų prieš Kristaus gimimą buvo sujungtos į vieną, kurią valdė 31 dinastija, kol Aleksandras Didysis ją užkariavo 332 metais prieš Kristaus gimimą. Po to Egipto istorija buvo labai marga. Jis ėjo iš rankų į rankas, kol 1922 metais atgavo nepriklausomybę. Bet ir ši nepriklausomybė buvo ribota, nes Egipte stovėjo anglų karinės jėgos. Tik 1936 metais Egiptas pasidarė visai nepriklausomas su karaliumi Fuadu I soste. Tačiau 1953 metais paskutinis Egipto karalius Farukas buvo perversmo keliu pašalintas iš sosto ir kraštas paskelbtas respublika. Dabar Egipto valstybė vadinasi Jungtinė Arabų Respublika.

Senovės laikais Egipto karaliai, vadinami faraonais, buvo labai galingi ir net laikomi dievais. Kraštas pasidarė labai turtingas. Visi galėjo būti aprūpinti maistu ir kitais gyvenimo reikmenimis, o netolimuose kalnuose buvo atidarytos aukso ir vario kasyklos. Gi vergai buvo pigi darbo jėga kasyklose, statant įvairius žymius pastatus bei kasant kanalus. Pirmųjų dinastijų valdymo laikais buvo statomos garsiosios piramidės priimti faraonų palaikams. Egiptiečiai ir jų valdovai tikėjo į pomirtinį gyvenimą. Todėl, laidojant mirusiuosius, į jų kapus buvo dedami įvairūs daiktai, kurie, pagal to laiko egiptiečių supratimą, galėjo būti mirusiajam reikalingi pomirtiniame gyvenime. Tuo būdu faraonų kapuose buvo sukrauta daugybė brangenybių ir kitų vertingų daiktų, o tai buvo pagunda vagims. Daugelis karališkųjų piramidžių buvo išplėstos, nes vagys mokėjo surasti slaptus įėjimus. Be piramidžių statė dar didingas maldyklas dievams. Šie milžiniški pastatai liudija apie Egipto valstybės stiprią organizaciją bei jos piliečių didelius sugebėjimus, statant šiuos nuostabius paminklus.

Egiptas yra kraštas didelių skirtumų bei priešingumų, kurių keletą čia noriu paminėti. Kur Nilo vanduo pasiekia, ten vešli augmenija, o žengus žingsnį į šalį, jau sausas dykumos smėlis. Dienos metu paprastai šilta, net karšta, o naktys vėsios. Kiek toliau nuo Nilo, dykumoje, jau nakties metu reikia šiltesnio apdaro. Sostinė Kairas didžiuojasi moderniškais viešbučiais ir kitais puikiais pastatais bei gražiais bulvarais, o priemiesčiuose daug vargingų žmonių gyvena tokiose vargingose lūšnose, kad Čikagos vargšų lūšnos yra palyginus puikūs "palociai". Mieste ir už miesto ribų asfaltuotais keliais važinėja gražūs moderniškai automobiliai, o to paties kelio pakraščiu eina pilkas asiliukas su didele našta ant nugaros, ant kurios dar sėdi stambus egiptietis. Vargšo asiliuko galva visai nuleista, o ilgosios ausys beveik žeme velkasi. Tiesiog nuostabu,

kiek daug jėgos ir ištvermės turi tas mažas asiliukas. Čia, Amerikoje, tikriausiai išsimaišytų Gyvulių Globos Draugija. Bet tas asiliukas apie tokias galimybes nieko nežino ir toliau kantriai neša savo našta. Nors jam ir reikia nešioti sunkias naštas, vis dėlto tas asiliukas turi ir tam tikrų privilegijų, nes jis gyvena kartu su savo šeimininku ir yra gerai šeriamas ir prižiūrimas. Jo šeimininkas gyvena vargingoje molinėje lūšnelėje, kuri dažnai neturi nei durų, nei langų. Vietoje lovų yra šiaudų guoliai, kuriuose miega vaikai ir po sunkių dienos darbų ilsisi suaugusieji. Moline tvora aptvertame kieme gyvena asilai, ožkos bei kiti naminiai gyvuliai ir paukščiai, o dienos metu čia žaidžia purvini pusnuogiai vaikai. Vienintelis grožis šiuose be galo varginguose kaimeliuose yra grakščios palmės, teikiančios pavėsi nuo kaitrių aulės spindulių. Jei jau šiais laikais daug kalbama apie skurdą ir vargą Amerikoje, reikia tik atsiminti, kad pasaulyje yra daug vietų, kur žmonės, nors ir sunkiai dirbdami, daug vargingiau gyvena, kaip šio krašto vargšai, kurie daugelyje atvejų patys yra kalti dėl savo nesėkmių.

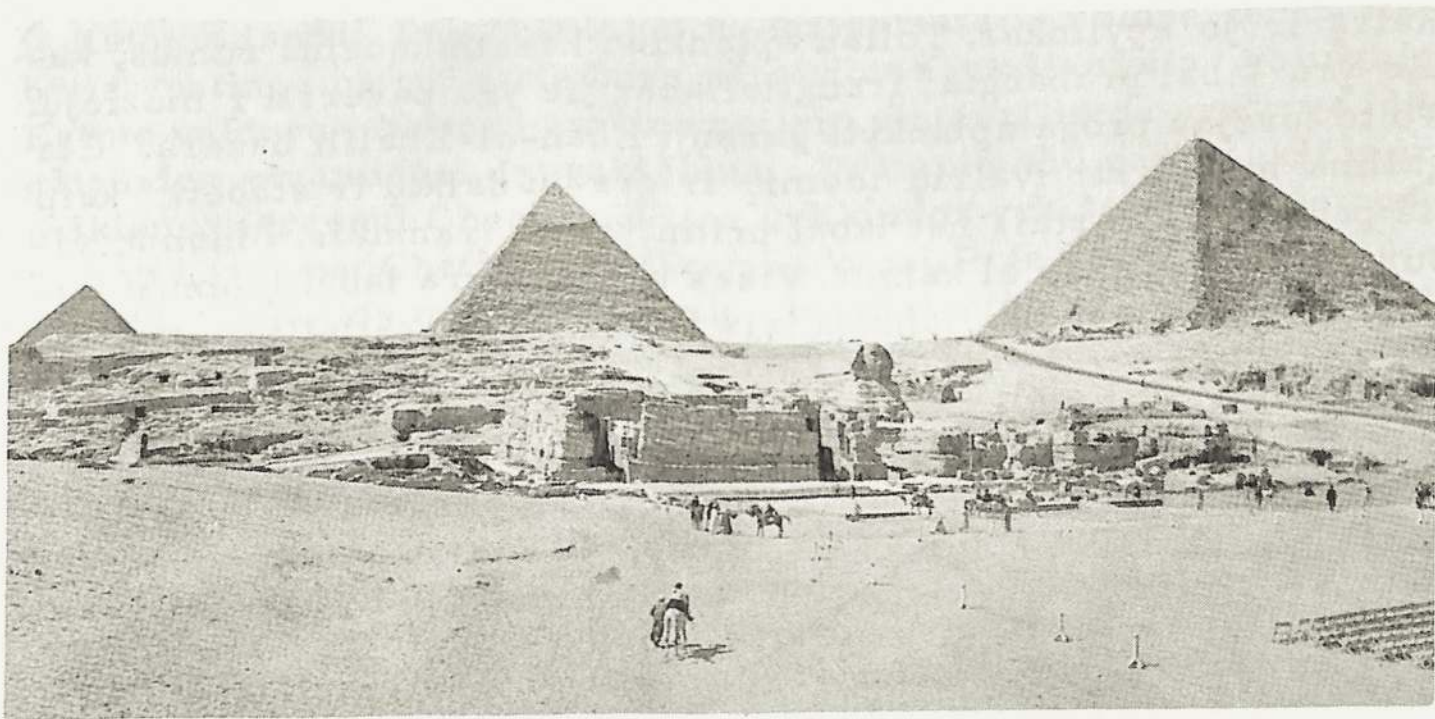

Egipto Muziejus Kaire.

Į Kairą atskridau iš Romos. Jau buvo vėlus gegužės mėnesio vakaras, kai lėktuvas nusileido Kairo aerodrome. Atlikęs visus formalumus įstaigose, susiieškojau autobusą, kuris mane atvežė į miesto centrą. Čia apsistočiau "Continental Savoy" viešbutyje. Vardas labai skambus, bet pats viešbutis labai senas su dideliais, labai aukštais kambariais ir senoviškais įrengimais. Kadangi aš iš

anksto jokių rezervacijų viešbučiams neturėjau, džiaugiausi susiradęs šiokią tokią pastogę. Buvo jau vėlus vakaras, ruošiausi nakties poilsiui, bet pirma, atidaręs duris į balkoną, su laikraščiu pabaidydamas, išvariau laukan kažkokį nematytą vabalą, kuris jau buvo apsinakvojęs mano lovoj. Gal tai deivės Izidos vabalas?!

Piramidės ir sfinksas, Giza.

Atsibudęs anksti sekanti rytą, kuri laiką gulėjau lovoj ir klausiau svetimo miesto ryto garsų. Kiek vėliau, pasiruošęs pradėti savo pirmąjį dieną Egipte, išėjęs iš savo kambario, koridoriuje radau tris egiptietiška apsirengusius vyrus, sėdinčius ant suolo. Mane pamatę, jie tuojau atsistojo ir žemai nusilenkė. Tai patarnautojai, kurie valo kambarius ir kloja lovas, nes musulmonų krašte moterys tokių darbų negali dirbti.

Po pusryčių norėjau pradėti apžiūrėti Kairą, bet čia susidūriau su tam tikra problema. Viešbutyje yra turistų agentūra, kuri pažadėjo man viską aprodyti ir viskuo aprūpinti, tačiau aš esu vienintelis turistas, nėra jokios kitos turistų grupės, prie kurios aš galėčiau prisijungti. Vienintelė išeitis - teko man vienam samdyti vadovą ir su taxi tas vietas aplankyti. Agentūros vedėjas man pasakė sumą, už kurią man aprodytys pageidaujamas įžymybės. Nors ta suma ir aukštoka, vis dėlto labai žema pagal vakarų Europos bei Amerikos standartus.

Mano vadovas buvo vyresnio amžiaus egiptietis, kuris Kairą gerai pažįsta ir gerai kalba angliškai. Jis mane nuvežė į Egipto muziejų, kuriame yra daugybė eksponatų iš krašto garbingos praeities. Čia būtų galima praleisti daugelį dienų. Deja, tam neturėjau laiko ir tik prabėgomis galėjau pasigėrėti tomis gražiomis senienom-

mis iš faraonų laikų, kai Egiptas buvo vienas iš aukščiausios civilizacijos kraštų visame pasaulyje. Po to aplankiau Alebastro mečetę, kuri stovi prie tvirtovės, aukštojoje miesto dalyje. Čia nereikia nusiauti batų prieš įeinant į mečetę, bet ant batų užmaunamos brezentinės šlepetės. Mečetė yra gana graži ir įdomi viduje, bet dar gražesnė ir įdomesnė iš lauko, o iš jos kiemo yra puikus vaizdas į Kairą ir jo apylinkes. Toliau aplankiau karališkuosius rūmus, kurie yra labai prabangiai įrengti. Dabar jie yra paversti į muziejų. Po to turėjau progą aplankyti garsųjį Khan-el-Khalili bazarą. Čia galima nusipirkti įvairių įdomių ir gražių daiktų ir stebėti, kaip jie padirbami, kartais net labai primityviais įrankiais. Žinoma, visur reikia derėtis dėl kainos. Visas bazaras yra labai įdomus savo prekėmis, jame besilankančiais žmonėmis ir rytietiška nuotaka.

Sakkarah: pakopinė piramidė

Įdomu vakare pasivaikščioti elegantiškais bulvarais prie Nilo. Bet dar įdomiau aplankyti senamiestį, kur arabiškos muzikos garsai maišosi su asilų traukiamų vežimų tarškėjimu ir pardavėjų balsais, garsinančių savo prekes. Siaurose gatvelėse maišosi gyvulių ir žmonių prakaito kvapas su dulkėmis bei kvapu antiešmo kepamos avienos. Kaip dienos metu, taip ir vakare šie kvartalai pilni vargingų vaikų, kurie sekioja užsieniečius, prašydami išmal-

dos. Nakties metu šie kvartalai yra nesaugūs ir juos galima lankyti tik didesnei grupei susidarius, arba važiuojant mašina.

Sekančią dieną išsiruošiau visos dienos kelionėn į Kairo apylinkes. Su savo palydovu atvažiavau į Gizą, kur aplankiau piramides ir didįjį sfinkną. Nors jau keli tūkstančiai metų praėjo nuo jų pastatymo, piramidės savo didingumu ir šiandien mums padaro neišdildomą įspūdį. Pavaikščiojus jų koridoriais ir salėse, tenka stebėtis ypatingu menu, kuris buvo panaudotas puošiant šias galingųjų Egipto valdovų - faraonų amžino poilsio vietas. Gizoje yra trys didžiausios piramidės. Jų aukščiausia yra apie 450 pėdų aukščio ir priklauso faraonui Cheopsui. Kitos dvi, kurios yra šiek tiek žemesnės, yra faraonų Chefren ir Mikerino kapai. Prie šių didžiųjų piramidžių yra kelios nedidelės, kurios buvo skirtos faraonų žmonoms bei kitiems šeimos nariams. Į rytus nuo Chefren piramidės yra didysis sfinksas. Spėjama, kad ši milžiniška liūto figūra su žmogaus galva buvo iškalta iš ten esančios uolos ir vaizduoja faraoną Chefren, saugojantį savo piramidę - kapą. Amžių bėgyje sfinkso veidas gerokai aptrupėjęs, bet pats sfinksas vis dar labai išpūdingas. Taip pat noriu čia paminėti prie piramidžių vakarais ruošiamus, taip vadinamus, garso ir šviesų spektaklius. Jų metu visos trys didžiosios piramidės ir sfinksas apšviečiami galingais projektoriais, kurių šviesos spalva nuolat keičiasi, kai tuo tarpu per garsiakalbius pasakojama apie anuos gilios senovės laikus. Šis spektaklis, atliekamas moderniškais priemonėmis, yra labai išpūdingas ir vertas pamatyti. Man jį stebint, virš piramidžių buvo mėnulio pjautuvėlis, kuris romantiškai nuteikė žiūrovus.

Sekančią dieną keliavau į Memfį - senovės Egipto garsiąją sostinę. Dabar toje vietoje stovi nedidelis kaimelis aukštų palmių pavėsyje. Į jį važiuojant, pakeliui tenka matyti vargingus molinių lūšnelių kaimėlius bei derlingus Nilo klonio laukus, kurie dar ir šiandien drėkinami, pompuojant upės vandenį labai primityviomis priemonėmis. Taip pat visi laukų darbai atliekami raumenų jėga, talkininkaujant tam pilkam asiliukui.

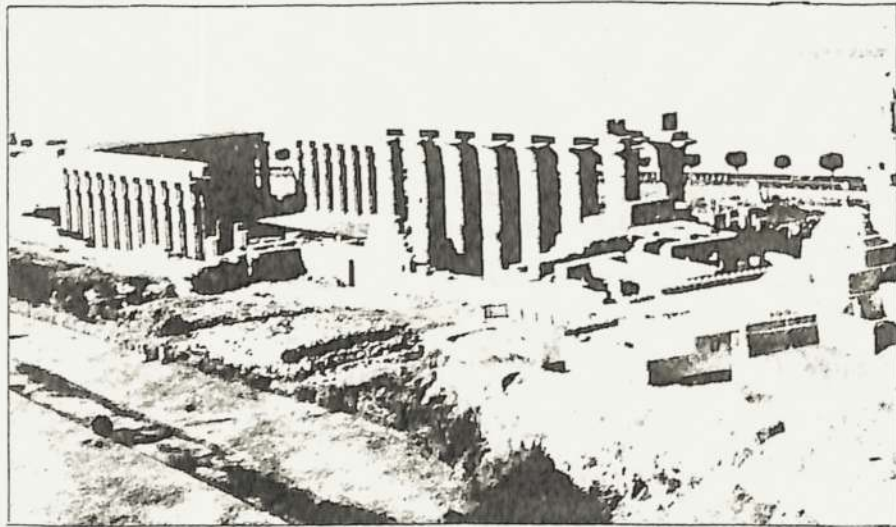
Memfyje turėjau progą apžiūrėti milžinišką (apie 40 pėdų aukščio) Ramzio II ant žemės gulinčią stovylą, kuri apsaugota nuo gamtos jėgų, ją uždengiant specialia pastoge. Čia pat yra garsusis albastro sfinksas, kuris savo misteriška šypsena žvelgia į toli, o vėjas aukštose palmių viršūnėse šnabžda, lyg pasakodamas apie garbingą šios vietos praeitį.

Toliau mano kelias vedė į Sakkarą (ne Sahara!). Prie šio dykumos pakraštyje esančio kaimelio stovi didelė pakopinė piramidė, kuri buvo pastatyta faraono Džoserio palaikams priimti. Tai seniausias akmens pastatas pasaulyje. Šios piramidės pakopos yra gerokai užpustytos dykumos smėliu. Kas liudija, kad gamtos jėgos

nori palaidoti silpno žmogaus kūrinus, nors jie ir būtų skirti amžinybei.

Važiuoju iš Kairo į pietinį Egiptą. Traukinys rieda rytiniu Nilo krantu, Vėlyvas popietis. Pro langą stebiu vakarinėje Nilo pusėje prie dykumos laiks nuo laiko pasirodančias įvairaus dydžio piramides. Rausvas saulėlydžio dangus greit pasikeičia į melsvą tamšą, kurioje sumirga žvaigždės. Kadangi turiu pirmos klasės bilietą miegamajame vagonė, traukinio patarnautojas pakloja lovas. Savo miegamąjį turiu dalintis su vienu prancūzu, kuris, kaip paprastai, jokios kitos svetimos kalbos nemoka. Kadangi aš prancūziškai nemoku, tai palinkiu jam angliškai labos nakties ir gulu į savo guolį. Vagonas moderniškas ir aprūpintas visais patogumais, bet pats geležinkelis gana prastas. Krato ir supa taip labai, kad visai negaliu miegoti.

Luksoro maldykla

Po nemigo nakties, vos saulei patekėjus, pasiekiau Luksoro miestą. Čia mane pasitiko senyvas egiptietis ir arklio traukiamu vežimu nuvežė į viešbutį netoli Nilo. Viešbučio pavadinimas "The Old Winter Palace". Čia pavalgiau pusryčius ir pasiruošiau tos dienos ekskursijoms. Luksoras yra dalis senųjų Tebų. Dabar jis yra žymus Egipto žiemos kurortas ir turi kelis didelius moderniškus viešbučius. Tai yra tikrai įdomus miestas, kadangi čia palyginti mažame plote stovi didžiausios senovės maldyklos visame Egipte. Tebai buvo garsi Egipto sostinė ir faraonai stengėsi vienas kitą pralenkti, puošdami savo sostinę garsiųjų to meto architektų bei menininkų kūriniais.

Beveik pačiame miesto viduryje yra gražioji Luksoro maldykla, skirta dievui Amon-Re, o šiek tiek į šiaurės rytus stovi milžiniški Karnako maldyklų pastatai. Šios maldyklos taip pat buvo skirtos dievui Amon-Re ir eilei kitų mažesnių dievų.

Tuoju po pusryčių prisistatė mūsų vadovas ir dar keli užsieniečiai turistai ir išėjome apžiūrėti Luksoro ir Karnako maldyklų, o jos tikrai labai įspūdingos. Žinoma, laiko dantys padarė daug nuostolių šiems pastatams, bet jie ir šiandien dar stebina lankytojus savo milžiniškomis kolonomis, obeliskais, statulomis, sfinksais bei įvairiais papuošimais. Apžiūradamas vieno ant žemės gulinčio granitinio obelisko hieroglifus, stebėjausi jų preciziškumu. Atrodo, kad ir šiandieniniai akmens graviruotojai ir šlifautojai negalėtų nieko mandriau padaryti, nors ir gali panaudoti pačius moderniausias tokiam darbui skirtus įrankius. Karnako sfinksų alėja ir visi maldyklų pastatai yra tikra pasaka savo didingumu ir grožiu.

Karnako sfinksų alėja

Po pietų motorine valtimi persikėlėme per Nilą į vakarinę krantą. Čia jau laukė mūsų vadovo nusamdytas automobilis, kuris nuveš mus į vakarinę Tebų dalį, kur yra daugelio karalių ir karalienių kapai. Netrukus privažiavome Memnono kolosus. Tai iš didelių akmenų pastatytos milžiniškos sėdinčių vyrų stovylos. Jos vaizduoja faraoną Amenhotepą III ir buvo pastatytos prie įėjimo į jo kapą, kurio nėra likę jokių liekanų. Toliau mus pasitiko kelių mažesnių maldyklų griuvėsiai ir prie pat kalnų - karalienės Hatšepsut kapas. Toliau kelias vedė į "Karalių slėnį". Čia turėjome progos nusileisti į giliai požemyje esantį faraono Tutankhamono kapą. Šis kapas buvo užtiktas britų archeologo Carterio 1922 metais. Jame rasta daugybė puikių daiktų iš to laikotarpio. Jie dabar sudėti Egipto muziejuje, Kaire, o pati karaliaus mumija tebėra akmename sarkofage, kurio viršus nukeltas ir jo vieton uždėtas storas stiklas, kad lankytojai galėtų mumiją matyti. Visos kapo patalpos yra labai turtingai išpuoštos puikiais sienų ir lubų paveikslais bei hieroglifais. Laimė, kad vagims nepasisekė surasti šio kapo, todėl

mes šiandien turime progos jį ir jo turtus apžiūrėti.

Pilnas neišdildomų išpūdžių, vėlyvą popietį sėdau į traukinį kelionei į Kairą. Kol vakaro prieblanda neišskleidė savo šydo, stebėjau pro vagono langą Egipto vaizdus, o atsigulęs nakčiai į savo guolį, mintyse rikiavau į virtinę dienos metu matytus vaizdus, kol nuovargis, nežiūrint visų kelionės nepatogumų, atnešė miegą.

Memnono kolosai

Kalbant apie Egiptą ir jo gyventojus, tenka paminėti ir jų apdarą. Jis yra tipiškai arabiškas. Vyrai nešioja ilgas baltas arba šviesios spalvos tunikas, kurios panašios į naktinius marškinius. Ant galvų jie dėvi baltas arba margas skaras, prispaustas elastiniu diržu, arba raudonas islamiškas kepures su kutais ir su žvaigždės ir pusmėnulio emblemomis. Taip pat nešiojami ir turbanai. Moterys gi visuomet dėvi ilgus juodus apdarus ir juodus šydus veidui pridengti. Tiesiog nesuprantama, kaip jos šitokią apdarą gali pakęsti karštomis dienomis. Batų vietoje vyrai ir moterys dėvi sandalus. Net Kaire mažai egiptiečių dėvi vakarietišką aprangą. Iš mano lankytų arabų kraštų Egiptas savo neturtu bei žmonių apranga buvo labiausiai atsilikęs nuo Vakarų už kitus arabų kraštus.

* * *

Ryto prieblanda gaubia Nilo slėnį. Lengvoje migloje matyti grakščių palmių siluetai ir neryškios Kairo šviesos tolumoje. Pagaliau ryto žara pradeda rausvai dažyti piramides, o sfinkso susimastęs žvilgsnis pasitinka patekančią saulę, kurią senovės egiptiečiai laikė dievu.

-----○○-----

PRANAS DOMŠAITIS

(Pietų Afrikoje išspausdinta knyga apie lietuvių dailininką
P r a n ą D o m š a i t i)

Kaip seniau, taip ir dabar nemaža lietuvių tėvų savo naujagimius krikštija svetimais vardais, netgi iškraipytomis pavardėmis. Tokiomis dėmėmis atžymėtiems iškart sumaišomas gyvenimo kelias. Jisai (jinai) žino, kad yra lietuvis (lietuvaitė), o tėvai įskiepijo svetimą vardą, sužalotą pavardę. Reikia nepaprastos valios tokioms tėvų klaidoms atitaisyti, nors visuotinai garsinama, kad reikia klausyti tėvų, reikia juos sekti.

Prano Domšaičio tėvai, gyvenę Mažojoje Lietuvoje, naujagimį pakrikštijo Franz Domscheit. Jo tėvas Karolis, motina Putnytė. Pranas Domšaitis gimė 1880, IX. 15 d. Kuršių kopose, Kropynų kaime. Tėvai geidė sūnų matyti jų ūkio ir užėigos paveldėtoju. Pranas galvojo kitaip, jį traukė piešimas, noras pamatyti toliau, plačiau. Ilgokai nebuvo suprastas. Betgi laimėjo, pagarsėjo, jo paveikslai puošia daugelį muziejų, jo garbei parašyta daug straipsnių, jo menas minimas keliolikoje knygų. Daug jo paveikslų nupirko lietuvių kultūrininkai JAV-ėse.

Sudomino Pietų Afrikoje C. Struik (Pty) Ltd. leidyklos, Oswald Pirow Street, Cape Town išleista meniška albumo formato, gausiai iliustruota knyga PRANAS DOMSAITIS. Ją parašė Elsa Verloren Van Themaat. Redaktorius Charles Du Ry. Išleido South African Art Library under the auspices of the South African National Gallery. Antrąją laidą finansavo Lietuvių Tautos Fondas, knygoje parašyta: Second edition financed by the Lithuanian Institute of Fine Arts, a subsidiary of the Lithuanian Foundation, Inc. Spausdinimo data: 1976. Knygoje apie 50 iliustracijų, iš kurių 19 spalvotų. Paibaigoje įvairūs duomenys. Knyga-albumas 64 psl., kietais viršeliais, kaina 25.00 dol. Gaunama "Drauge".

Lietuvių Enciklopedija V t., 112-113 psl., išleista 1955 m. Boston'e, prie P. Domšaičio įvertinimo neduoda nė vienos bibliografijos. Rašo: "Jo kūriniai alsuoja baiminga nuostaba ir giliu fatališku tragizmu kasdienybės pilkumoje". Straipsnis papuoštas pusnuogės moters tapyba - ta pati yra knygos pradžioje pietų afrikiečių išleistoje knygoje.

D o m š a i t i s i e š k o m e n o

Pranas Domšaitis ilgokai nebuvo tikras, ar menas yra jo siekis. Nutaręs būti menininku, beveik visą gyvenimą neturėjo ramybės,

teko slapstytis, bėgti, vargti, neturėti reikiamų pajamų, naujai išsikurti. Atrodo, jį kamavo neteisingai primestas vardas, pavardė, tautybė - tuo laiku jo gimtinė buvo Vokietijos okupuota, jam įtaigavo Vokietijos pilietybę. Jis atsikratė tos pilietybės, atsikratė svetimo vardo, svetimai skambančios pavardės, pasirinko Lietuvos pilietybę, pasivadino lietuvišku Prano vardu, lietuviška Domšaičio pavarde. Tai dideli posūkliai! Palyginkime su Lietuvoje šimtmečiais gyvenusia Milašių gimine, kurių sūnus, gavęs Nobelio literatūrinę premiją, ėmėsi šauktis lenku. Patogiau, matote, lenkų daugiau ir jie didesni rėksniai! Pranas Domšaitis pasielgė visiškai priešingai: paniekino, atsisakė Vokietijos pilietybės, pasirinko kur kas mažesnės, netgi tos pačios Vokietijos slėgiamos, Lietuvos pilietybę. Nuo tada nenutraukė ryšio su lietuviais. Gerokam lietuvių skaičiui atsidūrus tremtyje, P. Domšaitis 1946 metais, drauge su kitais penkiais lietuviais dailininkais, dalyvavo Bregenz, Austrijoje, lietuvių dailininkų parodoje. Apie tai Telesforas Valius "Encyclopedia Lituanica" II t. 94 psl. rašo: "In a foreign artists exhibition in Bregenz in 1946 for the first time he represented Lithuania with 5 other Lithuanian artists". Prie minėto rašinio te duota viena antraštė - tai ir visa bibliografija. Yra P. D. nuotrauka, paveikslo nedidelis atspaudas. "E. L." išleista Bostone, 1972 m.

Grižkime prie Pietų Afrikoje išleistos knygos apie P. Domšaitį. 6 psl. skaitome: "Jis negalėjo grįžti į tėvynę, visad klajojo. Buvo ne tik didelis menininkas, bet ir labai jautrus. Nekalbus, nedaug rašė, daug galvojo, rūpinosi žmonijos ir pasaulio ateitimi. Pradėjęs su vokiečių ekspresionistais, jų atsipalaidavo, jis buvo europietis, jis buvo dalis Europos, kaip Šagal, Soutine, Čiurlionis. Domšaitis nebuvo kokios meno šakos pradininkas, bet tęsėjas šimtmečiais vystyto, pažįstamo europiečių meno. Domšaičio menas paremtas lietuvių liaudies kultūra. (Domšaitis can therefore be regarded as a north-eastern European with roots in the Lithuanian peasant culture. Psl. 6)". Čia įvėlė geografinę klaidą: Lietuva yra Europos centre, ne jos šiaurėje.

Prof. Neville Dubow teigė (A superb showing of Domšaitis work. "The Cape Argus", 1966. XI. 24, žiūr. 7 ir 22 psl.), kad Domšaitis žemę dieviškai garbina, kur puikioji hierarchija yra žemės dalis. Tokios rūšies panašumo galima pastebėti taip pat pas lietuvių Paulių Augių.

Norint plačiau kalbėti apie Domšaitį, knygos 7 psl. rašoma: "Tenka Lietuvą, jos meną atidžiau ir iš arčiau pastudijuoti. Domšaitis buvo artimai susijęs su lietuvių liaudies menu, tenai darytais išsiuvinėjimais, pagražinimais, audiniais, medžio drožiniais, dekoratyvine kūryba ir kryželiais pakelėse. Čia atspausdinti tolygūs pavyzdžiai: namų kūrybos kilimas, liaudies išdrožinėta skulp-

tūrė, lietuviški kryžiai - pavyzdžiai 3, 4 ir 7. Juo labiau nepa-
mirštinis gandas, vaikštinėjantis prie berželių, netoli balučių, kur
nors papievyje. Tasai paveikslas užvardintas "Pavasaris", mums
aišku - lietuviškas ar prūsiskas pavasaris. (Paveiksl. 2)"

Senoviški įvaizdžiai dailininko pavartoti dėl to, kad lietuvių tau-
toje tebebuvo gyva senovinė religija, nes lietuviai paskutiniai pri-
ėmė krikščionybę Europoje.

Lietuvių liaudies tapyboje, kilimų audime, kaip ir Domšaičio
piešiniuose, debesys atrodo lyg angelai. Jo meną nagrinėjusieji
mano, to siekė, žemiškiems vaizdams norėjo duoti kitus pavidalus.
Ilgais žiemos vakarais lietuvių liaudis daug laiko praleisdavo prie
židinių, priešingai pietų Europos gyventojams. Domšaičio paveiks-
luose naudoti ryškūs juodi kontrastai, stiprios spalvos, vėl šaltos
spalvos, tuoj tarsi šiltai kvepiančios ir žaizduojančios. Paveiks-
luose stengėsi vaizduoti nedaug žmonių. 27-nerių metų buvo pri-
imtas į Tvankstės (Karaliaučiaus) meno akademiją ir gal tikrai
todėl, kad jį rėmė Max Liebermann (1847-1935) - vienas žymiau-
sių vokiečių impresionistinio meno vadovų.

Domšaičiui teigiamos įtakos padarė norvegas Edvard Munch,
sutiktas Oslo mieste. Dabar Oslo turi Munch vardo meno muziejų.

P. Domšaičiui 1918 m. Tilžėje teko apsivilkti vokiečių karišką
uniformą. Nepatiko drausmė ir kariškas gyvenimas. Jis mieliau
studijavo vokiečių ir rusų belaisvių charakterius. Paleistas iš ka-
riuomenės, apsisprendė, kad jis yra lietuvis, ne vokietis ir 1920
metais priėmė Lietuvos pilietybę. (11 psl.). Lietuviškai - Pranas
Domšaitis - ant paveikslų pasirašinėti pradėjo 1938 m. (psl. 61).

Ne visi Domšaitį aukštai vertino, bet pripažino jo sugebėjimą
įdomiai išsireikšti. (12 psl.). Daug keliavo, aplankė Vengriją, Ru-
muniją, Turkiją, Šveicariją ir kt. Istanbulo laikraštis 1925 m. gruod-
žio 3 d. pažymėjo, kad Domšaičio spalvos atidengia amžinybės
paslaptis, nors teliečia kasdienybės dulkes.

Hitleriui išvirtinus, Domšaičio paveikslai, kaip ir eilės kitų,
nepriimtinių nacizmui, buvo arba išmesti iš Vokietijos meno mu-
ziejų, arba sunaikinti. Išmestųjų tarpe rikiavosi: Van Gogh, Munch,
Domšaitis, Nolde, Max Beckman, Kirchner, Mueller, Dix. Taip 1938
m. gegužės mėnesį naciai konfiskavo tų dailininkų apie 5.000 ta-
pytų paveikslų, 1.200 grafikos darbų. Kai kurie išliko, kiti sudegin-
ti ar žuvo. Vėliau, tie paniekinti dailininkai tapo išaukštinti. P.
Domšaitis 1929 m. Klaipėdoje vedė garsią danų dainininkę mezzo
soprano Adelheid Armhold. 1949 m. ji pakviesta dėstyti dainavimą
į universitetą Cape Town, Pietų Afrikoje. Nuo tada Domšaičiui gy-
venimas palengvėjo, tarsi taika sugrižo. Per pirmuosius kelerius
metus bandė susipažinti su aplinka, gamta, žmonėmis, įpročiais.
Važinėjo, keliavo Pietų Afrikos plotuose. Tąjį kraštą, žmones, nuo-

taikas pažino. 1953 m. pasirodė rašiniai, kad P. Domšaičio nutapyti gamtovaizdžiai poetiški, įsijausti, tinka Pietų Afrikos meno pa-vaizdavimui (14 psl.), ĩsitraukė ĩ kūrybinę nuotaiką. Tapyti pradė-davo penktą valandą ryto, dar pusiau tebemiegodamas, bet sugau-davo šviežius jausmus, kuriuos apie 10 val. ryto pradėdavo virš-kinti, tarsi valgytų pusryčius. Dažnai mesdavo šalin neužbaigtą paveikslą, šokdavo prie naujo. Blogiau, kad nevykusius paveikslus neišmesdavo, bet pasidėdavo, saugodavo, nors tebūtų nevykę ban-dymai, menki juodraščiai; tokie nevykę paveikslai pasiekdavo pir-kėjus, tuo dailininkui gadindami vardą. (15 psl.). Vienu laikotarpiu jis paĩšė realistiniai gėles, nors tebuvo kopijavimas. (Domšaitis himself, for instance, at one period painted realistic flower-pieces which have been suspected of being forgeries; and when he died he left several hundred oils which might be termed "experimental" or "inferior", but which were in fact authentic. 15-16 psl.). Taigi, menkaverčių paveikslų Domšaitis bus palikęs keletą šimtų. Kokius paveikslus nupirko, laiko ir brangina Lietuvių Fondas ar kiti - kada nors sužinosime.

P. Domšaičiui patiko Pietų Afrikos vietovė vardu Karoo, ĩ ten nuvykęs nemažai paĩšė; ugniniai tviskantis vietovaizdis puošia mūsų aptariamos knygos viršeli, kuris yra ir 51 psl., ĩrašyta: Ka-roo landscape. Knygos 19 psl. skaitome, kad Domšaičiui Lietuva karo ugnyje priminė nepaprastas spalvas Karoo apylinkėse, turin-čios ritminio dangaus, melancholijos, lygumų žavesio. Pietų Afri-kos raiteliuose matė liaudiškos nuotaikos. Šiuose paveiksluose Domšaitis reiškė daugelį lietuviškų jausmų, kurių lietuviuose yra tiek daug, kiek daug skirtingų prasmių lietuviškoje sąvokoje "mo-tina", nors anglai jas teĩšreiškia vienu žodžiu.

Knygos autorė, matomai, buvo stebėjusi Domšaitį paĩšant, ku-riant, nes 18 psl. skaitome, kad dailininkas, pradėdamas tapyti, dro-bėje neužbrėždavo juodų kontūrų-linijų, bet pirmiausia visą pa-veikslą nutapydavo pagrindine spalva, tik po to duodavo būsimų vaizdų, tvarinių, žmonių linijas, jų formas. Domšaitis buvo vienas iš nedaugelio dailininkų, pirmiausia panaudojęs spalvas, paskui da-vęs jų apipavidalinimus. (18 psl.)

Manytina, kad toks kūrimo būdas sudaro skirtingas sąlygas pa-veikslui.

Domšaitis atidžiai stebėdavo spalvų ĩvairumą ĩštisais paros laikais. Šaltai pilka spalva skirtinga naktį; giliai purpurinė spalva esanti amžinybės spalva; nuolatinis spalvų ieškojimas gali sudary-ti, jei galima ĩsireikšti, dieviškosios ramybės spalvą, kurios ga-limai tikslesnis panaudojimas ĩreikš gilų užgriebimą. (21 psl.).

Kokiems dailininkams ĩtakos yra padaręs Pranas Domšaitis - ateities tyrinėtojų viena užduočių. Šioje knygoje skaitome, jam ĩta-

kos padarę Soulages, Rouault ir Soutine, kuris, iš dalies, turi lietuviško apmokymo. ("... and the partly Lithuanian-trained Soutine". 20 psl.). Prisiminkime, Chaim Soutine yra žydas, 1894 m. gimęs istorinėje Lietuvoje. Siekdamas meno, trejetą metų studijavo meną Vilniuje. Ar jo tapyboje, ar kitur yra lietuviškų motyvų - vėl nauja užduotis tyrinėtojams.

Susipažinus su Pietų Afrikoje išleista knyga apie Praną Domšaitį, kyla keletas minčių.

Visų p i r m a - yra visai gerai atspausdintų spalvotų paveikslų atspaudų, padarančių teigiamą įspūdį, verčiančių dėmesį autoriumi. Įdomus paveikslas nr. 37, turintis vokišką užvardinimą: Ich bin doch immer unterwegs (Aš vis tebekeliauju). Tapytas apie 1965 metus. Reiškia, net gyvendamas Pietų Afrikoje nesijautė "kaip namie". bet nuolat galvojo apie prarastą tėviškę, apie savo gimtinę, taigi, apie lietuvių tautą, jos nelaimes. Paveikslas nr. 13 užvardintas: Lithuanian village during the war. (Lietuvių kaimas karo laiku). Tapyta apie 1918-1924 metus. Sekantis paveikslas vaizduoja Rytinės Prūsijos kaimą, taigi vėl Lietuva, maždaug tuo pat laikotarpiu. Paveikslas nr. 12 parodo lietuvių bėgimą, irgi Pirmojo Pasaulinio karo audrose. Ir daugiau paveikslų primena lietuvių tautą, mūsų kaimą, liaudį, lietuvišką tematiką, niekad nedingusią dailininko mintyse, vaizduotėje, teptuke. Jo mėgtas Nukryžiuavimas, galimas dalykas, pasąmonėje buvo Lietuvos nukryžiuavimas. Audringas gamtovaizdis (Stormy landscape), paveikslas nr. 41, atspausdintas juoda-balta, manoma, turėtų būti įspūdingas spalvotai.

A n t r a - tenka pasidžiaugti ir pasveikinti Prano Domšaičio pagerbimui knygą parašiusią - autorę Elsa Verloren Van Themaat, nes ji yra susipažinusi su lietuvių tautos daile, netgi tautine nuotaika. Dažnai mini lietuvių meną, lietuvių liaudį ir to įtaką dailininkui Domšaičiui. Tatai ima iš teigiamos pusės, lietuviškume ieškodama ir rasdama, gilesnę prasmę, kurios ieškodamas Domšaitis sukūrė geresnius paveikslus. Įdomu, kaip ji pažino lietuvių dailę, lietuvišką istoriją, meną? Kokias knygas skaitė, kieno paveikslus matė, kas jai apie lietuvius kalbėjo, kodėl, gyvendama tokioje tolybėje - Pietų Afrikoje - įtikėjo lietuvių tautos kūrybingumu?

T r e č i a - pasigendama Prano Domšaičio pasisakymų raštu, jo tiesioginių palyginimų, aptarimų apie lietuvių dailę, lietuvių tautą. Ar yra išlikę jo raštų, laiškų, straipsnių?

K e t v i r t a - keista, kad apie žymesnius lietuvių dailininkus, menišką knygą išleidžia, kaip šiuo atveju, svetimieji. Kaip ilgai teks laukti, kol lietuviai parašys, sugebės atspausdinti tinkamą menišką knygą apie Praną Domšaitį.

Toliau - eilinės pastabėlės. Knygoje yra keletas piešinių, nenu-

rodant kas tenai pavaizduota, kada paišyta. Knygos pradžioje graži Prano Domšaičio nuotrauka, jam žiūrint į molinį (turbūt) arkliuką. Kas nulipdė žirgus su raiteliais, kaip matome 27 psl.? Ar P. Domšaitis išdrožė medinę stovylėlę, kaip matome 27 psl.?

61 psl. paskelbtas chronologinis išvardinimas datų, svarbių P. Domšaičiui. Rašoma, pasirašinėti kaip Pranas Domšaitis (ne su raide š, bet su raide s) pradėjo 1938 metais. Betgi paveikslas nr. 12, psl. 31, turi datą 1918-22, o pasirašyta Domsaitis.

Kiekvieno atspausdinto paveikslo apačioje duoti reikšmingi įvardinimai, kurių paaiškinimai 23 psl. Išvardinama kaip paišyta (tapyta, aliejus, acrylic, paišelis, kreida ar kitaip). Ant ko paišyta: medžio, drobės, metalo, popieriaus ar kt. Ar pasirašyta, kaip pasirašyta, ar autentiškas kūrinys, kur tasai paveikslas yra, ar dingęs ir kt. Ne viskas atžymėta, matomai, paimti pilni išvardinimai, vartojami Pietų Afrikoje, šiuo kart pilnumoje nepanaudoti. Yra ir paveikslų didumai. Naudingi įvardinimai, iki šiol nenaudojami lietuvių, vertinančių dailininkų kūrybą.

Knygoje panaudotų veikalų sąrašas. Tik vienas lietuviškas įrašas. (22 psl.) Toliau, 63 psl., išvardintos apie Domšaitių knygos, nė vienos lietuvių k. Apie P. Domšaitių straipsnių sąrašas, yra keletas lietuviškų, deja, atspausdinta su įvairiomis klaidomis. P. Domšaičio meno parodų išvardinimas, miestais: Essen, Hamburg, Berlin, Istanbul, Cape Town, Johannesburg ir kitur.

Norint parengti vertingą knygą, naudinga panagrinėti straipsnius, kritikas, pasisakymus Domšaičio meno parodų proga. Džiugu, kad apie lietuvių knygas spausdina svetimieji, bet lietuvių kultūros istoriją turėtume mes patys rašyti. Svetimųjų talka, aišku, labai naudinga ir laukiama.

KANAUNINKAS MIKALOJUS DAUKŠA

(1527 - 1631)

Pradėjus aukštinti šnekamąją žmonių kalbą, pamažu keitėsi pažiūra į tautą ir valstybę. Greta valstybinio patriotizmo atsirado tautinio patriotizmo supratimas, labai aiškiai ir poetiškai išdėstytas M. Daukšos Postilės "Prakalboje į malonųjų skaitytoją" (1599). Jis pareiškė tokių naujų ir kilnių minčių, kokių ligi tol nebuvo pasakęs nė vienas Lietuvos humanistas. Jos tinka ir šių dienų pavergtai Lietuvai.

"Prakalba į malonųjų skaitytoją" - nedidelis, vos kelių puslapių lenkiškai parašytas kūrinys, įėjęs į lietuvių literatūros ir kultūros istoriją. Štai jo mintys:

"Visais amžiais žmonės kalbėjo savo gimtąja kalba ir visados rūpinosi ją išlaikyti, tobulinti ir gražinti. Nėra tokios menkos tautos, nėra tokio niekingo žemės užkampio, kur nebūtų vartojama sava kalba. Tąja kalba paprastai visi rašo įstatymus, jąja leidžia savosios ir svetimų tautų istorijas, senas ir naujas, jąja aptaria visus valstybės reikalus, ją gražiai ir padoriai vartoja visokiais atvejais bažnyčioje, tarnyboje, namie... Ne žemės derlingumu, ne drabužių skirtingumu, ne šalies gražumu, ne miestų ir pilių tvirtumu gyvuoja tautos, bet daugiausia išlaikydamos ir vartodamos savo kalbą, kuri didina ir išlaiko bendrumą, santaiką ir brolišką meilę".

Vietoj bajorų humanistų skelbto valstybinio patriotizmo M. Daukša iškėlė tautinį, pagrįstą tautos, kaip viena kalba kalbančios bendruomenės, sąvoką. Jis siūlė bajorams ją vartoti valstybinėse įstaigose.

Renesanso sužadintas valstybinis patriotizmas sukėlė ir tautinį sąmoningumą, norą ginti senuosius papročius ir kalbą. Kova dėl tautinių kaibų kituose kraštuose padėjo M. Daukšai teoriškai apsiginkluoti. Savo "Prakalboje" jis mini Italiją ir Lenkiją. Į kalbą pradėta žiūrėti, kaip neatskiriamą tautos pažymį.

Savo "Prakalbą M. Daukša rašė bajorams ir kunigams. Vals-tiečių nereikėjo raginti neatsižadėti savo kalbos, nes svetimos jie ir nemokėjo. Tačiau liaudies, kurią jis vadino prastuomene, iš tautos sąvokos jis neišskyrė (jis juos vadina vieno kūno krauju, sąnariais ir net broliais). M. Daukšos paskelbtos mintys apie tautą priklauso prie pačių pažangiausių renesanso ir humanizmo apraiškų (J. Jurginis).

M. Daukša neskirsto Lietuvos į Aukštaitiją ir Žemaitiją, kaip tuo metu buvo įprasta, vadina juos lietuvių vardu ir pripažįsta vieną lietuvių kalbą. Valstybės savarankiškumas jam, be abejo, rūpėjo, tačiau jis jį tapatino su tautos gyvenimu. Šiuo požiūriu M. Daukšą tenka laikyti tautinės valstybės idėjos pirmuoju pranašu Lietuvoje.

Postilės dedikaciją Merkeliui Giedraičiui, Žemaičių vyskupui ir savo globėjui, M. Daukša parašė lotyniškai, Tačiau lotynų kalbos neaukštino. Jis neskirstė kalbų į tobulas ir netobulas, į gražias ir negražias. Visas kalbas pripažino lygiomis. Anot jo: "Kalba yra bendras meilės ryšys, vienybės motina, pilietiškumo tėvas, valstybės sargas. Sunaikink ją - sunaikinsi santaiką, vienybę ir gerovę. Sunaikink ją - užtemdysi saulę danguje, sumaišysi pasaulio tvarką, atimsi gyvybę ir garbę".

Ypatingai iškeldamas gimtosios kalbos reikšmę, M. Daukša norėjo iškovoti lietuvių kalbai deramą vietą Didžiojoje Lietuvos kunigaikštijoje. Jis nesiremia biblija, popiežiais bei scholastiniais

išvedžiojimais. Jis teigia, kad "iš prigimties kiekvienas labiausiai linksta ir stipriai prisiriša tiek prie savo tautos kraujo, tiek ir prie savo kalbos".

Reikalaudamas, kad lietuvių kalba būtų vartojama bažnyčiose, M. Daukša panaudoja ir religinius argumentus. Jis remiasi apaštalu Povilu ir tvirtina, kad gimtąją kalbą liepiąs vartoti pats Dievas. Šalia logiškų argumentų stengėsi paveikti ir jausmus.

M. Daukša, skelbdamas naują pažiūrą į tautą, aukštindamas gimtąją kalbą, nebuvo panašus į pamokslininką, kuris gali skelbti, kas darytina, bet negali parodyti, kaip tai daroma. Jo Postilė yra ne tik savo apimtimi didžiausias, bet ir kalbos grynumu ir taisyklingumu vertingiausias feodalizmo epochos lietuvių raštijos paminklas. 17-19 amžiaus lietuvių raštai negalėjo su juo lygintis.

Jonas Kutra

St. PABERŽIS

SUNIOKOTA TĒVIŠKĒ

Sugužėjo šaukdami
alkani, nuskarę.
Tėvas, nenujausdamas,
ramiai lauką aria.

Tartum skėriai puolė jie
ant laukų ir sodžių ...

"Ak, apsaugok, Viešpatie!"

Tėvo žagrė lūžta. girdis tėvo žodžiai.

Ir pradėjo purtyti
tėvo seną gūžtą.

"Ak, ar jau apkurtote!?"

Tėvo žagrė lūžta.

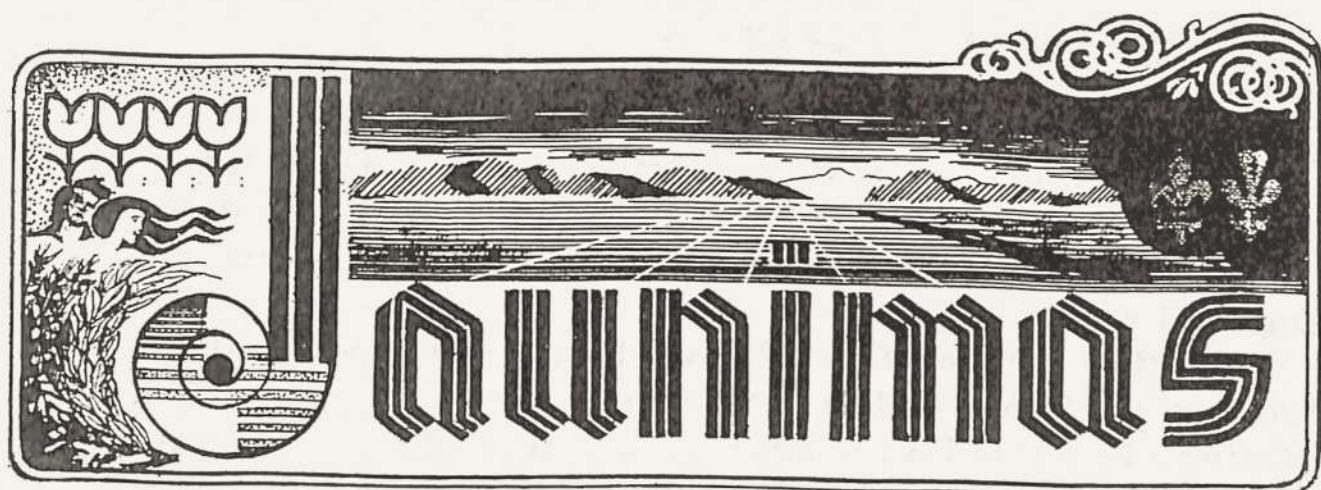
Ir toksai ten alasas
tėviškės palaukėje:
tėvų žemę dalosi
ir "ura!" ten šaukia jie.

- - - - -
Kas gyvent bevėlys čia? -

Baigta jau dabarčios:
išdraskyta tėviškė,
išvartytos varčios.

VILIUS NASTOPKA

KARTUVIŲ KALNAS

(Novelė)

- Prisipažink, pulk ponui po kojų, prašyk pono atleidimo - jis tau dovanos, atleis tavo kaltę, - mokė tėvas sūnų, gavęs iš gerojo prižiūrėtojo leidimą aplankyti jį kalėjimo rūsyje.

- Mielas tėve, jis man jau tikrai nedovanos. Jis negali į mane net pažiūrėti. Vakar, kada mane vedė surištomis rankomis, jis drebėjo iš pykčio, veidas buvo pamėlynavęs, akys buvo raudonos, kaip įsiutusio jaučio, o žvilgsnis toks aštrus...

- Tu turi atsiprašyti, - pertraukė tėvas, uždėdamas sūnui ranką ant kaklo. - Tu pražudysi save ir mane.

Sūnus pažiūrėjo į tėvą.

- Tėve, aš žinau, kad tave išvarys iš dvaro, bet aš viską sutvarkiau, - guodė sūnus tėvą. - Tave priglaus mano geri prieteliai, dėl kurių aš aukoju savo jėgas ir jaunystę. Tu nebadausi. O kada mūsų žemė nusikratys svetimųjų jungo ir bus laisva, tada galėsi sugrižti į savo gimtinę gūžtą ne kaip pono pavaldinys, bet kaip laisvas žmogus. Būsi sau ponas.

- Ką tu kalbi! Tu iš proto išėjai..., - neišlaikė tėvas ir sukniubo prie sūnaus kojų.

Sužvangėjo geležinės grandinės ant sūnaus rankų, kurios norėjo sulaukyti nusilpusį tėvą, bet nesuspėjo. Tėvas dar kažką pasakė, bet sūnus negalėjo išgirsti.

- Seni, greičiau lauk! - pasigirdo koridoriuje griežtas dvaro prižiūrėtojo balsas.

- Tėveli, kelkis... tave šaukia. Skubėk!

- Greičiau, dėl tavęs aš galiu pono rūstybę užsitraukti, - uždušęs ir rékdamas įbėgo dvaro prižiūrėtojas.

- Apalpo, - sušnabždėjo sūnus.

Sūnaus akyse pasirodė ašaros. Jis nieko negalėjo padėti savo mylimajam tėvui, buvo supančiotas niūriame narve.

Dvaro prižiūrėtojas nieko neatsakė kaliniui. Jis labai skubėjo. Pasigriebęs žilagalvį senelį už pažastų, ištempė iš rūsio.

Užsidarė sunkios ąžuolinės durys, raktas pasisuko du kartu ir žingsniai nutilo.

Sūnus liko vienas. Rūsys buvo drėgnas. Kvepėjo pelėsiais, kampuose ir ant lubų draikėsi voratinkliai.

Geležinių grandinių vienas galas buvo uždėtas ant pamėlynavusių kalinio rankų, o kitas galas buvo giliai įmūrytas į pamato akmenis. Nebuvo jokio suolo. Atsisėsti buvo galima tik ant pamate išsikišusio akmens. Atsistoti taip pat buvo sunku, nes grandinė buvo per trumpa.

Kairėje pusėje buvo mažytis langelis, kuris švietė tik palubėje, o žemiau, palei grindis, buvo tamsu. Tik ilgiau pasėdėjus galima buvo išvelgti apipelėjusius rūsio akmenis.

Kieme girdėjosi triukšmas: ratų bildesys ir smarkios kalbos. Staiga viskas nurimo. Kalinys pagalvojo, kad pas ponus į dvarą nuvažiavo svečiai, kurių kasdien netrūkdavo.

Po trumpos tylos visas triukšmas persimetė į rūsi, kur sėdėjo vienišas kalinys: visų apleistas, užmirštas ir atskirtas nuo pasaulio. Veide žymėjo šviežia žaizda - randas, apdengtas sukresėjusio kraujo. Pats veidas ir paakiai buvo mėlyni. Vedant į rūsi, jis buvo taip smarkiai sumuštas, kad be sąmonės gulėjo ištisą dieną. Sėdėjo jis rūsyje jau antra diena. Niekas jo nevalgydino, nepaliko net vandens pavilgyti išdžiūvusias lūpas.

Pasigirdo du rakto pasisukimai. Atsidarė durys ir į vidų suvirto keturi žandarai. Kartu su jais įslinko dvaro savininkas, o už jo, gailestingomis akimis slėpėsi dvaro prižiūrėtojas, kuris prieš pusvalandį buvo išnešęs apalpusį kalinio tėvą.

- Ko nepasisveikini? - paspyrė koja pirmasis žandaras kalinį.

Kalinys panarino sumuštą galvą. Jis neturėjo daugiau jėgų, visa jo energija buvo išsekusi, pyktį perviršijo skausmas.

- Svoločiau, kam nešei tas knygas? - paspyrė antrasis žandaras, kuris savo rankose laikė kažkokius popierius.

Kalinys vis tylėjo. Dar tamsiau pasidarė akyse.

- Sau, - vos ištarė kalinys.

- Iš kur jas gavai? - neatleido vyresnysis žandaras.

- Radau.

- Kur?

- Ant vieškelio, - melavo.

- Meluoji, svoločiau, - ir trenkė per veidą.

Kalinys nuvirto nuo šalto akmens ant padrėkusios žemės, gran-

dinės dar smarkiau suveržė sutinusias rankas, kraujas pasipylė iš nosies.

- Išduok, iš kur gauni lietuviškas knygas ir laikraščius, tai mes tave paleisime į laisvę, - viliojo tardytojas.

Kalinys puikiai žinojo jų pažadus. Jiems neužteko vienos aukos, norėjo surankioti dar daugiau aukų.

- Ko tyli? - kamantinėjo vyresnysis.

- Aš pasakiau, kad radau. Iš kur jie gavo - aš nežinau.

Dar ilgai spardė kalinį, bet jis neatsakė. Nebeužuodė pelėsių kvapo. Skausmo ir to nebejautė. Pasidarė jam šilta kaip prie tvenkinio, kada gulėdamas užmigdavo vidurvasario popietę.

Visi, nieko nepešę, pasišalino iš rūsio. Paliko jį vieną. Kaip ilgai gulėjo, nežinojo. Prievakariotamsa atvėsino drėgną rūsį. Sunaikiai atsisėdo ant akmens, parėmė galvą. Jis žinojo savo likimą...

Atsiminė tą nelaimingą naktį, kada jį sučiupo dvaro papirkti bernai. Pundas naujai išleistų, caro draudžiamų knygų, buvo jo kaltės įrodymas. Pagautas jis dar aiškinosi pažistamiems bernams, prašė jį paleisti. Žadėjo net atlyginti. Kada ir tas nepadėjo, prakalbėjo kaip lietuvis į lietuvi. Bet jie jo nesuprato. Jiems meilėnis buvo pono pažadėtas auksas, negu nekaltas žmogus, kuris nešė tautai laisvės šviesą...

Jis lengvai nepasidavė, bet kova buvo nelygi. Dvaro bernai buvo keturi, o jis tik vienas, iš pasaly užkluptas. Nors jis kovojo kaip liūtas, grūmėsi su jais, norėjo pabėgti, bet buvo nugalėtas. Surišo jo rankas. Jis jautėsi toks silpnas, nuvargęs. Atgabeno bernai jį į šį rūsį, prirakino prie pamato grandinės kaip didžiausią nusikaltėlį. Pranešė dvaro ponui, kad Jonas Širvinta jau rūsyje. Nušvito ponui akys. Jis iš džiaugsmo trynė rankas. Bernai prašė pažadėto atlyginimo, bet ponas nesiskubino. Jis liepė bernams palaukti. Pasakė, kad pinigus atsiūsianti valdžia, nes Jonas Širvinta ruošė sąmokslą nuversti carą.

Keikėsi dvaro bernai, bet ponas nesileido į kalbas. Rūsio raktas buvo pono rankose, jis buvo visiškai ramus.

Tą patį vakarą pranešė miestelio žandarams, kad jo rūsyje yra uždarytas Jonas Širvinta, nes pas jį buvo rasta draudžiama lietuviška literatūra. Prašė, kad jie skubiai atvažiuotų jį paimti.

Žandarai prisistatė. Jie buvo įgudę savo darbe. Mokėjo kamantinėti, mušti. Mat iš to jie gyveno. Iš gaunamo uždarbio jie išlaikydavo šeimas, kurioms buvo skiepijama meilė ir ištikimybė carui, o priešams kerštas ir neapykanta.

Bet Jonas Širvinta buvo nepalaužiamas. Nors ir mušamas, jis neišdavė savo draugų.

Kaip ilgai mane kankins, - ištarė Jonas, šluostydamas varvantį kraują. Atsiminė savo jaunystę ir gyvenimą dvaro aplinkumoje.

Senasis dvaro ponas, dabartinio dvarininko tėvas, prisidaręs daugybę skolų Rusijoje, atvažiavo į Lietuvos pasvietę. Už ištikimybę carui gavo dovanų puikų dvarą su gyvu ir negyvu inventorium. Iš pradžių nepritapo prie naujos aplinkumos. Ilgėjosi tolimosios Rusijos, ilgėjosi ten praleistų ištaigingų jaunystės dienų. Vaikščiavo per dienų dienas parko takeliais. Palengva aprimo ir prisitaikė prie naujų gyvenimo sąlygų. Tyli buvo jo senatvė, kaip už parko stovintis tvenkinys. Neieškojo jis draugystės artimuose dvaruose, o svečiai iš tolimosios Rusijos labai retai teužklysdavo. Gyvendavo tik senais prisiminimais.

Jo sūnus, dabartinis dvaro ponas, buvo visai kitoks: mėgo medžiokles, lankė kaimyninius dvarininkus. Jis labai greitai apsiprato su nauja aplinkuma, greitai prisitaikė naujoje vietoje. Buvo apsikrus ir į visus reikalus žiūrėjo blaiviomis akimis. Už poros metų vedė kaimyninio dvarininko dukterį.

Tėvas davė pilną valią savo sūnui, nesikišo į jo reikalus. Sūnus liko jam svetimas. Tik pietų metu jie susitikdavo prie bendro stalo, kartais žodžio nepratardami vienas antram.

Senasis dvarininkas leido tyliai savo gyvenimo dienas. Mėgdavo nueiti už dvaro apjuosto tvenkinio. Ištisas valandas praleisdavo bežiūrėdamas į malūno ratą, kuris sukosi nuo krintančio vandens srovės.

Patikdavo jam taip pat paplepėti su susenusiais, ypatingai su Petru Širvinta, kuris tame dvare buvo išgyvenęs visą savo amžių. Susėsdavo abu seniai. Nors jų buvo skirtingi gyvenimo keliai, bet juos rišo vienoda senatvė.

Senis ponas pasakodavo Petru Širvintai apie tolimąją Rusiją, apie ištaingą savo gyvenimą, apie carą, kuriam ištikimai tarnavo. Senukas Širvinta klausydavosi pono pasakojimų, kartais ir nuo savęs kai ką pridėdamas, nors jam ir svetimas buvo jų pasaulis. Kada ponas baigdavo pasakoti kokią nors gyvenimo istorijėlę, Širvinta nukreipdavo kalbą apie dabartinį dvarą, apie anksčiau gyvenusių poną, kuriam caras buvo atėmęs visas turėtas nuosavybes ir išsiuntęs jį į tremtį - šaltąjį Sibirą. Kartais pasiskūsdavo ir apie savo vargus, apie sunkią našlio dalią.

Petras Širvinta gyveno su sūnum Jonu, kuris buvo visa jo senatvės paguoda. Senasis ponas pamilo ir Joną. Atnešdavo jam iš dvaro sodo obuolių. Kartą net prasitarė seniui Širvintai, kad jis noris leisti Joną į mokslus, bet savo pažado neištesėjo: mirė, sukniubo prie stalo ir nebeatsigavo. Nebegrižo į savo numylėtą tėviškę, kurią taip mylėjo. Dvaras pasipuošė gedulu. Paliko senį Širvintą vieną prie tvenkinio, paliko ir jo sūnų vargti kumečių eilėse.

Naujasis dvaro savininkas žinojo apie savo tėvo ir senio Širvintos draugystę, žinojo apie prižadėtą paslaugą išleisti jo sūnų į

mokslus.

Mirus tėvui, planai pasikeitė: apie Jono leidimą į mokslus nebuvo jokios kalbos. Jis pats susilaukė dukters Katerinos. Jis pašventė visą savo energiją ir negailėjo turtų valdžios ponams. Mat jis tikėjosi nuplauti tėvo prarastą garbę ir grįžti į tėvo buvusius dvarus, į Rusiją.

Giesmių šventė Tėviškės bažnyčioje, Čikagoje. Fleita groja Asta Šepetytė, solo gieda Eglė Rūkštelytė, prie vargonų Arūnas Kaminskas.

Augo Katerina viena. Tėvas pasamdė jai mokytoją, kuri turėjo atstoti taip pat ir draugę, bet tas nepatenkino Katerinos. Ji norėjo žaisti, bėgioti, bet dvarininkų vaikų arti nebuvo. Turėjo pasirinkti iš kumečių vaikų tarpo. Jai patiko Jonas Širvinta. Tarp jų amžiaus skirtumas buvo nedidelis, tik penkeri metai. Bet Katerinai buvo uždrausta draugauti su kumečių vaikais. Ji turėjo slėptis ne tik nuo tėvų, bet taip pat ir nuo mokytojos. Dvaro alėja, tekantis upelis ir už kilometro esantis miškas buvo jaunos dvarininkaitės Katerinos ir kumečio vaiko Jono Širvintos susitikimų vietos. Jie pasidarė neperskiriami draugai. Iš pat mažens jie, vaikišku sutarimu, mokėdavo apgauti savo tėvus ir mokytoją. Mokėdavo linksmai pasidžiaugti. Daug vargo turėdavo Katerinos mokytoja, kol juos surasdavo pasislėpusius. Ji bijodavo pranešti tėvams ir prarasti lengvą ir gerai apmokamą tarnybą. Senasis Širvinta dažnai matydavo juos bežaidžiančius, bet nieko nesakydavo.

Jeigu būtų gyvenęs senasis dvaro ponas, Katerinos senelis, gal būtų toji draugystė nebūtų draudžiama, gal ir Jonas būtų galėjęs ateiti į dvarą pas Kateriną. Bet dabar jie turėjo tenkintis paslaptimis išsisukinėjimais.

Besidžiaugdami jie nepamatė, kaip prabėgo metai. Tėvai Kateriną išsiuntė į užsienį siekti mokslo gudrybių, o Jonas, atitrūkęs nuo sunkaus kumečio darbo, taip pat prasilavino: iš pradžių pas kaimo seniūną, kuris išmokė jį skaityti ir rašyti, o vėliau pas lietuvių miestelio daktarą ir kleboną. Katerinos ir Jono vaikystės džiaugsmas pasislėpė dvaro šešėliuose, o išeita gyvenimo vargo mokykla gerokai jį apšlifavo. Jis pradėjo suprasti didelį skirtumą tarp dvaro aplinkumos ir kumečių varganos gyvenimo naštos. Jis pamatė, kad lietuviai yra išnaudojami ir neša sunkų caro jungą. Paragintas jis įsijungė į kovą. Buvo jaunas, pilnas energijos. Nebijojo pavojų ir nuovargio. Darbo dirva buvo plati, bet dar dirvonuojanti. Dalis tamsesnių žmonių buvo suaugusi su ta mintimi, kad reikia vargti ir nešti tą sunkų gyvenimo kryželį, nes esanti tokia Dievo valia. Geriau įsikūrę ragino paklusti caro valdžiai ir patarė netriukšmauti, kad neužrūstintų ir neužtrauktų didesnės bėdos.

Iš pradžių tik maža dalis šviesuolių, kurie buvo paragavę mokslo, suprato, kad jų tėvų žemėje svetimųjų išnaudotojų primestas jungas yra nereikalingas, kad Lietuva privalo nusimesti vergijos pančius ir gyventi nepriklausomą gyvenimą. Jie buvo pirmieji pionieriai, kurie pradėjo nelygią kovą. Ta kova, kurios pirmieji pumpurai buvo tik spauda, palengva užkrėtė ir platesnes mases. Kaimo bakūžėlės taip pat pajuto atpučiančius švelnesnius vėjus, nešančius laimingesnių rytojų.

Draudžiamosios literatūros išnešiojimas buvo labai pavojingas, bet jis buvo reikalingas, nes kitokio pradinio kelio nebuvo. Ginkluotas sukilimas buvo neįmanomas, nes plačioji Rusija būtų sutrypusi ir sunaikinusi beginklę mažą tautą. Pirmiausia tauta turėjo būti apšviesta ir iššamoninta, paruošta ateityje nusikratyti vergijos pančius.

Šviesuolių tarpan įsijungęs, Jonas Širvinta parodė didelį sumanumą. Net neraginamas, jis atlikdavo sunkiausias ir pavojingiausias keliones. Tas darbas jam sekėsi. Jis lengvai mokėjo paskleisti lietuviškąjį raštą po plačiąsias apylinkes. Laimė buvo jo pusėje, mokėjo mėtyti pėdas ir apgauti žandarus. Tėvas žinojo apie savo sūnaus keliones, iš pradžių draudė, bet klebono perkalbėtas, nusi-leido.

Tik vienas nelemtas įvykis sumaišė jo gyvenimo kortas. Buvo tylus sekmadienio vakaras. Vasaros saulė buvo pasislėpusi už parko medžių. Malūno ratas nesisuko. Tvenkinys, pakraščiuose priaugęs žolių, buvo dar jaukesnė poilsiui vieta, niekas neardė pa-

vakario ramybės.

Jonas Širvinta, atsisėdęs ant tvenkinio pakraušės, skaitė naujai išleistą lietuvišką knygą. Šalia jo gulėjo surištas laikraščių punda. Ši vieta jam atrodė saugiausia. Neatėjo į galvą mintis, kad čia gali jį kas nors surasti, bet surado. Surado jį Katerina, jo jaunystės žaidimų draugė. Ji stovėjo tokia išdidi, gražiai nauaugusi, bet nepasiekiamo, kaip vaikystės dienomis. Dabar jai buvo atviros durys į kunigaikščių, grafių ir tituluotų ponų salionus. Laimė ir meilė ją svaigino. Ji visai buvo pamiršusi, kad prie jos dvaro, prie Širvintos upelio pakraušės, yra kumetynas, kuriame gyvena Jonas, linksmas jos jaunystės dienų prisiminimas. Kelionės po užsienius, garbingųjų pažintys, tėvo karjera dėl prarastos senelio garbės, visai buvo užtušavusi tą vaizdą.

Grižusi į dvarą, taip pat neatsikratydavo savo garbintojų: apylinkės dvarininkų sūnūs subildėdavo ir vėl prasidėdavo linksmybės. Dvaro pajamos buvo didelės, nes kumečiai - baudžiauninkai dirbdavo pusdykiai.

Tik šį sekmadienį, ištrūkusi viena, panoro pasivaikščioti po parką. Tie takeliai jai buvo labai gerai žinomi. Prie tvenkinio vėl jie susitiko. Netikėtai užklyptas, Jonas nespėjo paslėpti lietuviškos knygos. Jis tik užvertė knygą ir išmeigė akis į Kateriną. Atsistojo ir pasisveikino. Jis nebučiavo jai rankos, tik jo veiduose pasirodė raudonos dėmės. Ji buvo apsivilkusi balta suknele, jaunystė žydėjo jos veide.

- Sveikas, Jonai, - paduodama ranką nusišypsojo Katerina. - Kodėl vienas?

- Esu nevedęs, - išsprūdo Jonui.

- Ar tik nevedę turi būti vieni? - toliau kamantinėjo Katerina.

- Sunku, panele, man atsakyti, - užkirto Jonas.

- Ką čia skaitai?

Jonas pabalo. Jis norėjo paslėpti knygą, bet jau buvo per vėlu. Katerina spėjo perskaityti knygos pavadinimą.

- Iš kur gauni lietuviškų knygų? - nustebusi paklausė. - Juk pas mus jos uždraustos.

Jonas nieko neatsakė. Jis dar labiau nuleido galvą, lyg prasikaltėlis, lyg padauža mokinyš prieš mokytoją.

- Nebijok, Jonai, bet būk atsargus! - vėl ramino. - Už tokį prasikaltimą gręsia kartuvės.

Jonas pakėlė galvą. Taip, jis gerai žinojo, kad už skaitymą ir platinimą draudžiamos lietuviškos literatūros gali jis skaudžiai nukentėti, kad gali jį nušluoti nuo žemės paviršiaus, bet jis įsidrąsino.

- Kitokios kalbos gerai nemoku. Savo ji kalba yra artimesnė. Knyga yra maloniau skaityti suprantama kalba.

- Taip, bet ji yra uždrausta.
- Uždrausta jūsų.
- Kaip tave suprasti?
- Taip, ji uždrausta jūsų, nes jūs esate svetimi lietuviams, - ne-susivaldė Jonas.
- Ji uždrausta caro, kuriam turime būti visi ištikimi...
- Caras mums taip pat svetimas.
- Jonai, ką tu kalbi?!
- Panele, aš tik noriu pasakyti teisybę.
- Ne, Jonai, tu eini prieš valdžią.
- Taip, aš neapkenčiu jūsų valdžios, nes ji yra mums svetima. Kodėl mes negalime vartoti savo tėvų kalbos, kodėl mes negalime savame krašte lietuviškai kalbėti, savų knygų pasiskaityti?
- Jonai, tu iš proto eini!
- Ne, aš esu pilno proto. Bet jūs, panele, nesuprantate manęs, arba nenorite suprasti.
- Aš nenoriu suprasti!
- Aš žinau...
- Ką tu žinai?

Jonas susilaikė. Jam pačiam pasidarė pikta, kad taip daug išplepėjo. Bet kažkodėl jis nejautė baimės išpasakoti Katerinai. Jis atsiminė, kad Katerina vaikystėje būdavo nuolaidi ir neplepi. Dabar jau ji buvo suaugusi panelė. Prieš akis švietė gražus gyvenimas, meilės pataikautojai, geri šokėjai...

Bet Jonas taip pat buvo gražiai nuaugęs. Jo balti drobiniai marškiniai labai derinosi prie bronzinio, saulėje įdegusio veido. Tarp jo ir dvaro aplinkumos jaunuolių buvo didelis skirtumas. Jis nepaisė dvaro papročių, piestu stojo gindamas draudžiamą literatūrą ir nepataikavo dvaro panelei. Išdrožė visą tiesą. Nepataikavo.

- Pasikeitęs tu, Jonai. Toks tvirtas ir toks gražus išaugai, - nukreipė Katerina kalbą nuo nemalonios temos.

Jonas nieko neatsakė. Tokie pagyrimai jam buvo svetimi, kaip ir pati Katerina. Tokių komplimentų jis nebuvo girdėjęs iš moterų. Paprastos kaimo moterėlės - mergelės, nors ir labai jausdavo simpatiją jam, bet neberdavo komplimentų, o nešiodavosi tą jausmą giliai paslėpusios savo širdyje. Bet Katerina, mačiusi gyvenimo įvairumų, apšlifuota užsienio manierų, visai nesivaržė kuklaus bernelio Jono, jautėsi daug pranašesnė.

- Tu dabar toks svetimas, seniau buvai visai kitoks. Buvai šnekus, išgalvodavai kasdien naujų žaidimų. Žinai, Jonai, aš tave tada mylėjau...

Jonas truputį nuraudo. Kiek pagalvojęs, įsidrąsino:

- Taip, tai buvo labai seniai... Kada mes buvome dar maži... Kada mūsų gyvenimas sukosi tik po šitą apylinkę: prie upelio ir

prie tvenkinio, palei miškelį.

- Tiesa, Jonai, buvo gražūs laikai.

- Bet dabar panelei gyvenimas neprastesnis.

- Kaip kada. Kada nusibosta linksmosios naktys, noriu išbėgti ir pasilikti viena.

- Bet gyvenimo linksmybės jus paveja.

- Paveja, - nusileido Katerina.

Katerina dar kartą pažvelgė į Joną, į jo rimtą vyrišką veidą, į pūslėtas ir nuo sunkaus darbo suskirdusias rankas. Ji nesiskubino atsiskirti nuo Jono, nors ir buvo peržengusi dvaro etiketą, kalbėjosi su nelygiu sau žmogum - kumečiu.

- Vienam sunku. Reikia tau, Jonai, vesti, - šyptelėjo Katerina.

- Nejaučiu jokios sunkenybės. Dar esu jaunas ir visas gyvenimas stovi prieš akis - suspėsiu.

- Senam vesti nepatariu.

- Dar nepasirinkau. Daug dirbu.

Ir vėl nuslinko Katerinos akys nuo Jono į užverstą knygą.

- Sudiev, Jonai. Mesk iš galvos tas kvailybes, nešok į ugnį, - pasakė Katerina ir išdidi nužingsniavo dvaro parko takeliu.

Jonas dar ilgai žiūrėjo į nueinančią Kateriną. Nemalonus šiurpas perėjo per jo kūną. Toks neatsargumas Joną supykino. Jis buvo išsigilinęs ir išsiskaitęs į naujos knygos nuotykius ir nespėjo paslėpti knygos. Bet Katerina, išaugusi dvaro aplinkumoje, ir, pataikaudama savo tėvui, galėjo, nors ir pateisindama Joną, užsiminti apie jo skaitymą draudžiamosios literatūros. Bet tiesioginiai nesitikėjo, kad Katerina būtų norėjusi jam pakenkti.

Reikėjo ieškoti kitų šaltinių. Jono mintys nukrypo į dvaro šeimininkę. Dvaro šeimininkė, palikta našlaitė, buvo išauginta dvare. Nors ir gimusi kumečių šeimoje, bet gyvenimo mokyklą buvo išėjusi dvare. Jos santykiai su kumečiais nutrūko ir ji prisitaikė prie ponų. Pataikavo dvaro ponams. Buvo labai daug kalbų apie ją. Kada išvažiuodavo dvaro ponia į užsienį, o ponas pasilikdavo vienas dvare, tai ji, dvaro patikėtinė - tarnaitė, užimdavo ponios vietą. Nunešdavo ponui valgyti į jo kambarius. Kumečių kiemuose ėjo gandai, kad ji yra dvaro pono sugulovė.

Iš visų kumečių, ji išskyrė tik vieną Joną. Ji visuomet jį užkalbindavo. Važiuodama į miestelį arba į bažnyčią, nevengdavo sutikusi Joną pakelėje pasisodinti šalia savęs vežime.

Atsiminė paskutinę kelionę, kada jų pokalbis nukrypo apie draudžiamas lietuviškas knygas. Dvaro tarnaitė daug šnekėjo. Ji prikašiojo Jonui, kad jis mažai domisi moterimis, o visą laiką praleidžia tik su knygomis. Kokias knygas ji turėjo mintyje, dabar Jonui pasidarė labai aišku.

Kada šeimininkei įvyko nelaimė, kada ji pagimdė sūnų, visi jau-

tė, kad tai pono meilės vaisius. Bet ponas ir šeimininkė sutarė už-
versti visą bėdą Jonui. Dvaro ponas, pasikvietęs Joną į dvarą, pa-
reiškė: "Vesk mūsų šeimininkę. Aš žinau ir ji pati man sakė, kad
tu esi tos nelaimės kaltininkas... Aš jos neskriausiu. Galės tar-
nauti dvare, o pačiam duosiu sklypelį žemės. Ką padarysi, visaip
pasitaiko".

Jonas pastatė akis. Jam buvo gėda ir kartu pikta už tokį žiaurų
užmetinėjimą ir tokį pasiūlymą.

- Pone, mane neteisingai kaltinate. Kaltės reikia ieškoti dvaro
rūmuose, o ne kumetyne, - supykęs pasakė Jonas.

Paraudo pono veidas. Jis trenkė kumštėmis į stalą, bet Jonas ne-
sudrebėjo. Jis stovėjo prieš poną ramus, truputį išbalęs.

"Aš neapkenčiu tų, kurie suvedžioja mano tarnus. Aš tavo ponas,
mano įsakymai turi būti įvykdyti! Jeigu tu priešinsies, tai aš tave
sunaikinsiu".

Jonas išėjo, bet ponas nenusileido ir išgalvojo planus sunaikinti
Joną.

Ar Katerinos neatsargiai prasitartas žodis, ar šeimininkės uos-
lė iššifravo visą Jono veiklą. Buvo išnarplioti jo takeliai, kuriais
jis slinkdavo naktimis su prikrautu pilnu maišu draudžiamos
spaudos ant savo tvirtų pečių.

Paskutinė kelionė buvo tokia nelaiminga, kad dvaro ponas įvykdė
savo prižadėtą kerštą. Šešiolika kvadratinių metrų, pelėsiais dvo-
kiančio rūsio, buvo jo paskutinė žemiškojo gyvenimo poilsio vieta.

Silpnutė šviesa, prasiskverbusi pro grotuotą langelį, atkreipė
Jono žvilgsnį. Voras tiesė kertėje voratinklius naujiems savo gy-
venimo keliams, o Jono gyvenimo kelias susijungė į vieną tašką, į
šaltą rūsio kampą ant drėgno akmens.

Iškankintas, žiauriau už plėšikus ir žmogžudžius, pergalvojęs
trumpo gyvenimo praeitį, truputį dar atgavęs jėgų, pradėjo ilgėtis
to gražaus pasaulio. Atsiminė malonias ir pavojingas keliones. Ži-
nojo, kad didelę spragą pajus tie, kurie laukdavo jo - naktinio sve-
čio. Bus nuostolis nuvargusiam žmogui, kada jis, grįžęs iš darbo,
purvinas ir ponų apstumdytas, neras paguodos, užuojautos nors sa-
vo tautiečių leidžiamoje spaudoje...

Užėjo naktis. Jonas užsnūdo. Sapne, atrodo, dar jis girdėjo dvaro
šeimininkės balsą, kuri žadėjo dar jam laisvę ir gražų gyvenimą...
Buvo pasirodžiusi, lyg šešėlis, ir Katerina su balta suknele... Bet
viskas paskendo migloje...

Išaušo gražus rytas. Caro budeliai vėl prisistatė. Atrakino gran-
dines nuo Jono rankų ir išvilko jį laukan. Čia laukė šiaudų prikrau-
tas vežimas, kurio priekyje trypė dvaro širma kumelė. Kaip sker-
džiamą kiaulę įmetė Jono nuvargusių kūną į ratus. Keturi palydovai
susėdo tuose pačiuose ratuose, o penktasis įsėdo į gražų atskirą

vežimėlių. Per dvaro lauko šunkelius nudardėjo ratai į pagrindinį vieškelį. Jonas jautė kur jį veža, bet jam buvo jau vistiek. Atgabeno jį ant "Kartuvių Kalno". Ant aukštojo kalniuko stovėjo kartuvės su naujai permesta virve, kurios gale kabojo kilpa.

Ten įvyko paskutinis aktas, kurį pajėgė atlikti paklusnieji caro tarnai. Ir nusviro Jono galva kartuvių kilpoje. Tris dienas neleido nuimti jo lavono, tris dienas jis ten iškabėjo. Ketvirtą dieną jį pakasė kalne.

Ar matė Jono paskutinę kelionę dvaro šeimininkė, norėjusi užtušuoti savo gėdą su pono padovanotu vaiku ir sukurti laimę su Jonu, liko paslaptis, žinoma tik jai vienai.

Rudens lietus sulygino ir tas pravežtas, išpaustas dvaro vežimo, kuriame buvo vežamas Jonas į mirtį.

Ar žinojo Katerina apie Jono likimą ir neištiesė pagalbos rankos savo vaikystės draugui, liko taip pat paslaptis. O gal Katerinai Jonas liko svetimas, kaip ta nesugrąžinama praeitis.

Jono tėvas nebeatsigavo po ištikto širdies priepuolio. Jis užgeso tą patį vakarą, nepernešė savo mylimo sūnaus tragedijos.

Šiandien nebėra Jono Širvintos ir kitų laisvės kovotojų, kurie praskynė kelią į šviesesnę ateitį. Jų kaulai, išpurenti ankstyvo pavasario artojo, jau sunyko, bet ta pati vieta, tas Kartuvių Kalnas, liko nepasikeitęs. Jis stiepiasi aukščiau už kitus apylinkės kalnelius ir byloja savo tautiečiams apie sunkią laisvės kovą.

Nusikračiusi svetimųjų jungo, Nepriklausoma Lietuva neužmiršo Kartuvių Kalno: aptvėrė tvora, supylė didelį kapą ir pastatė vieną kryžių.

Vėlinių dienos naktį, kada gruodas sukaustydavo žemę ir tamsa uždengdavo plačiąją apylinkę, žvakės, uždegtos ant Kartuvių Kalno, paslaptinai primindavo tuos kankinius, kurie buvo paaukoję savo gyvybes, kad ateinančios kartos turėtų laimingesnį - laisvą gyvenimą.

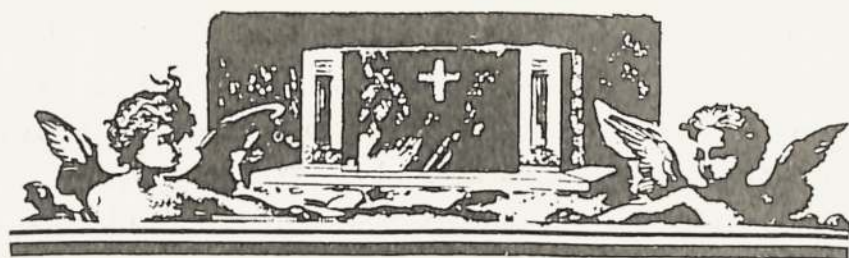
TOKIA GRAŽI...

Tokia graži, šviesi, nepakartojama
Esi tu mums, brangioji Lietuva.
Praeitimi, dabartimi, o ir rytojumi
Buvai, esi ir liksi mums sava.

Toli klajonėse šiandieną apsistojome
Ir vis širdy nešiojamės Tave...
Graži, šviesi, brangi ir nepakartojama
Esi tu mums, Tėvyne Lietuva.

M. Z-kas

IŠKELIAVĘ AMŽINYBĖN

KURATORIUS JONAS DAGYS

Jonas Dagys gimė 1919 m. rugpiūčio 27 d. Ivoniškio vnk. N. Radviliškio vls. Biržų aps. Dviejų metų sulaukęs neteko tėvelio, o 9-mamytės. Joną ir seserį Otiliją paėmė auginti seneliai Kregždės, Beržinių km., Biržų vls. Jų globojamas jis baigė Biržų gimnaziją ir Dotnuvos Žemės ūkio Akademiją. Deja, šioje specialybėje dirbti jam neteko: artėjant bolševikams pasitraukė į Vakarus. Čia vedė jaunų dienų pažįstamą Aldoną Palšytę: abu studijavo Pinebergo Unros universitete. Vėliau persikėlė į JAV.

Amerikoje nelengvai dirbdamas dėl kasdieninės duonos, neatsakė ir visuomeninio darbo. Priklsusė Liet. Agronomų Sąjungai, Biržėnų klubui (kur dažnai buvo išrenkamas į valdybą) ir Liet. Ev. Reformatų Bažnyčiai JAV, kurios kuratorium buvo išrinktas 1949 metais Horneburg, V. Vokietijoje. Buvo ilgametis Kolegijos išdininikas.

Aldona ir Jonas Dagiai užaugino ir išauklėjo du sūnus: Arūną, profesoriaujantį St. Xavier College, ir Rimą, žengiantį sėkmingus žingsnius biznyje.

Jonas Dagys mirė staiga ištiktas širdies priepuolio 1985 metų rugsėjo 6 d. vakare grįžęs nuo darbo. Palaidotas Liet. Tautinėse kapinėse 1985 m. rugsėjo 9 d.

MŪSŲ SPARNŲ" kolektyvas mielai Aldonai ir visai šeimai reiškia nuoširdžią užuojautą.

j. b.

KURATORIUS LEONAS KNOPFMILERIS

Mus pasiekė liūdna žinia, kad 1985 m. spalio 15 d., širdies smūgio ištiktas, amžinybėn iškeliavo mūsų Bažnyčios narys-kuratorius Leonas Knopfmileris. Jis buvo gimęs 1910 m. rugsėjo 4 d. Kaune. Pirmojo Pasaulinio karo metu buvo nublokštas į Rusiją. Grįžęs iš Rusijos 1921 m. įstojo į Raseinių gimnaziją. 1925 m., tėvams persikėlus gyventi į Klaipėdą, čia iki 1927 m. lankė Klaipėdos lietuvių gimnaziją ir tais pat metais pradėjo mokytis šaltkalvio amato. 1930 m., išlaikęs šaltkalvio egzaminus, dirbo vienerius metus uosto laivų statybos įstaigos žinioje. Nuo 1931 m. iki 1939 m. dirbo Klaipėdos geležinkelio stoties įstaigoje raštininku, kasininku ir vėliau buhalteriu. Vokiečiams užėmus Klaipėdą, dirbo Šventosios uosto laivų statybos įstaigoje, veddamas statistiką. 1941 m. išvyko į Vokietiją gyventi ir buvo tuoju mobilizuotas. 1948 m. grįžęs iš karo belaisvės, gyveno su šeima Vakarų Vokietijoje ir 1951 m. atvyko nuolatiniam gyvenimui į JAV.

Gyvendamas Klaipėdoje įsijungė į Jūros Skautų eiles ir šiai organizacijai aukojo visas savo jėgas ir visą laisvalaikį. Su jūros skautais jis nesiskyrė ir tremtyje. Čikagoje jis vadovavo ilgesni

laiką LS Brolijos jūros skautų skyriui. Vėliau buvo LSS Tarybos ir Inkaro narys, centrinės jūros skautininkų "Grandies" pareigūnas. Rašinėjo skautų spaudoje, dalyvavo stovyklose kaip buriavimo ir vandens užsiėmimų vadovas. Už nuopelnus buvo LSS vadovybės apdovanotas Lelijos ordinu.

1966 m. buvo išrinktas Liet. Ev. Reformatų Bažnyčios kuratoriumi. Buvo žurnalo "Mūsų Sparnai" bendradarbis. Jo nuotraukos įvairina žurnalo puslapius.

Liūdime netekę gabaus ir pasišventusio nario. Žurnalo vadovybė ir Kolegija reiškia nuoširdžią užuojautą žmonai Agnes, dukrai Ligijai ir artimiesiems.

Redakcija

KUNIGAS MIKAS KLUMBYS

Kun. Mikas Klumbys (Michael Klumbies) po sunkios ligos mirė 1985 m. birželio 25 d. V. Vokietijoje. Palaidotas birželio 28 d. Blombergo kapinėse. Po 3 mėnesių būtų atšventęs 80 m. amžiaus sukaktį.

1938 m. buvo ordinuotas kunigu šv. Jono bažnyčioje Klaipėdoje. Kunigavo Rusnėje, Karklininkuose, Allenburg-Wehlau aps., Blomberg-Lippe ir aptarnavo parapijiečius Lemgo-Lippe ligi 1971 m. ir po to išėjo į pensiją.

Tuojuo po II-jo pasaulinio karo įsijungė į lietuvių ev. liuteronų išeivijos Bažnyčią ir aptarnavo lietuvius liuteronus stovyklose, o išėjęs į pensiją veikė kaip kunigas lietuvių liuteronų Bažnyčioje išeivijoje. Pamaldas laikė Annaberg, Salzgitter-Lebenstedt ir kitur.

Velionis buvo darbštus, rūpestingas, pareigingas. Paliko liūdėti žmoną ir du sūnus. Jiems ir artimiesiems reiškiau gilią užuojautą, netekęs ištikimo tėvynainio-klaipėdiškio kunigo, susipratusio lietuviu, kuris nesigėdino savo praeities.

Ilsėkis Viešpaties ramybėje, mielas broli Mikai, svetingos šalies žemėje - Vok. Vokietijoje.

Kun. Fr. Skėrys

KUNIGAS PAULIS URDŽĖ

Po trumpos ligos 1985 m. liepos 14 d. V. Vokietijoje mirė kun. Paulis Urdžė. Jis buvo brolis senj. kun. J. Urdžės, mirusio 1985 m. sausio 31 d.

Kun. Paulis Urdžė buvo gimęs 1920 m. lapkričio 11 d. Lietuvoje. V. Vokietijoje aptarnavo daugumoje latvių parapijas. Glaudžiai bendravo ir su lietuviais.

Palaidotas Ohmsted kapinėse 1985 m. liepos 19 d. Liūdėti liko: Gita, Tabita, Martin ir Tomas.

Nuoširdžią užuojautą reiškiau likusiai šeimai ir artimiesiems.

Kun. Fr. Skėrys

KOSTAS PLEPYS

Kostas Plepys po ilgos ir sunkios ligos mirė 1985 m. rugpiučio 23 d. Hot Springs (Arkanso) ligoninėje. Kostas gimė 1903 m. Čepukų km. Biržų vls. ir aps. ūkininko šeimoje. Pradžios mokslą gavo Klausučių pradžios mokykloje ir mokėsi Biržų gimnazijoje. Keletą metų dirbo sekretorium prie agr. J. Valiūno Žemės Rūšiavimo Komisijoje, vėliau Lietūkyje. 1949 m. atvyko į JAV ir ilgesnį laiką gyveno Čikagoje. Sulaukęs pensininko amžiaus įsikūrė Hot Springs. Būdamas gana judrus, ten tuoj įsijungė į visuomeninę veiklą ir aktyviai reiškėsi bent keliose organizacijose. Rašinėjo bent keliuose laikraščiuose ir žurnaluose. Laiks nuo laiko parašydavo ir "Mūsų Sparnams". Pagal testamentą valią jo palaikai buvo sudeginti.

Žurnalo redakcija reiškia užuojautą broliui Alfonsui su šeima Floridoje, artimiesiems okup. Lietuvoje ir kitiems giminėms bei draugams.

Redakcija

ŽMONOS, MOTINOS NETEKUS

1985 m. spalio 17 d. nuo širdies smūgio mirė Ema, Emilija Kuginienė. Ji gimė Lietuvoje 1906 m. sausio 21 d. Su tėvais gyveno Kaune. Pirmojo Pasaul. karo metu visa šeima pasitraukė į Rusiją, Pskovo miestą. Po karo į Lietuvą grįžo 1921 m. Ema mokėsi Kaune, Mokytojų Profesinės Sąjungos gimnazijoje suaugusiems vakariniuose kursuose. Kurį laiką tarnavo vienoje karinėje įstaigoje,

vėliau perėjo dirbti į Užsienio Reikalų ministeriją daktilografės-stenografės pareigose. 1928 m. sukūrė šeimą, ištekėdama už liet. karininko. Užaugino dukrą Melitą, Leliją (jaunesnioji Ingrid mirė būdama pusketvirtų metų amžiaus). Artėjant frontui visa šeima pasitraukė į Vokietiją, o iš ten atvyko į JAV.

Ema buvo darbšti, labai rūpestinga ir tvarkinga. Visada skubėjo ten, kur ji galėjo pagelbėti kitiems. Liūdėti liko vyras, duktė su šeima, dvi seserys, brolis, anūikai ir kiti giminės bei artimieji.

Laidotuvių apeigas atliko Irvines vokiečių liuteronų kunigas prie velionės palaikų urnos ant altoriaus. Po atitinkamo pamokslo, viena ponia pagiedojo solo, Margarita Sederavičiūtė-Hathaway paskambino pianinu kartu su savo maža dukrele Lisa jai griežiant smuiku. Pamaldose dalyvavo ir velionės sesuo Augustė Sederavičienė.

A. S.

MINDAUGAS ALEKSANDRAS PUODŽIŪNAS

Mindaugas Aleksandras Puodžiūnas buvo gimęs Biržuose 1921 m. liepos 7 d. Mokėsi ir baigė Biržų gimnaziją. Vokietijoje studijavo inžineriją. Atvykęs Amerikon tęsė inžinerijos studijas Illinois Institute of Technology Čikagoje. Iki išėjimo į pensiją dirbo braižykllose. Mirė staiga savo bute 1985 m. liepos 1 d. Palaidotas Lietuvių Tautinėse kapinėse. Čikagoje paliko seserį Dagmarą Jurcienę ir švogerių. Žurnalo redakcija reiškia užuojautą artimiesiems.

D.

ELZĖ JANKUTĖ

Garbingos Maž. Lietuvos patriarcho MARTYNO JANKAUS gausios šeimos palikuonė-duktė ELZĖ mirė Kanadoje, Toronto mieste 1985 m. rugsėjo 9 d. Elzė Jankutė gimė 1894 m. birželio 16 d. Bitėnuose, netoli Rambyno kalno. Čia ji praleido beveik visą savo jaunystę, tvarkydama visus jų ūkio reikalus. Ji rūpinosi ne vien senstančiu tėvu, bet ir visa šeima. Atliekamam laiku rinko tautosaką. Nepriklausomos Lietuvos metais, ji priiminėjo gausius ir dažnus svečius, kurie lankėsi Bitėnuose. Jos tvirta sveikata leido jai atlikti nelengvus ūkio darbus, pagelbėti broliams ir seserims (šeimoje augo 4 broliai ir 3 seserys).

Palaidota 1985 m. rugsėjo 13 d. lietuvių Šv. Jono kapinėse Missisgaugoje. Atsisveikinime ir laidotuvėse dalyvavo šie evang. kunigai: vysk. A. Trakis, kun. P. Dilys, kun. A. Žilinskas ir katalikai kunigai: kun. Pr. Gaida ir kun. J. Staškus. Visuomenę atstovavo ir

"Nuo pat mažens ji išlaikė mane savo globoj, antroji man motina..." A. a. Elzė Jankutė ir jos globotinis Vytas.

atsisveikinimo kalbas pasakė: Lietuvos gener. konsulas dr. J. Žmuidzinas, vysk. A. Trakis, kun. P. Dilys, kun. A. Žilinskas, svečias iš Montrealio "Lietuvos Pajūrio" redakt. A. Lymantas, kun. J. Staškus, kun. Pr. Gaida, dail. A. Tamošaitienė, KLB vardu - H. Stepaitis ir A. Vaičiūnas, šaulių kuopos vardu - St. Jokūbaitis, skautų - M. Vasiliauskiene, par. atst. E. Bartminas, ev. Moterų dr-jos - M. Dambarienė ir Tautodailės instituto - L. Balsys. Šauliai ir šaulės prie karsto ėjo garbės sargybą.

Už velionės Elzės pagerbimą visiems padėjo, artimųjų vardu, Ieva Jankutė (pusseserė) iš New Yorko.

pb

ELMYRA VEISAITĖ-BLYNIENĖ

Elmyra V. Blynienė gimė 1907 m. liepos 23 d. Kybartuose. Ten baigė gimnaziją. Vėliau lankė Vienoje konsularinę akademiją. Baigusi pradėjo tarnauti Užsienių Reikalų Ministerijoje. Mokėjo 4-5 svetimas kalbas. Dirbo Lietuvos Genr.Konsulate Budapešte sekretore. Atvykdavo ir į Vieną pavaduoti kuri nors Liet. Konsulato tarnautoją. Pasitraukusi iš Budapešto, kuri laiką dirbo Lino B-vėje Kaune.

Amerikoje buvo ištekėjusi už komersanto Vytauto Blyno. Pastarasis neilgai tegyveno. Dirbo Sears-Roeback Co. 1970 m. atvyko į Kaliforniją.

Iškankinta vėžio ligos staiga pasimirė 1985 m. spalio 17 d. Pašarvota buvo Gates, Kingsley&Gates laidojimo koplyčioje. Atsisveikinimas su velione įvyko spalio 20 d. Liet. Protestantų S-gos ir buv. Užsienio Ministerijos bendradarbių vardu ilgesnį žodį tarė kurt. teis. Jonas Kutra. Kalbėjo dar rašytoja Alė Arbienė ir V. Barmienė, kaip jos buvusios draugės. Visi pabrėžė velionės kilnų būdą, inteligenciją, švelnumą, toleranciją, pareigingumą. Sekančią dieną įvyko laidojimo pamaldos, asistuojant kun. dr. Robert Sikking. Buvo nuvežta į Santa Monikos Woodlawn mauzoliejų.

Pasilikusioms velionės giminaitėms ir draugams, kurie ją slaugė ir uoliai rūpinosi, reiškiamo nuoširdžią užuojautą.

J. Ktr.

MJR. PETRAS GUDELIS

P. Gudelis, gimęs 1895. III. 28 d., Vaineronių kaime, Vaškų vls., Biržų aps. Tėvas Petras, pagal anuos laikus, buvo apsišvietęs žmogus, baigęs pradžios mokyklą ir renkamas valsčiaus "staršina" (viršaičiu). Skaitė slaptai iš Prūsijos gaunamą spaudą. Sumaniai ūkininkaudamas savo 30 ha ūkyje, prieš pat I Pasaulinį karą įsigijo 110 ha dydžio Kalno Groščių palivarką. Turėdamas du sūnus, vyresnįjį Petrą skyrė eiti mokslus, o jaunesnįjį Leoną - ūkininkauti.

Nuo 1905 m. Petras iš pradžių lankė Bauskės miesto mokyklą, o 1906-1914 Panevėžio realinę mokyklą. Nusistatęs tapti gydytoju, 1914 m. rudenį įstojo į Psicho-Neurologijos institutą Petrapilyje. Rusams prisireikus karininkų, buvo paskelbta studentų mobilizacija, tai Petras įstojo į Michailo artilerijos mokyklą Petrapilyje. Ją baigęs, 1916 m. buvo pasiūstas tarnauti Kaukazan ir pateko į Karso tvirtovės artileriją, kur laimingai išsilaikė ligi karo pabaigos.

Ats. majoras Petras Gudelis

Po 1917 m. revoliucijos, Rusijos Lietuvių karių sąjungos remiamas, gavo Kaukazo darbininkų ir kareivių Tarybos leidimą organizuoti lietuvių švietimą Užkaukazyje ir Persijos bei Turkijos frontuose. Tuo pasinaudojant pavyko surinkti žinių apie įvairiuose rusų kariuomenės daliniuose išmėtytus lietuvius, kad vėliau suorganizavus lietuvių tautinį dalinį.

1917 m. pabaigoje dalyvavo Kaukazo lietuvių organizacijų suvažiavime Tiflise ir buvo pasiūstas su dviem kitais kariais dalyvau-

ti antrame lietuvių karių suvažiavime Petrapilyje. Grįžtant per Ukrainą, kur vyko žiaurus pilietinis karas, belaukiant laivo į Užkaukazį Feodosijos uoste, žinomą Sevastopolio karininkų skerdytinių naktį, buvo suimtas. Iš drabužių atpažintas, kad yra karininkas. Turėdamas subolševikinto karių suvažiavimo pažymėjimą grįžti į Tiflisą, įtikino tardytojus, kad vyksta slaptai komunistinei veiklai ir tuo būdu išsivadavo nuo mirties.

Sugrižęs į Tiflisą, ėjo Kaukazo lietuvių tarybos pirmininko pavaduotojo ir karių sekcijos nario pareigas. Dėl didelės maisto stokos ir dėl vidurių uždegimo ligos, išbadėjęs 1918 m. rudenį grįžo tėviškėn.

Su kitais šviesuoliais organizavo pirmosios lietuviškos valdžios rinkimus Vaškų vls. ir buvo išrinktas valsčiaus komiteto pirmininku (viršaičiu). 1918. XI. 27 d. dalyvavo Linkuvoje valsčių atstovų suvažiavime apskrities valdžiai sudaryti. Su kitais karininkais, J. Navakui vadovaujant, organizavo iš pradžių viešai, o paskiau slaptai, ginkluotą apsaugą - miliciją, vėliau virtusią partizanais.

Prie ats. mjr. P. Gudelio karsto garbės sargyba: tautiniais rūbais — Gabrielė Gruenvaldaitė ir Arvydas Herbstas; skautų uniformoje — Severina Vanagūnaitė ir Arūnas Vanagūnas

Partizanams išėjus viešon kovon su rusais raudonarmiečiais, buvo išrinktas Joniškėlio aps. apsaugos štabo nariu, organizavo Vaškų partizanų būrį, vėliau virtusį Joniškėlio mirties bataliono antrąja kuopa.

Bolševikus iš apskrities išvarius, buvo paskirtas Joniškėlio, vėliau Biržų ir Pasvalio aps. karo komendantu. Po to, paskirtas Šir-

vintų aps. komendantu, suorganizavo komendantūros būrį. Lenkams užėmus Širvintas, apsistojo Veprių miestelyje ir dalyvavo kovose su lenkais prie Šventosios upės. 1919 m. pabaigoje perėjo tarnauti artilerijon. 1920 m. suformavo pirmąją haubicų bateriją. Su ja dalyvavo žygyje į Vilnių ir į Suvalkų frontą. Žinomoje Seinų katastrofoje, baterija su kitais daliniais pateko lenkų nelaisvėn. Po to tarnavo šarvuotame traukinyje, vardu "Gediminas", traukinio vado pavaduotoju, o suformavus šarvuotų traukinių pulką, ėjo pirmojo šarvuoto traukinio vado ir pulko vado pavaduotojo pareigas.

Ats. mjr. Petras Gudelis vežamas į amžino poilsio vietą

Foto R.G. Tendzegolskis

1922 m., mirus broliui, pasitraukė iš kariuomenės, lankė Rygoje agronomijos fakultetą ir ūkininkavo. Steigė žemės ūkio ir kredito kooperatyvus, dalyvavo valsčiaus ir apskrities savivaldybėse. Buvo Šaulių sąjungos Biržų rinktinės II bataliono vadas.

1939 m. persikėlė į Vilnių, kur tarnavo apskrities valdyboje ir suorganizavo Vilniaus šaulių kuopą. 1940 m. rusams okupavus Lietuvą, buvo iš tarnybos atleistas, o ūkis nusavintas. Pusmetį pasilapstęs, išvengė deportacijos į Sibirą ir 1941. III. 19 d. repatrijavo į Vokietiją.

Pasiūstas į Greizą dirbti karo pramonėje, sunkiai apsirgo ir pasitraukė iš tarnybos. Gaudamas nušimčius už repatrijuojant vokiečiams perduotą ūkį, 1942-1944 m. gyveno Berlyne ir Vokiečių institute prie Berlyno universiteto mokėsi vokiečių kalbos. Karo pabaigos sulaukė Passau, tarnaudamas transporto firmoje vertėju

joje dirbusiems belaisviams rusams.

1950 m. persikėlęs į Bad Nauheimą, tarnavo UNROs Butzbacho emigracinėje stovykloje, vėliau prie amerikiečių kariuomenės. Ten tarnavusio J. A. V. kariuomenės lietuvio masterseržanto Tomo Girkout pagalba, gavo technikos inspektoriaus tarnybą Pirmasense. Pagal vokiečių vyriausybės tremtinių aprūpinimo įstatymą, gavo atlyginimą už prarastąjį turtą ir Lembergo miestelyje pasistatė namą.

Gyvendamas toli nuo didesnių lietuvių susibūrimo centrų, neturėjo galimybės dalyvauti visuomeniniame lietuvių darbe. Nuo 1960 m. gaudamas nedidelę pensiją ir prisidurdamas savo daržų ir sodo vaisiais, be vargo leido savo senatvės dienas. Dvasinį peną sėmėsi, rašinėdamas atsiminimus apie nepriklausomos Lietuvos kūrimosi laikus. Bendradarbiavo "Karyje", "Europos Lietuvoje", "Dirvoje". Rašė Joniškėlio apskrities partizanų veiklos apžvalgą. 1972 m., susidėjęs su Lietuvių Veteranų Sąjunga, išleido studiją "Bolševikų valdžios atsiradimas Lietuvoje 1918-1919 m. jų pačių dokumentų šviesoje", "Joniškėlio apskrities partizanai" I dalis - jų organizavimas ir slaptoji veikla prieš bolševikus (1918. XI. 27 - 1919. II. 22), Roma 1975 m.; II dalis - viešosios veiklos laikotarpis (1919. III. 22-XI. 20), 1979 m. Brooklyn, su turinio santraukomis vokiečių ir anglų kalba ir "Joniškėlio apskr. partizanų atsiminimai", Čikaga, 1983 m.

J. L.

EVALDAS PRANCAS

Evaldas P r a n c a s, gimė 1912 m. rugpiučio 24 d. Lašių kaime, Šilutės aps., Klaipėdos krašte, mirė 1985 m. gegužės mėn. 9 d. savo bute ištiktas širdies smūgio.

Baigęs pradžios mokyklą, dirbo tėvų ūkyje. 1939 m. gruodžio 26 d. vedė Eleną Tėvelaitytę (Helene Teweleit). Iš tos santuokos susilaukė dviejų sūnų, kurių vienas jau miręs.

1939 m. kovo 22 d. Klaipėdos kraštą prijungus prie hitlerinės Vokietijos, tuojau buvo įtrauktas į kariuomenę (Wehrmachtą). Jis pergyveno labai sunkius karo laikus. Pateko į sovietų nelaisvę ir iš Sibiro 1948 m. buvo paleistas į Klaipėdos kraštą ir apsigyveno su žmona Berčiškių kaime, Šilutės aps. Čia jie abu gyveno tik 7 metus, po to persikėlė į Šilutės miestą. Tenai jis pasistatė namą ir iki 1978 m. dirbo kaip pečkuryis ir dezinfektorius Šilutės miesto ligoninėje.

1978 m. su žmona, sūnum, marčia ir dviem anūkėm išvyko į Federalinę Vokietiją (BRD) per Friedlandą ir pateko į Rastattą. Šilutėj būdamas jau gavo pensiją ir ta pensija jam buvo pripažinta vietos įstaigų Rastatte.

Grįžęs iš sovietų nelaisvės nuo 1948 m. ligi 1978 m. buvo aktyvus Saugų ir Šilutės evangelikų liuteronų Bažnyčios veikėjas, bendradarbis ir trūbininkas. Su bažnyčios trūbų orkestru jis išvažinėjo visą Klaipėdos kraštą ir dalinai visą Lietuvą.

Atvykęs į Rastattą, tuojau įsijungė į lietuvių evangelikų liuteronų Bažnyčios parapiją Rastatte ir buvo nuolatinis kunigo Fr. Skėrio pamaldų lankytojas. Iki mirties nėra praleidęs jokių pamaldų.

Palaidotas miško kapinėse Rastatte (Waldfriedhof). Laidotuvių apeigas atliko vietos kunigas dr. Lips ir kunigas Fr. Skėrys iš Mannheimo. Laidotuvėse dalyvavo apie 60 žmonių, beveik visi kilimo iš Lietuvos ar iš Klaipėdos krašto. Vokietijos lietuvių bendruomenės Rastatto apylinkės vardu ir gerų draugų buvo padėti puikūs vainikai. Visi dalyviai buvo Prancūzų šeimos pakviesti į svečinę kavutės.

Paliko liūdinčius: žmoną, sūnų, marčią, tris anūkes bei kitas gimines Vakarų Vokietijoje ir Lietuvoje. Vosiems reiškiau mano nuoširdžiausią užuojautą ir su visais kartu liūdžiu.

Ev. kun. Fr. Skėrys

Biržų gimnazijos moksleivės, iš d. į k.: Zenta Kairytė (su gėlių puokšte), jos sesutė Aleksandra (su gitara) ir jų draugė Otilija Ausiejūtė.

Foto V. Bortkevičiūtės

SUPERINT. KUN. POVILAS DILYS

Suprnt. kun. Povilas Dilys, atšventęs savo 80-įjį gimtadienį 1985 m. rugpiūčio 15 d., buvo pagerbtas Toronto evangelikų parapijos, suruošus jam šaunų banketą Toronto Lietuvių Namuose 1985 m. rugsėjo 15 d. Erdvi salė buvo perpildyta parapijiečiais ir svečiais.

Kun. Povilo Dilio 80 metų sukakties pagerbime Toronte dalyvavę artimieji, iš k. į d.: Erika Dilytė-Brooks, dr. Julius Slavėnas, Markus Slavėnas, dr. Gražina Slavėnas, Ronaldas Slavėnas, Rasa Hollender-Brooks, kun. Povilas Dilys, Paul Slavėnas, kun. Juris Calitis, Edmund Brooks, Halina Dilys, Evelina Yčas-Taggart ir priešakyje — Edmundas jr. ir Andrius Brooks.

Svečių tarpe buvo atvykusių ir iš tolimesnių vietovių. Be savųjų (šeimoms narių) iš Čikagos buvo atvykęs kun. A. Grauslys. Daugelis sveikino raštu. Jų tarpe Ev. Reformatų Bažnyčios gener. superin-

tendentas kun. Stasys Neimanas ir reformatų Bažnyčios JAV Kolegijos prezidentas kurt. M. Tamulėnas, vysk. A. Trakis, latvių liuteronų Bažnyčios vysk. A. Lūsis, iš ok. Lietuvos vysk. J. Kalvanas, ekumeninis centras iš Ženevos, žurnalas "Mūsų Sparnai", kaip buvusių redaktorių ir bendradarbių, ir kiti. Žodžiu sveikino: "Tėviškės Žiburių" redaktorius kun. Pr. Gaida, Kanados LB-nės pirm. adv. A. Pacevičius, KLB Toronto apyl. pirm. A. Vaičiūnas, Kanados liet. katalikų centro pirm. V. Bireta, KL fondo tarybos pirm. H. Lapas, KL kunigų vienybės pirm. Prisikėlimo par. kleb. kun. A. Simanavičius, Lietuvos Kankinių par. kleb. kun. J. Staškus, pensininkų klubo pirm. H. Adomaitis, Išganytojo par. tarybos pirm. E. Bartminas, lenkų ev. kun. prof. J. Malina, kun. Alf. Grauslys, šeimos ir artimųjų vardu sveikino kun. P. Dilio duktė kurt. mokyt. Erika Dilytė-Brooks ir kiti.

Kun. P. Dilys jau treči metai aptarnauja Toronto Ev. Liuteronų parapiją. Laiks nuo laiko atvyksta ir į Čikagą ir laiko pamaldas savoje-reformatų Bažnyčioje. Jungiamės prie torontiečių - "Ilgiausių metų. . ."

pb

NAUJI LEIDINIAI

VENEZUELA. Gautas Venezuelos Liet. Bendruomenės centro valdybos leidžiamas žiniaraštis "TĖVYNĖN" 2-3 Nr., stambaus formato 8"x11", 36 psl., spausdintas mašinėle. Žiniaraštis pasiekia ir kitus kraštus Pietų Amerikos žemyne ir užjūrius. Žiniaraštyje keliamas susirūpinimas dėl lietuvių išlaikymo, dėl jaunimo asimiliacijos, dėl lietuvių tautos rusinimo ir naikinimo tęsimo ir veiklos svetimtaučių eilėse gyvinimo.

CHICAGO. Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika, VII tomas, pagrindžio leidinys, Nr. 50-59, 1981-1983 m., kaina 7 dol., kietais viršeliais, 741 psl. Skirtas Šv. Kazimiero 500 metų sukakčiai paminėti.

Leidinyje visais atvejais įdomus ir duoda daugybę faktų iš okupuotos Lietuvos bažnytinio, mokyklinio ir kitų sričių gyvenimo. Brangi medžiaga ateičiai, kuri įrodo okupanto žiaurų elgesį, terorizuojant Bažnyčią ir mokyklą, prievarta brukant ateizmą. Skaudu, kad šiam darbui pajungiami ir lietuviai mokytojai. Gėda komunistų administracijai, kuri leidžia ir inspiruoja veidmainystę, melą ir grubų žmoniškumo pažeidimą, kai tuo tarpu konstitucija visai priešingai skamba.

pb

PADĖKA

Visiems Reformacijos Dienos pamaldų ir kūdikio-Audros Marijos krikštynų dalyviams reiškiu širdingą padėką, kad radote progą pagerbti 80 metų sukaktuvininkus, nepamirštant ir manęs.

Peržvelgęs jūsų parašus korčiukėje, kurią man persiuntė genr. superintendentas kun. St. Neimanas, rodos matau Jus asmeniškai norėdamas ištiesti mano padėkos ranką ir palinkėti kiekvienam iš Jūsų šviesaus, laimingo rytojaus.

Su ilgesiu ir pagarba

Kurt. Hermanas Pavilonis
California, 1985

CHICAGO. Kun. dr. Eugenius Gerulis, tarnavęs Čikagos Liet. Ev. Reformatų parapijai 1978-1985 m., su žmona Vale Geruliene išsikėlė pastoviam gyvenimui Floridon. Jo adresas: 540 Boca Ciega Isle, St. Petersburg Beach, FL 33706.

Akademinės Skautijos Leidykloje 1982 m. Čikagoje išleista II-ji laida Dr. W. Storost - Vyduno veikalo vokiečių kalba: Siebenhundert Jahre deutsch - litauischer Beziehungen. Knyga turi 499 puslapius ir kietus drobės viršelius. Knygos kaina Vokietijoje DM30 ir DM3 pašto išlaidoms. Ją įsigyti Vokietijoje galima kreipiantis šiuo adresu:

Pfarrer F. Skerys
Mülhauserstr. 9
D-6800 Mannheim 71
Tel.: 0621-475591

Liet. Protestantų Sąjungos (LPS) metinis susirinkimas

Po dviejų metų pertraukos š.m. birželio 22 d. įvyko A.&K. Grigaičių bute, Santa Monikoje, narių susirinkimas.

Susirinkimą pravedė LPS-os pirm. dr. P. Pamataitis. Tylos minute buvo pagerbti mirusieji. Sekr. H. Petkienė perskaitė 1983 m. susirinkimo protokolą, kuris buvo priimtas be pataisų. Išd. J. Kutra pranešė apie S-gos piniginius reikalus. Daugiausia surenkama pajamų iš nario mokesčių, lieka kiek iš pamaldų, parengimų. S-ga kasmet sušelpia mūsų laikraščius - "Mūsų Sparnus" ir "Svečią", pasiunčia Vasario 16-sios gimnazijos evangelikų rateiui, parėmė Liet. Pasiuntinybės rūmų remontą.

Pirmininkas paaiškino, kodėl taip retai susirenkame. Paminėjo surengtas 1983 m. kun. A. Traukio - Liuterio sukaktuvių progą - pamaldas ir 1984 m. prof. dr. M. Trautrimo adventines pamaldas.

Buvo svarstytas draugiško pobūvio - pikniko ir pamaldų reikalas. Dėl vietos ir laiko nesutarta. Sekė valdybos rinkimai. Nepasiūlius naujų kandidatų, valdyba palikta ta pati (pasiskirstys pareigomis vėliau). Kurt. A. Devenienė-Grigaitienė išrinkta S-gos garbės nare.

Buvo apgailestauta, kad evang. liuteronų organas "Svečias" nebepasirodo.

Po susirinkimo sekė šeimininkės paruoštos skanios vaišės.

J. Ktr.

SENOJI LIETUVIŲ KALBA

Pagal "Westfälische Nachrichten" 1982 m. gruodžio mėn. 22 d. numeryje tilpusį pranešimą, Biblijos vertimas į 16-to šimtmečio lietuvių kalbą bus analizuojamas Mūnsterio Universiteto slavų-baltų kalbų seminare. Prof. dr. Friedrich Scholz vadovaujant, norima išleisti kritišką šio vertimo vertinimą, kad būtų galima sėkmingiau studijuoti senąsias baltų kalbas.

Mokslininkai yra susidomėję 1579-1590 metų laikotarpyje į lietuvių kalbą padarytu Biblijos vertimu, kurį padarė Johannes Bretke (prof. dr. Jonas Bretkūnas), tuo metu buvęs lietuvių parapijos klebonu Labguvoje, o vėliau Karaliaučiuje. Tai yra ne tik pirmas pilnas Biblijos vertimas į lietuvių kalbą, bet kartu ir liudijimas apie 16-to šimtmečio lietuvių kalbos žodžių ir sąvokų turtingumą. Bretkūnui jį baigus, šis vertimas buvo prūsų valdžios paskirtos konsistorijos devynių narių, taip vadinamų "korektorių", peržiūrėtas ir jų pasiūlymai buvo į kai kurias rankraščio vietas įrašyti.

Kadangi Bretkūnas be lietuvių kalbos mokėjo dar ir senąją prūsų kalbą, o taip pat ir Kuršių Neringoje vartojamą kuršių kalbą, prof. Scholz tikisi iš šių aštuonių rankraščio tomų dar ir šių bei tą sužinoti apie senąsias prūsų ir kuršių kalbas.

Šis vertimas dar Bretkūno laikais buvo prūsų valdžios nupirktas ir padėtas Karaliaučiaus Uni-

versiteto bibliotekon. II Pasaulinio Karo gale jis pateko į Göttingeną, vėliau į Vakarų Berlyną ir dabar, šiam projektui vykdyti, jis randasi Bavarijos Valstybinėje Bibliotekoje, Mūnchene.

Pagal prof. Scholz, šis vertimas, kuris yra vienas iš svarbiausių 16-to šimtmečio lietuvių kalbos liudininkų, iki šiol tik retkarčiais buvo baltų kalbininkų panaudotas. Tačiau išleidus pilną kritišką leidinį, bus galima šia turtinga medžiaga pilnai pasinaudoti, studijuojant lietuvių kalbos istoriją.

CHICAGO. 1985 m. lapkričio 3 d. Čikagos liet. reformatų bažnyčios salėje buvo atšvęstos Erikos ir Edmundo Brooks dukrelės krikštynos. Krikšto apeigas atliko laike Reformacijos pamaldų Erikos Dilytės-Brooks tėvas kun. P. Dilys. Krikšto tėvais buvo dvi poros: Natalija Luks su Tomu Vieraitis ir Rasa Hollender-Brooks su Brian Slavėnas. Dukrelei duotas Audra, Marija vardas. Kun. P. Dilys, baigęs pamaldas, į krikštyną pakvietė visus pamaldų dalyvius. Vaisės praėjo jaukioje nuotaikoje. Kolegijos prezidentas kurt. M. Tamulėnas pasveikino visus šių metų 80-mečius parapijos narius: kun. Povilą Dilį, kuratorius-Hermaną Pavilionį, Vilių Variakojį ir Petrą Bružą. Kuratoriui H. Pavilioniui pasiūstas atvirukas su visų dalyvių parašais. Jis yra mūsų Bažnyčios JAV įsteigėjas ir ilgametis veikėjas. Šiems "jaunuoliams" sudainuota ilgiausių ir sveikiausių metų! pb.

Kiek išpūdžių iš okupuotos
Lietuvos

1985 m. gegužės mėnesį teko su ekskursija aplankyti Lietuvą. Kaip tai malonu, o dar šimtą kartų būtų maloniau, jeigu Lietuva būtų laisva ir nepriklausoma.

Vilniuje buvome apgyvendinti naujame, moderniškame "Lietuva" viešbutyje. Išgyvenome 10 dienų. Vilnius išaugęs, daug naujų pastatų, kai kurios bažnyčios remontuojamos.

Teko nuvažiuoti į Kauną ir Trakus. Pasitaikė labai gražus pavasario oras, viskas žaliavo ir žydėjo. Pasimačiau su visais savo ir žmonos mirusių brolių vaikais. Žinoma, teko ir į dolerinę krautuvę Vilniuje užsukti...

Šį kartą mūsų ekskursijos dalyviams buvo leista pavažiuoti į provinciją - vykti, kur kas norėjo, su savo susisiekimo priemone. Aš pasirinkau Panevėžį ir Joniškėlį. Joniškėlyje mano miręs brolis Jokūbas buvo pastatęs gražų namuką, ten dar tebegyvena jo našlė - mano brolienė. Panevėžyje gyvena ir dirba jų sūnus. Miestas labai išaugęs.

Aplankėme brolio kapą Švobiškyje, kuris tikrai gražiai sutvarkytas ir prižiūrimas. Ten pat stovi reformatų bažnyčia, kuri iš oro gerokai apšepusi, reikalinga remonto. Kartą per mėnesį atsilanko kun. Moras iš Biržų ir laiko čia pamaldas.

Biržų nebepasiekiau. Girdėjau iš kity, kad miestas labai sunykęs apleistas.

Norėjau išgirsti gegutę, bet pakelyje mačiau tik du gandrų...

J. Kutra

Mūsų S-gos narės Rūtos Sakienės, žymios veikėjos ir laikraščių bendradarbės, mylimas vyras Petras Sakas, po sunkios vėžio ligos, rugsėjo mėn. pasimirė. Atsilankė labai daug tautiečių į Bažnyčią, taip pat daugelis palydėjo į Forest Lawn kapines Los Angelės.

Vasario 16 Gimnaziją šiais metais baigė ir brandos atestatus gavo penkios mergaitės ir du berniukai. Abiturientų išleistuvės įvyko gimnazijos patalpose birželio 8 dieną. Visi abiturientai žada siekti aukštojo mokslo.

*Kurt. Leono Knopfmillerio viešnage
„Mūsų Sparnų“ redakcijoje,
iš d. į k.: L. Knopfmileris,
H. Bružienė ir P. Bružas.*

Foto L. Knopfmillerio

GYVENIMO REIKALAVIMAI

Kad neiškristume iš pasaulio tautų bendruomenės tarpo, gyvenimas stato mums savo reikalavimus, būtent: sąžiningumo, atsakomybės ir artimo meilės. Bet ar mes visi turime šias gerąsias savybes? Jei šiandien daugelis lietuvių yra pasiekę savo darbais pasižymėjimų, tai nuopelnas tenka tik mūsų tautos gyvenimo mokyklai. Mūsų tauta savo darbštumu ir kietomis gyvenimo sąlygomis užgrūdino ir nurodė, kaip reikia grumtis su įvairiais sunkumais, kad užėmus garbingą vietą gyvenime. Jaunoji karta turėtų kreipti dėmesį į tokius gyvenimo dėsnius.

Są ž i n i n g u m a s

Anksčiau, kada mes dar gyvenome savo tėvynėje, niekam nebuvo atėjusi į galvą mintis, kad mes kada nors turėsime palikti savo kraštą ir išeiti svetur laimės ieškoti. Tai ypač liečia ūkininką, kuris visuomet buvo taip prisirišęs prie savo žemės gabalo, kad, atrodė, jokia jėga nebūtų galėjusi jo nuo jos atplėšti. Mūsų kraštas buvo neturtingas, su mažomis pajamomis. Mums nebuvo galimybės aplankyti net savo kaimyninius kraštus, kaip Latviją ar Vokietiją. Daugiausia, jei galėjai sutaupyti kiek pinigų, tai tik kelionei į Palangą vasaros atostogoms. Daugumas betgi važiuodavo į kaimą pas savo tėvus, nes ten pragyvenimas nekainavo, apsiėjai tik su mažomis dovanomis savo namiškiams. Bet likimas pakeitė mūsų gyvenimą į visai kitą linkmę. Pasaulinio karo pasekmėje, palikę savo gimtąjį kraštą, visuose pasaulio kraštuose pasidarėme svetimi, mažai kuo reikšmingi, ir gal nekurių laiką nepastebimi. Visi turėjome pradėti dirbti ir susidurti su sąžiningumu. Mūsų sąžiningumas mums daug kur padėjo ir palengvino darbo sąlygas. Greitai pradėjome išsiskirti iš kitų tarpo ir iškilti, nors ir buvome susidūrę su dideliais sunkumais, kaip nemokėjimu to krašto kalbos ir trūkumu tinkamos profesijos. Bet atsispyrėme ir nugalėjome visas kliūtis ir savo kantrumu, darbštumu ir sąžiningumu pasiekėme to, ką turime šiandien. Mūsų vaikai šiandien jau turi lengvą gyvenimą, palyginus su mūsų ankstyvesniu gyvenimu.

A t s a k o m y b ė

Turime įgimtą atsakomybės jausmą, ko pas daugelio tautų gyventojus, kaip teko pastebėti, trūksta. Savo darbovietėje greitai at-

sistojome pirmoje eilėje. Darbo išpildymą statėme aukščiau net už savo asmeniškus reikalus. Darbdavių tarpe tuojau įsigijome pasitikėjimą ir buvome tinkamai gerbiami ir įvertinami. Ypač Pietų Amerikoje darbdaviai pirmoje eilėje ieško svetimtaučių darbininkų, nors ir vietos darbininkai yra įstatymų apsaugoti. Į darbovietę galima priimti tik 25% svetimtaučių (taip yra Venesueloje), bet ir čia darbdaviai randa būdus, kaip tuos įstatymus apeiti.

A r t i m o m e i l ė s j a u s m a s

Pirmoje eilėje niekuomet neturėjome pavydo jausmo svetimiems. Kas ne mūsų, mūsų visai nedomino. Tur būt tai todėl, kad pavydo jausmas atrodė mums svetimas, tolimas ir tik bereikalingas rūpestis. Galbūt, jei pavydime, tai pavydime tik savųjų tarpe. Sugyvenimo klausimas darbe labai svarbus. Niekuomet neskundėme savo bendradarbių, nors ir būtų kartais to verti. Dažnai nutylėjome ir kartais kaltę priėmėm net sau, gindami darbo interesus. Mūsų tauta buvo giliai tikinti. Daugelyje atvejų net vergiškumo jausmas pasiliko mumyse. Nes ten, kur yra skurdas ir vargas, ten yra meilė. Prabangoje meilės nėra, nes ten meilė ir vaidmainystė perkamos už pinigus. Meilė neišplaukia iš jų tyros širdies, nes jau seniai yra užgesusi pinigų maiše.

Jaunimo tarpe pastebime kai kurias neigiamas savybes, kaip nerodymas tinkamos pagarbos savo vyresniesiems ir nesugyvenimas su savo tėvais. Vaikai neklauso nuoširdžių tėvų pamokymų, bet blogų draugų įtakoje netiesą priima už tiesą, nukrypsta nuo tiesaus kelio ir nueina šunkeliais.

N u s m u k i m a s v i s u o m e n ė s a k y s e

Toks jaunuolis jau pradeda vengti rimtesnių pasikalbėjimų su savo vyresniaisiais, tolinasi nuo mūsų bendruomenės gyvenimo. Jis su suklaidinta ir neprityrusia savo jauna galvosena nesupranta savo elgesio reikšmės, nenori priklausyti jokiai savo grupei ir išmaino savo kailį į svetimą kailį. Taip jis netenka vertės visuomenės akyse.

S a v ė s ž a l o j i m a s

Išėjimas iš tėvų namų, pasišalinimas iš savo bendruomenės tarpo, apsiuylimas ir stiprios valios stoka smarkiai sužaloja jo jauną sielą ir stumia į nežinią. Jis nebetiki jokiais pamokymais. Jis negalvoja apie tėvų pasiaukojimą jį auginant. Ypatingai karo metu tėvai, kentėdami šaltį, badą, bombardavimą ir atiduodami pasku-

tinį duonos kąsnį savo vaikams, stengėsi, kad vaikai būtų sotūs. Tačiau vaikai dažnai apie tai nepagalvoja ir atsilygina nedėkingumu.

T v a r k o s   p r i s i l a i k y m a s   v i s u o m e n ė j e

Kaip mes, taip ir jaunoji karta turi prisilaikyti šių nesugriaunamų gyvenimo teisingumo reikalavimų, kurie ilgainiui duoda gyvenimui prasmę ir džiaugsmą. Gyvenime tam tikri tvarkos reikalavimai yra būtini. Be jų gyvenimas būtų neįmanomas. Kaip mūsų pačių namuose prisilaikome tam tikros tvarkos, taip ir visuomenė stato vienodai visiems piliečiams savo reikalavimus, kurių turime visi prisilaikyti.

Caracas, 1977 m. rugsėjo mėn. 10 d.

BUJOJANTI PRAMONĖ

Plačiai apėmusi dabartinė ekonominė krizė jaučiama ne tik Amerikoje, bet ir visame pasaulyje. Neigiamai atsiliepia į pavienius asmenis, šeimas ir tarptautinius santykius.

Amerikoj ypatingai nukentėjusi yra automobilių, aviacijos, transporto ir statybos pramonė. Tik viena pramonė pasaulyje bujoja, tai gazolino - aliejaus pramonė. Šalys, kuriose yra perteklius gazolino - aliejaus šaltinių, gyvena prabangoje ir diktuoja jų kainas visam pasauliui. Saudi Arabijos ir kitų kaimyninių valstybių "šeikai" kraunasi milžiniškus turtus ir perkasi brangiausias nuosavybes Amerikoj.

Neblogai verčiasi ir tie asmenys, kuriems buvo proga įsijungti į šią pramonę. Kaip pavyzdį čia paminėsiu mano uošvį - Earl Saulsbury, kurio šeima gyvena mūsų kaimynystėje Fullerton mieste, netoli nuo Whittier, Ca. Gerai išsimokslinęs aliejaus gamybos pramonėje, jis jau daugelį metų dirba toje kompanijoje, kuri gamina gręžimo mašinas aliejui gauti. Kaip atstovas jis yra dažnai siunčiamas po visą pasaulį supažindinti pirkėjus su naujaisiais aliejaus gamybos metodais. Neseniai jis lankėsi Maskvoj, Pekine, Tokio, Kopenhagoje ir kitose vietose. Vėliausiai buvo nuvykęs į Londoną, o iš ten, progai pasitaikius, nuvyko į Cannes miestą, Prancūzijoje, jaunavedžių aplankyti. Ten mūsų vaikai - Vicki ir Tony praleido medaus mėnesį ir dar pasiliko ilgiau globoti ("menageriauti") "Young Americans", garsiąją jaunų teatro artistų trupę, gaudami neblogą atlyginimą.

H. Pavilionis

TA BEDIKVYBĖ. . .

Dr. P. Grigaičio "Susitikime su dr. V. Kudirka", ("Naujienu" 1958 m. gruodžio 31 d. n-ry), kalbama apie tai, kaip Grigaičio motina, atvažiavusi į Naumiestį, ieškojo daktaro dėl 11 -kos metų Grigaičio skiepijimo paliudymo jam stojant į gimnaziją:

- Et, geriau eisime pas Kudirką. Nors ir šneka žmonės, kad jisai bedievis, bet vis tik lietuvis ir dar šioks toks giminė.

Kai Kudirkos malonus elgesys (ir tik 20 kapeikų honoraras) paveikė Grigaičio motiną, ji pastebėjo, kad daktaras "nebrangininkas", paskui, lyg atsakydama į savo mintis, pridūrė:

- Ką čia supaisysi, ką kas šneka! Gal ir geras žmogus. . .

* * *

"Kai kunigas pravažiuoja su Švenčiausiu, reikia klauptis!" - taip mus mokė namuose. Ir ką gi, - kai pravažiuodavo plentu prieš mūsų namą Šiaulių vežikas ("zvosčikas") su koku ten tamsiai apsirėdžiusiu vyru, laikančiu didelį juodą odinį portfelių ant kelių, mes vaikai puldavom ant kelių, - kartais tiesiai į purvyną. Gi tas važiuojantis buvo. . . Nuroko odų fabriko koks nors "bosas", laiks nuo laiko vykstantis į dirbtuvės raštinę su biznio dokumentais. . .

* * *

Malonus ir nuoširdus žmogus - net per daug! Bet, - kiek nuobodus! Vis kartoja: "Kai buvau seminarijoj. . ." Žinoma, gerai padarė laiku apsisprendęs seminariją palikti, kai panoro vesti, - teisingas žmogus! Ir jis - baisiai geras vyras: taigi, - baisiai! Taip žmona ir sako, pasakodama man nepasakotinus, intymius vedybinio gyvenimo dalykus. . . Mat - ji irgi labai gera moteriškė: atvira, tiesi, be galo! Su ja Šiauliuose teko vienoj mokykloj mokyti. Ji apsidžiaugė šiauliškį, ir dar taip artimą, sutikus! Pirmą kartą, dar neseniai Amerikoj būdamas, lankiau Susivienijimo Lietuvių Amerikoj seimą Detroite - ir (kokia staigmena!) šiauliškę sutinku! . . .

O vyras, puikus žmogus, nelabai būtų ir tikęs kunigu būti, - užmiršdamas kad jau pasakojo. jis jau kiek kartų praskleidžia savo "teologijos" supratimą: girdi, geriausias įrodymas, kad Dievas yra, - yra tai, kad prikrovus skilvį maistu jis nepūva, bet yra virškinamas. . . Jokios kitos teologiškos minties jis neparodė. . .

* * *

NUO 1985 M. BIRŽELIO 1 D. IKI 1985 M. GRUODŽIO 1 D.
GAUTOS "MŪSŲ SPARNAMS" AUKOS

PRISIMINDAMI IR PAGERBDAMI BRANGIUS
IR MYLIMUS ARTIMUOSIUS SKIRIAME
"MŪSŲ SPARNAMS" ŠIĄ AUKĄ :

Pagerbdamas mano mylimus Tė-
vus pulk. PRANAŲ ir EMAŲ KAUNUS
jų atminčiai aukoju "Mūsų Spar-
nams" 100 dol.

Su pagarba Algirdas KAUNAS
151 Crandon Blvd. 224
Key Biscayne, FL 33149

ALDONA DAGIENĖ, savo mylimo
vyro JONO DAGIO atminimui, au-
koja "Mūsų Sparnams" 30 dol.

DAGMARA JURCIENĖ, prisimin-
dama velionį brolių MINDAUGA
PUODŽIŪNAŲ, aukoja "Mūsų Spar-
nams" 20 dol.

ALFONSAS PLEPYS, velionio bro-
lio KOSTO pagerbimui, aukoja 20
dol. "Mūsų Sparnams".

Rev. Fr. Skėrys, V. Vok. -120 dol.	Jonas Kutra, Santa Monika-20 dol.
M. Bernstein, Hannover-60 dol.	J. Mejeris, Santa Monika-20 dol.
Vil. Nastopka, Baltimore-50 dol.	S. Klimkaitienė, Chicago-20 dol.
Skulpt. J. Dagys, Toronto-25 dol.	Val. Šernas, Bridgewater-20 dol.
Edm. Tunkūnas, Gardner-25 dol.	E. & St. Vaškelis, Framingham-15 d.
Mx. Langsten, Palm Harbor-25 dol.	J. Trečiokas, Toronto-14.50 dol.
Dr. Jonas Yčas, Toronto-25 dol.	Mrs. E. Zujus, Chicago- 14 dol.
Liet. Prot. Sąjunga, L. A. -25 dol.	J. Normantas, Australija- 38.76 dol.
Edvinas Balceris, L. A. -25 dol.	O. Schrederis, " -12.92 dol.
inž. A. Sedaitis, Čikaga-20 dol. ;	Stasys Stropus, " -12.92 dol.
Dr. G. Miesevic, Kankakee-20 dol.	Paul Kezelis, Australia-13.20 dol.
Rimas Gerulis, Cicero-20 dol.	

P. Kezelis, Australija- 13 dol.

J. Šakinis, Hot Springs-12 dol.

Po 10 dol. :

J. Staigys, Port Colborne, Rev. P. Paches, Concord, C. & W. Carlson ir J. Dagys iš Rockford, Hyp. Petkienė, G. Gliauda ir E. Blynas iš Kalifornija, F. Masaitis, La Mirada, M. Skorupskis, Australia; Mrs. M. Pauperas, E. Burokas, E. Pušneraitienė, O. Paulikienė- visi iš Chicagos; M. Tamulėnas, Racine, K. Plepys, Hot Springs.

A. Kappa, Toronto-6 dol.

Po 5 dol. :

Mrs. M. Herman, Burbank, Mrs. A. Pilmonas, Hickory Hills, A. Gustaitis, L. Angeles, V. Mieželis, Sun City, Rev. dr. T. Žiūraitis, O. P., Washington, V. Sherksnis, Gardner, Z. Dalibogas, Homewood, O. Tilindienė, Elgin, R. Pipynė, Wheaton, O. Dubra, Rockford; V. Variakojis, J. Variakojis, P. Variakojis, G. Josuweith, M. Plačienė, P. Lampsatienė, Elė Kaminskienė, Maria Nauburas, Agutė Bikneris- visi iš Čikagos. A. Gustaitis, L. A.-4 dol. Aldona Buntinaitė - 4 dol., Lena

Leipus ir Greta Jagutis po 3 dol.

E. Lukoshaitis, V. Vok. -2. 61 dol.

Svetima valiuta:

J. Pipynė, Anglija-5 Sv., M. Yčas, Toronto-20 Cnd. dol. ir G. Skimutis-10 DM

Per p. J. DAMBARĄ "Mūsų Sparnų" atstovą Kanadoje gauta aukų (Kanados doleriais):

E. Juknienė-30 dol., O. Delkus-20 dol., M. Šenferienė-10 dol., G. Jocienė-10 dol., A. Langas-10 dol., J. Trečiokas-7 dol., Vyšniauskas-5 dol., U. Bleizgienė-5 dol., I. Adomavičienė-5 dol., E. Smilgys-5 dol., Girdvainis-3 dol. ir už pavienius egz. - 8 dol.

* * *

Už aukas ir žurnalo bendradarbiams mūsų nuoširdi padėka!

Redakcija ir Administracija

* * *

Aukotojas, jei nerastų savo pavardės aukų sąrašė, prašomas susisiekti su administracija:

"Mūsų Sparnai"

5718 S. Richmond St.

Chicago, IL 60629

Ph. (312)-925-7918

GRUODŽIO MELANCHOLIJA

O, jau gruodis už lango.

Gūžias vėjy troba,

Niaukia sutemos dangų,

Ir diena taip trumpa!

Kažko šalta, negera

Ir širdy tuštuma,

Vėjas debesis varo

Po padange žemą.

Gal nueiti į sodą? -

Bet ir jis neramus.

Vaikšto rūškanas gruodis

Po manosių namus...

M. Z-kas

Gaunamos "Mūsų Sparnų" administracijoje:

1. Kun. V. Kurnatauskas "Evangelikų tikybos knyga lietuviams tremtyje" su prof. dr. kun. P. Jakubėno ir senjoro kun. A. Kelerio pratarne. Išleista Schleswig-Holstein, 149 psl. Kaina 3 dol.

2. Jūratė Statkutė de Rosales "Baltų kalbų bruožai Iberų pusiasalyje", mūsų tolimos proistorės šaltiniai. DKF-do leidinys Nr. 8; 1985 m., 328 psl., kaina 15 dol., drobės viršeliai.

3. Jurgis Jašinskas "Julius Janonis, poetas ir revoliucionierius". Monografija su poeto ir šeimos nuotraukomis ir su autoriaus epilogu. Išleido "Naujienos", Chicago 1975 m., 265 psl. Kaina 8 dol.

4. Brunonas Bušackis "Radvila Juodasis", biografija. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 1, iliustruotas, istorinis veikalas, 263 psl. Kaina 5 dol.

5. Kostas Burbulys "Gyvoji Evangelija". Krikščioniškos minties 6"x9" knyga, 348 psl. Išleido "Rūta", Hamilton, Kanada 1977 m. Kaina 5 dol.

6. Viktoras Karosas "Lietuvos ryšys su Amerika". Istorinė apybraiža. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 2, Chicago, 1977 m. Iliustruota, skirta JAV 200 m. nepriklausomybės paminėjimui. Gale yra plati santrauka anglų kalba, 176 psl. Kaina 3 dol.

7. "Dagys klajoja ir galvoja", "Meilė tarp priešų". Abi knygos stambaus formato (164 ir 154 psl.). Knygos iliustruotos autoriaus nuotraukomis ir skulptūrų reprodukcijomis. Autoriaus leidiniai (1979 ir 1980 m.). Siuntinėja veltui prisiuntus pašto išlaidoms padengti. Adresas: Dagys, 78 Chelsea Ave, Toronto, Canada M6P 1C2.

8. Jokūbas Kregždė "Lietuvos Reformatų Raštija". Istorinė apžvalga. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 4, Chicago, 1978 m. Iliustruota rašytojų nuotraukomis ir tituliniais knygų lapais, 271 psl. Kaina 5 dol.

9. Jokūbas Kregždė "Reformacija Lietuvoje". Istorinė apybraiža. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 5, Chicago, 1980 m. Knyga gausiai iliustruota, 272 psl. Kaina 5 dol.

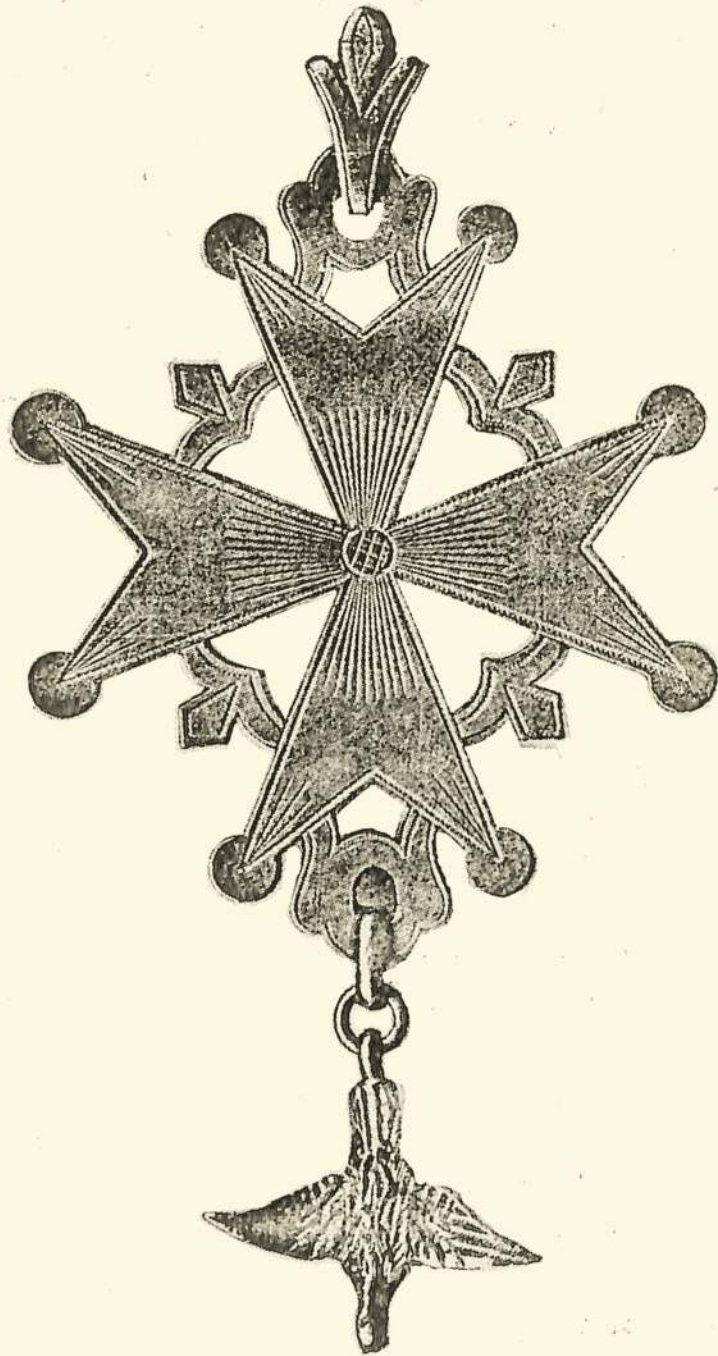
10. Juozas Andrius "Lietuva-Lithuania"-žemėlapis, Devenių Kultūrinio Fondo leidinys. Spausdino J. Kapočius 1979 m. Formatas-35"x25". Kaina 6 dol. plus persiuntimas.

11. Motiejus Karaša "Gyvenimo Sūkuriuose", atsiminimai ir pergyvenimai iš 1901-1951 m. laikotarpio. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 7, Chicago, 1982 m., kietais drobės viršeliais, iliustruota, 424 psl., kaina 12 dol. plus persiuntimas 1 dol.

Užsakant knygas prašome prisiųsti knygos vertės money orderį šiuo adresu:

"Mūsų Sparnai"
5718 So. Richmond St.
Chicago, IL, 60629

HUGENOTŲ KRYŽIUS, vartotas 16 ir 17 amž.